

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
ŽMOGAUS IR VISUOMENĖS STUDIJŲ FAKULTETO
EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

UGNĖ ROŽĖNAITĖ
VAIKO TEISIŲ APSAUGOS IŠTĖSTINĖS STUDIJOS

**SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ VAIDMUO PADEDANT TĖVAMS UGDYTI(S) TĖVYSTĖS
ĮGŪDŽIUS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: *Prof. dr. Brigita Kairienė*

Vilnius, 2025

TURINYS

IVADAS	3
1. TĖVYSTĖS SAMPRATA IR TĖVŲ ATSAKOMYBĖS VAIKO TEISIŲ UŽTIKRINIME	6
1.1 Besikeičiančių visuomenės normų vaidmuo formuojant vaiko poreikių sampratą	6
1.2 Nepriežiūros ir vaiko teisių pažeidimų poveikis vaiko gerovei	9
1.3 Vaiko teisių užtikrinimas remiantis Vaiko teisių konvencija	14
2. TĖVYSTĖS ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS	17
2.1 Tėvystės ugdymo programos ir metodai	17
2.2 Socialinio darbuotojo vaidmuo Atvejo vadybos procese	20
3. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ VAIDMUO PADEDANT TĖVAMS UGDYTI(S) TĖVYSTĖS ĮGŪDŽIUS, TYRIMO METODOLOGIJA	22
3.1 Tyrimo metodas	22
4. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ VAIDMUO PADEDANT TĖVAMS UGDYTI(S), TYRIMO REZULTATAI	26
DISKUSIJA	54
TYRĖJO REFLEKSIJA	56
IŠVADOS	57
REKOMENDACIJOS	59
LITERATŪRA	60
SANTRAUKA	66
SUMMARY	67
PRIEDAI	68
AKADEMINIO SĄŽININGUMO DEKLARACIJA	88

IVADAS

Temos aktualumas ir naujumas. Moderniame amžiuje imant suprasti ankstyvosios vaikystės svarbą ir reikšmę, požiūris į vaiką pradeda kistis, nuo vaiko, kaip tėvų nuosavybės, vaikas pradamas matyti kaip asmuo. Visuotinai sutarus, kad vaikas yra žmogus su savo teisėmis ir poreikiais, imama analizuoti ankstyvosios vaikystės patirčių, santykių su tėvais poveikį ateityje. „Šeimos santykiai apskritai bei tėvų ir vaikų santykiai daro didžiulę įtaką psichologinei, fizinei, socialinei ir ekonominei vaikų gerovei“ (Račkauskienė, 2018, p. 88). Atsiradus poreikiui įteisinti naujas normas, 1989 metais Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Vaiko teisių konvenciją (toliau – VTK), kurioje apibrėžiamos vaiko teisės ir laisvės kurios turi būti užtikrinamos kiekvienam vaikui. VTK preambulėje yra preziumuojama, kad vaikai turi augti šeimoje, tačiau pažymima, jog esant poreikiui, šeima turi gauti paramą: „šeimai, kaip pagrindinei visuomenės ląstelei ir natūraliai visų jos narių, ypač vaikų, augimo ir gerovės aplinkai, turi būti suteikta reikiama apsauga ir pagalba, kad ji galėtų prisiimti visas pareigas visuomenei“ (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989). Vienas iš galimų pagalbos šaltinių yra socialinis darbuotojas. Socialinis darbas - pasak Ruškaus (2022) yra profesionalų veikla, kuri siekia užtikrinti pažeidimų žmonių ir grupių teisių įgyvendinimą, daryti teigimus pokyčius (Ruškus, 2022)

Siekiant suprasti pagalbos poreikį Lietuvos šeimoms, svarbu žinoti vaiko teisių pažeidimų mastą. Lietuvoje 2024 metais gauti 55 547 pranešimai, dėl 31 670 galimai pažeistų vaiko teisių, 2023 metais gauti 57 471 pranešimai dėl 33 090 vaikų galimai pažeistų teisių, 2022 metais gauti 45 758 pranešimai dėl 29 390 vaikų galimai pažeistų teisių, o 2021 m. gauti 40 493 pranešimai dėl 24 117 vaikų galimai pažeistų teisių (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2023 m. Veiklos ataskaita, 2024; Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2024 m. Veiklos ataskaita, 2025). Vienareikšmiško atsakymo, kuris paaiškintų pranešimų skaičiaus augimą nėra, tačiau, pasak vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2023 m. veiklos ataskaitos pokyčių priežastis gali būti: visuomenės netolerancija vaiko teisių pažeidimams, ar didesnis pažeidimų skaičius (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2023 m. veiklos ataskaita, 2024). Pastebint tendenciją, jog didėja vaiko teisių pažeidimai, jog vaiko teisių apsaugos sistema turi siekti veikti kuo tikslingiau, vengti nereikalingos intervencijos į šeimą ir tikslingai naudoti turimus žmogiškuosius išteklius verta analizuoti efektyvius socialinio darbuotojo veiksmus siekiant teigiamų pokyčių.

Nuo 2018 m. Lietuvoje inicijuotas Atvejo vadybos procesas, kuriame siekiama įgalinti su sunkumais susiduriančias šeimas, siekti išvengti tolimesnių vaiko teisių pažeidimų (Nikojenko, Raudytė, 2023). Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro patvirtintame įsakyme „Dėl atvejo vadybos tvarkos aprašo patvirtinimo (2025) (toliau – Atvejo vadybos aprašas) nurodoma, kad socialinis darbuotojas dirbantis su šeima atvejo vadybos procese siekia daryti įtaką teigiamiems

pokyčiams, tačiau socialinio darbuotojo galimybės ir pasiekiami rezultatai nėra begaliniai: „socialinis darbuotojas darbui su šeima yra šeimos pagalbininkai, šeimai apsisprendžiant dėl šeimos gerovės, tačiau nėra atsakingi už šeimos pasirinktą gyvenimo būdą ir jos sprendimus bei šių sprendimų pasekmes“ (Atvejo vadybos tvarkos aprašas, 2025). Apžvelgus nustatytus vaiko teisių pažeidimus ir į atsakingų sistemų lauką patekusius atvejus, būtina suprasti galimas vaiko teisių pažeidimų priežastis. Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2021 metų veiklos ataskaitoje (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2021 m. veiklos ataskaita, 2022) teigiama, jog tėvų tėvystės įgūdžių trūkumas lemia Lietuvos šeimos vaiko teisių pažeidimus (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2022 metų veiklos ataskaita, 2023). Būtent tėvų, tėvystės įgūdžių trūkumas yra dažna vaiko teisių pažeidimų priežastis (Nikojenko, Raudytė, 2023). Tėvystės įgūdžių trūkumo priežastys ir galimos pasekmės šeimoje augantiems nepilnamečiams yra nagrinėjama tema, tačiau nagrinėjant mokslinę literatūrą pastebėta, kad sėkmingam socialinio darbuotojo paslaugų gavėjų tėvystės įgūdžių ugdymui atkreipiama per mažai dėmesio.

Temos ištirtumas. Tėvystė kaip reiškinys yra mokslinės bendruomenės analizuojamas reiškinys tiek Lietuvos, tiek užsienio literatūroje. Tėvystę ir jos keliamus uždavinius nagrinėjo Nomaguchi, Milkie (2020), Dupont, Mikolajczak, Roskam (2022). Mokslininkai Polivanova (2018) bei Kawińska (2017) nagrinėjo tėvystės kaip reiškinio kaitą laiko prasme, kokios yra galimų pasikeitimų priežastis ir kokios pokyčių pasekmės stebimos dabartinėse šeimose, kokią įtaką pokyčiai gali sukelti atskiriems šeimos nariams.

Tėvystė nėra neįmanoma be tėvų ir jų vaikų santykio. Šią temą savo tyrimuose nagrinėjo tokie užsienio ir Lietuvos autoriai kaip Avdibegović, Brkić (2020), Dupont, Mikolajczak, Roskam, (2022), Katiševskaja, Naujanienė, (2021) bei Waldfogel (2010).

Sąmoningai tėvystei ir tėvystei kaip pozityviam reiškiniui dėmesio savo moksliniuose darbuose skyrė Lietuvos autorės Breidokienė, Ignatovičienė (2015), Vyšniauskytė-Rimkienė, Matulevičiūtė (2016), Ruškus (2022). Pozityvią tėvystę, jos teigiamą įtaką ir galimus sunkumus savo tyrimuose nagrinėjo Álvarez, Byrne, Rodrigo (2020), Račkauskienė, (2018), Chen, Chan (2016).

Socialinių darbuotojų indėlį ir vaidmens šeimų pokyčiuose nagrinėjo Bardauskienė (2016), Nikolajenko (2019). Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo aspektus nagrinėj Dolan, Žagarac, Arsic (2020) ir Daly (2020).

Mokslinė problema ir probleminiai klausimai.

Mokslinėje literatūroje randama, kad tėvystės įgūdžių trūkumas gali būti tiesiogiai siejamas su vaiko teisių pažeidimais, jog į socialinio darbo lauką patekusioms šeimoms neretai trūksta tėvystės žinių, šeimose vaikai patiria įvairių formų smurtą, jų poreikiai yra nepatenkinami (Bruno, Altafim, Linhares 2022). Socialiniai darbuotojai dirbantys su šeimomis turi ugdyti tėvystės žinias ir įgūdžius,

siekti įgalinti šeimas savarankiškai užtikrinti visapusišką vaikų teisių užtikrinimą. Stebima, kad priežastys, kodėl įvyksta vaiko teisių pažeidimai, galima žala vaikams yra analizuojama, tačiau sėkmingai socialinio darbuotojo intervencijai ugdant tėvų įgūdžius, nepakankamai analizuota. Remiantis mokslinė literatūra nėra nagrinėjami sunkumai, su kuriais susiduria socialiniai darbuotojai ugdydami tėvystės įgūdžius, kokių gebėjimų ir kompetencijų reikia / trūksta siekiant įgyvendinti sėkmingą intervenciją į šeimą, tėvų tėvystės įgūdžių didėjimą. Siekiant, jog vaiko teisių apsaugos sistemoje dirbantys darbuotojai galėtų tikslingai naudoti ribotus išteklius, svarbu nustatyti kokius tėvystės įgūdžius, anot socialinių darbuotojų turi turėti tėvai. Kokių svarbių ir reikalingų įgūdžių trūksta tėvams sėkmingam vaikų ugdymui? Kokius gebėjimus ir kompetencijas turi turėti socialinis darbuotojas siekiantis ugdyti tėvų įgūdžius? Kokiais būdais socialinis darbuotojas gali ugdyti tėvystės įgūdžius?

Tyrimo objektas – tėvystės įgūdžių ugdymas.

Tyrimo tikslas – nustatyti socialinio darbuotojo vaidmenį ugdant tėvų tėvystės įgūdžius, remiantis socialinių darbuotojų patirtimis.

Uždaviniai:

1. Apibrėžti, kokius vaiko poreikius ir teises turi užtikrinti tėvai.
2. Identifikuoti vaiko poreikių nepatenkinimo pasekmes.
3. Nustatyti dėl kokių, netinkamų tėvystės įgūdžių, šeimos patenka į socialinio darbo lauką.
4. Identifikuoti kokie socialinio darbuotojo veiksmai daro įtaką sėkmingam ir nesėkmingam tėvystės įgūdžių ugdymui.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros ir dokumentų analizė.
2. Interviu atliktas pagal iš anksto parengtą klausimyną. Interviu metodu siekiama išsiaiškinti socialinių darbuotojų patirtis ugdant tėvystės įgūdžius. Tyrime dalyvavo 6 socialiniai darbuotojai, kurie dirba tiesiogiai su tėvais, ugdydami jų tėvystės įgūdžius. Naudotas duomenų analizės metodas – kokybinė (content) turinio analizė.

Praktinė darbo reikšmė: atlikto tyrimo rezultatai gali būti panaudoti tobulinti šeimoms teikiamas paslaugas, siekiant didinti socialinio darbuotojo kompetencijas ir išvengti tolimesnių vaiko teisių pažeidimų.

Darbą sudaro: 88 puslapiai, 4 dalys, 14 paveikslų, 4 lentelės, 10 priedai.

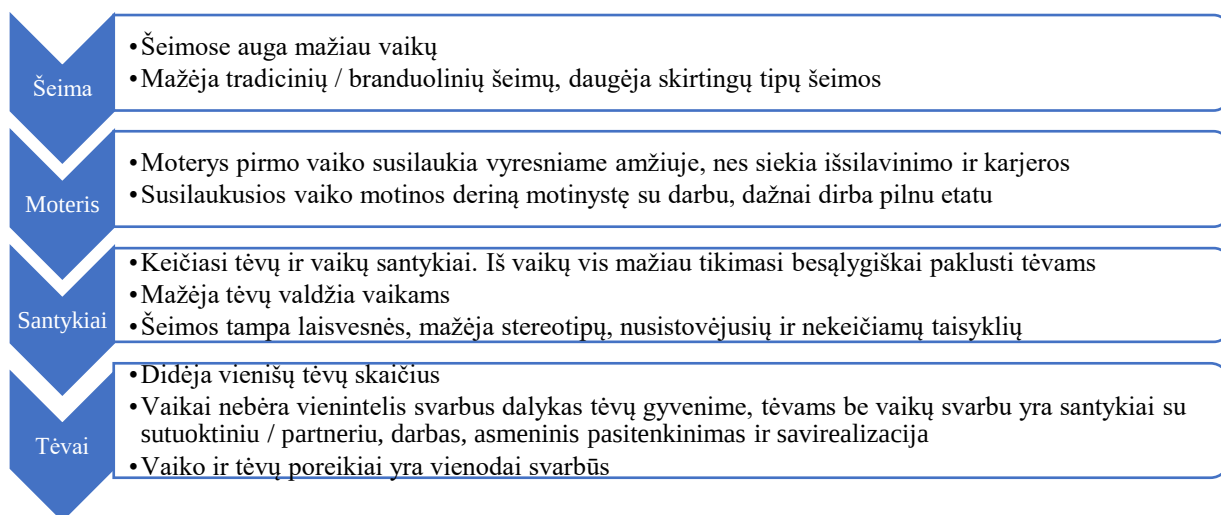
1. TĖVYSTĖS SAMPRATA IR TĖVŲ ATSAKOMYBĖS VAIKO TEISIŲ UŽTIKRINIME

1.1 Besikeičiančių visuomenės normų vaidmuo formuojant vaiko poreikių sampratą

Lietuvių kalbos žodyne galima rasti, jog „tėvystė“ yra apibrėžiama, kaip būvimas tėvu, tėvo pareigų atlikimas. Šiame darbe „tėvystės“ apibrėžimui bus naudojamas platesnę reikšmę turintis, tačiau tiesioginio vertimo į lietuvių kalbą neturinti anglų kalbos žodis „parenthood“ reiškiantis būvimą vaiko tėvu, nepriklausomai nuo lyties (Lietuvių kalbos žodynas, 2022).

Bandymai apibrėžti tėvystę kaip procesą, ar socialinį vaidmenį yra gana išnagrinėta tema. Mokslininkai tėvystę apibūdina kaip viską, kas yra atliekama tėvams auginant, paremiant ir bendraujant su vaikais visą jų gyvenimą (Nomaguchi, Milkie, 2020), taip pat, tėvystę moksliniuose šaltiniuose galima suprasti dvejopai: tėvystė, kaip vaikų auginimo procesas, veiksmai bei tėvystė, kaip socialinis vaidmuo (Polivanova, 2018).

Siekiant suprasti, kaip tėvystė yra suvokiama šiandien bei su kokiais sunkumais ir iššūkiais susiduria šiuolaikiniai tėvai ir vaiko teisių apsaugos sistema, svarbu žinoti šeimų pokyčius. 1 paveiksle (žr. 1 pav.) galima matyti, kokius pagrindinius pasikeitimus nuo XX a. vidurio iki dabartinių laikų išskiria mokslininkė Polivanova (2018).

1 pav. Šeimų pokyčiai nuo XX a., sudarytas darbo autoriaus (2024) remiantis Polivanova, (2018)

Mokslininkė Polivanova (2018) savo darbe taip pat pažymi, jog moderniose šeimose tėvai turi vis mažiau tėvystės įgūdžių. XX amžiaus pabaigoje jauni tėvai susilaukę vaikų, pasak Polivanovos (2018) turėjo geresnius tėvystės įgūdžius, nes savo šeimose dėl didesnio vaikų skaičiaus ir tuometinio moters vaidmens šeimoje, jie padėdavo auginti jaunesnius brolius ir seseris. Kiti autoriai įžvelgiantys besikeičiančias visuomenės normas ir kintančių taisyklių daromą įtaką tėvystei yra

Vyšniauskytė-Rimkienė, Matulevičiūtė (2016). Anot šių autorių sėkmingai tėvystei įtaką turi besikeičiančios visuomenės normos, tėvų patirtys jiems būnant vaikais, moters vaidmuo šeimoje, emigracija, globalizacija, šiuolaikinės technologijos (Vyšniauskytė-Rimkienė, Matulevičiūtė, 2016).

Yra svarbu suprasti skirtingus kartų požiūrius į šeimą, jos santykius ir atskirus narius, nes tai leidžia pažinti šeimas, kurioms paslaugas teikia socialiniai darbuotojai. Žinant, kokios priežastys lėmė tėvų veiksmus, galima numatyti tolimesnius tėvų pasirinkimus, sritis kurias stiprinant gali sumažėti vaiko teisių pažeidimo grėsmė.

Iš aukščiau paminėtų šeimos santykių pokyčių galima daryti prielaidą, kad šeimos ir jų nariai gali susidurti su virsmo ir besikeičiančių nusistovėjusių visuomenės normų pokyčių sunkumais. Autorė Polivanova (2018) taip pat pažymi, jog moderniose šeimose vaikai nėra auginami remiantis griežtomis ar net nenuginčijamomis taisyklėmis, kurios buvo perduodamos iš kartos į kartą. Tėvystei per trumpą laiką patyrus pokyčius, tai, kas praėjusiosiose kartose buvo priimta kaip normali praktika, dabartiniais laikais gal būti suprantama kaip netinkamas ir riziką keliantis tėvų elgesys, galintis turėti įtaką tėvų ir vaikų santykiams, ar vaiko teisių pažeidimams (Dupont, Mikolajczak, Roskam, 2022). Taip, tokiu būdu, 1 paveiksle (žr. 1 pav.) paminėti pokyčiai gali sudaryti sąlygas vaiko teisių pažeidimams: pavyzdžiui, vienišų tėvų skaičiaus augimas gali būti didesnis rizikos faktorius šaliai ar regionui, kuriama patiriama bedarbystė ar auga šio reiškinio mastai.

Kitas žymus pokytis šeimose nuo XX a. yra asmens privataus gyvenimo neliečiamumas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 22 straipsnyje nurodoma, jog asmens privatus gyvenimas yra neliečiamas (Lietuvos Respublikos Konstitucija, 1992), tačiau šeimose, kuriose auga nepilnamečiai vaikai nebėra paliekamos veikti visiškai autonomiškai. Tėvai turi auginti savo vaikus nepiktnaudžiaujant jų teisėmis, tėvai negali neturi priimti sprendimų, kurie atstovauja tik jo interesus, pažeidžiant vaiko aktais (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2024 m. veiklos ataskaita, 2025). Šiuolaikinėje visuomenėje, tam tikroms privačiomis laikytoms normoms yra nustatomi tam tikri visuotinai priimtini standartai (Drobelienė, 2016).

2024 metų vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos ataskaitoje nurodoma, kad tėvai turi teisę auginti vaikus ir auklėti juos, remiantis savo vertybėmis, vaiko poreikiais ir galiojančiais teisės aktais (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2024 m. veiklos ataskaita, 2025).

Pagrindinis ir kone svarbiausias vaikų teisių užtikrinimo dokumentas – Vaiko teisių konvencija, tėvystės tikslą numato kaip vaikų teisių užtikrinimo visumą. Kaip galimą tėvystės tikslą Breidokienė ir Ignatovičienė (2015) numatė tėvų mokymą kaip „veiksmingesnių būdų bendrauti su vaikais, reaguoti į vaikų poreikius ir sudaryti sąlygas sėkmingai vaiko raidai“ (Breidokienė ir Ignatovičienė 2015, p. 7). Šiuo atveju tėvystės tikslams įgyvendinti yra naudojami tėvystės įgūdžiai. Atvejo vadybos tvarkos apraše (2018), nurodoma, kad „Tėvystės įgūdžiai: vaiko priežiūra, vaiko saugumas, emocinis palaikymas ir pozityvus auklėjimas“ (Atvejo vadybos tvarkos aprašas, 2025).

Mokslininkė Burvytė (2016) kaip tėvystės metodų įgyvendinimo gaires išskyrė: „tėvai turėtų žinių ir tinkamai užsiimtų su savo vaikais nuo pat gimimo, tada užkirstų kelią galimoms problemoms ateityje ir ugdydami vaikus neleistų įsisenėti elgesio problemoms, o imtųsi koreguoti netinkamą elgesį, kai problemos tik atsiranda“ (Burvytė, 2016, p. 38). Apibendrinant, galima teigti, kad už vaiką atsakingi asmenys siekdami sėkmingų tėvystės tikslų įgyvendinimo turi suvokti pasikeitusį tėvystės institutą siekiant sėkmingai ugdyti vaiką.

Remiantis aukščiau pateikta informacija ir nagrinėjant pasikeitusį tėvystės supratimą, galima kelti klausimą, kas yra vaiko poreikiai? Vaiko poreikius galima analizuoti kaip asmens poreikius, ir tam tikslui galima remtis Maslow poreikių hierarchija, kuri nurodo, kad asmens poreikius galima skirstyti į penkias grupes: fiziologiniai poreikiai, saugumo poreikiai, priklausomybės ir meilės poreikiai, pagarbos poreikiai ir savirealizacijos poreikiai. Remiantis jau minėta Maslow poreikių hierarchijos teorija, tik patenkinus žemiausio lygio poreikius, galima tenkinti kitus. Tai reiškia, kad tik užtikrinus vaiko fiziologinius poreikius, kaip: visavertis maistas, tinkama ir saugi gyvenamoji aplinka, tinkamas miego režimas, galima užtikrinti saugumo poreikius. Analizuojant vaiko poreikius pagal Maslow poreikių piramidę svarbu pažymėti, kad fizinių poreikių patenkinimas yra būtinas, tačiau kiti lygiai, kaip priklausomybės ir meilės poreikiai turi tokią pat svarbą sėkmingam vaiko brendimui (Maslow, 1954). Norint užtikrinti vaikui visavertį gyvenimą bei sėkmingą ateitį, būtina siekti, kad visi vaiko poreikiai pradedant fiziologiniais, baigiant savirealizacijos būtų patenkinti.

Vaiko poreikiai ir vaiko gerovė gali būti suprantama, kaip sąvokų ir konceptų visuma, kuri apibūdina kiekvieno vaiko galimybes augti, mokytis, pasiekti užsibrėžtų tikslų, jaustis saugiam, užmegzti ir palaikyti ryšius su aplinka, turėti nuomonę (Dolan, Žegarac, Arsic, 2020). Nagrinėjant VTK, kaip vieną pagrindinių teisės aktų, kuriame yra apibrėžiami vaiko poreikiai galima teikti, kad vaiko poreikiai yra vaiko teisių ir galimybių visuma, kurią tėvai, globėjai ar kiti nepilnamečiu besirūpinantys asmenys turi užtikrinti. VTK preambulėje nurodoma, jog „vaikui, atsižvelgiant į jo fizinį ir psichinį nebrandumą, reikia ypatingos apsaugos ir priežiūros, taip pat atitinkamos teisinės apsaugos, tiek iki gimimo, tiek ir po jo“ (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989). VTK nustato, jog visos vaiko teisės ir teisėti interesai yra vienodai svarbūs ir lygiareikšmiai, jog nei viena teisė neturi būti ignoruojama ar engiama vardan kitos, visos jos yra neatsiejama vaiko poreikių dalis. Tačiau norint suprasti, kokius vaiko poreikius turi užtikrinti tėvai, būtina apžvelgti Vaiko teisių konvencijoje įtvirtintas normas.

1 lentelė. *Vaiko poreikiai vaiko teisių konvencijoje*, sudaryta darbo autoriaus (2024) remiantis Jungtinių Tautų organizacijos Vaiko teisių konvencija (1989)

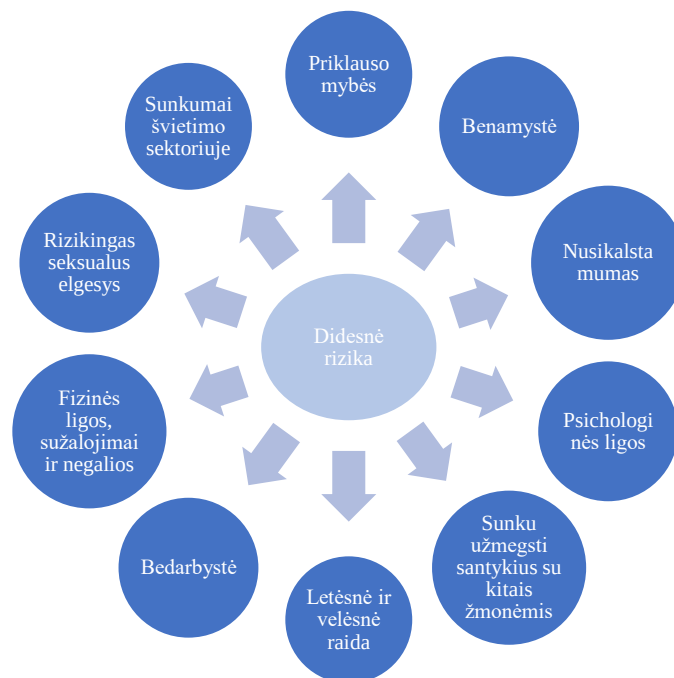
Straipsnio numeris	Užtikrinama teisė	Konvencijos straipsnio ištrauka
3 straipsnis	Vaiko teisė gauti globą ir tinkamą apsaugą	Valstybės įsipareigoja teikti vaikui tokią apsaugą ir globą, kokios reikia jo gerovei
5 straipsnis	Vaiko teisė į išplėstinę šeimą ir jos globą	Valstybės gerbia tėvų arba, tam tikrais atvejais, išplėstinės šeimos arba bendruomenės narių <...> teises ir pareigas tinkamai, pagal didėjančius sugebėjimus, vaiką pakreipti ir, jam naudojantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos pripažintomis teisėmis, vadovauti.
9 straipsnis	Vaiko teisė augti su tėvais	Valstybės užtikrina, kad vaikas nebūtų išskirtas su savo tėvais prieš jų norą, išskyrus tuos atvejus, kai <...> atskyrimas yra būtinas vaiko interesams
18 straipsnis	Vaiko teisė į abiejų tėvų globą	Valstybės deda visas pastangas, kad būtų pripažintas bendros ir vienodos abiejų tėvų atsakomybės už vaiko auklėjimą ir vystymąsi

Atskirai apžvelgus VTK 3, 5, 9 ir 18 straipsnius, aukščiau pateiktoje 1 lentelėje (žr. 1 lentelė) galime išskirti vaiko poreikius į šeimą, jos globą ir rūpestį. Atitinkamai dokumentą ratifikavusios valstybės ir joje veikiančios vaiko teisių apsaugos sistemos teigia, kad tinkamiausia vieta vaikui augti yra šeima ir bus imamasi visų būtinų priemonių apsaugoti vaiko teisei, kad juo rūpinsis jo tėvai / šeima. Ši aplinkybė leidžia suprasti kiekvienos, VTK ratifikavusios vaiko teisių sistemos siekį užtikrinti kiekvieno vaiko teisę gyventi šeimoje. Įtvirtinus šiuos vaiko poreikius ir interesų sąvoką Lietuvos teisinėje bazėje, institucijos ir su vaikais susijusios įstaigos yra įpareigos imtis būtinų veiksmų pastariesiems užtikrinti (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989).

Apibendrinant, nors kiekvienas vaikas yra individuali asmenybė ir vaiko poreikiai yra unikalūs ir individualūs, tačiau egzistuoja visuotinai priimtose normos ir teisių gairės, kurias tėvai / globėjai įsipareigoja įgyvendinti.

1. 2 Nepriežiūros ir vaiko teisių pažeidimų poveikis vaiko gerovei

Dabar, tėvystės įgūdžius suprantame, kaip vaikų auginimą, ugdymą ir jų teisių įgyvendinimą, kuris yra išpildomas tėvų veiksmais vaikų atžvilgiu. Šiam teiginiui iliustruoti tinka visuomenės ir vaikų teisių ginimo įstaigų dėmesys tėvų ir vaikų santykiams, nes šeimos, kuriuos nesugeba įgyvendinti su vaikų ugdymu ir auklėjimu susijusių visuomenės normų / įstatymų, susiduria su didesne rizika patirti neigiamas pasekmes (žr. pav. 2).

2 pav. *Rizikos didėjimas patirti neigiamas pasekmes nepatenkinus vaiko poreikių*, sudaryta darbo autoriaus (2024) remiantis Katiševskaja, Naujanienė (2021), Strathearn, Giannotti, Mills, Kisely, Najman, Abajobir (2020), Avdibegović, Brkić (2020)

Vienas iš ankstyvosios raidos uždavinių, kuriuos tėvai turi įgyvendinti siekiant vaiko teisių užtikrinimo ir kuris turi įtakos visam vaiko gyvenimui yra, saugus prieraišumo išsivystymas. Prieraišumo teorijos pradininkas Bowlby (1969) pažymi, kad prieraišumas lydi žmogų visą gyvenimą, jog jis neišnyksta, tačiau su amžiumi, prieraišumo požymiai mažėja (Bowlby 1969). Saugaus prieraišumo formavimosi pagrindiniai kriterijai, kurie padeda vaikui ugdyti savigarbą yra susiję su pagalba vaikui bei jo betarpišku priėmimu (Waldfogel, 2010). Šeimos narių bendradarbiavimas, kuris leidžia vaikui pajusti, kad jis prisideda bei šeimos narystė, kuri suteikia vaikui tapatumo ir stabilumo jausmą yra veiksmingas saugaus prieraišumo formavimuisi (McPherson, Gatwiri, Cameron, 2018). Anot Waldfogel (2010) saugus prieraišumas vaikui vystosi nuo pat gimimo, todėl ypatingai svarbu, jog kūdikis nuo pat gimimo būtų su tu pačiu, patikimu ir jo poreikius patenkinančiu asmeniu (Waldfogel, 2010). Šį ankstyvosios vaikystės uždavinį galima sieti ir su jau aptartais žmogaus poreikiais pagal Maslow. Prieraišumas deda pagrindą tolimesniam vaiko gyvenimui, tačiau tai nėra viską nulemiantis reiškinys.

Tėvams ir globėjams negebant, neturint igūdžių ar dėl kokių kitų priežasčių nepatenkinus vaiko poreikių, „neišpildžius“ vaiko raidos keliamų uždavinių vaikas patiria neigiamas pasekmes. Nepatenkinus vaiko poreikių, kūdikį atskyrus nuo tėvų ar kitų juo besirūpinančių asmenų, vaikui patyrus išsiskyrimą ar pirmuosius gyvenimo metus vaikui augant vis pas skirtingus žmones vaikas gali suformuoti nesaugų prieraišumą (Radzevičienė, 2000). Verta apžvelgti nesaugaus prieraišumo formas: dezorganizuotą, ambivalentišką ir vengiantį prieraišumą. Dezorganizuotas prieraišumas pasižymi vaiko saugumo siekimu nesaugiame santykiyje su juo besirūpinančiu suaugusiuoju, vaikas

nori kontakto, tačiau tuo pat metu jaučia baimę dėl suaugusiojo nenuoseklaus elgesio jo atžvilgiu. Ambivalentiškas prierašumas formuojasi, kai vaikas iš suaugusiojo gauna vienas kitai prieštaraujančias žinutes, jo poreikiai yra patenkinami nenuosekliai. Vengianti prierašumas pasižymi tuo, kad vaiko tėvai negeba jautriai ir su pagalba atpažinti ir patenkinti vaiko poreikių, todėl vaikas vengia rodyti savo noru, nes mano, kad jie yra nesvarbūs ir gali suteikti neigiamas reakcijas iš tėvų (Bowlby 1969).

Kiekviename raidos etape vaikui patyrus jo poreikių nepatenkiną galima susidurti su neigiamais padariniais, o dalis iš jų gali būti įvertinama kaip smurtas prieš vaikus. Reglamentuotame Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatyme (2024) (toliau – VTAPI) išskiriamos keturios smurto prieš vaikus formos: fizinis smurtas, psichologinis smurtas, seksualinis smurtas ir nepriežiūra (VTAPI, 2024).

Visos smurto prie vaiką formos kelia vaikams žalą, tačiau siekiant aiškumo tyrime daugiausiai dėmesio bus skiriama smurto prieš vaikus formai – nepriežiūrai.

Nepriežiūra, VTAPI (2024) apibrėžiama kaip: „tėvų ar kitų vaiko atstovų pagal įstatymą ar už vaiko priežiūrą atsakingo asmens nuolatinis vaikui būtinų fizinių, emocinių ir socialinių poreikių netenkinimas ar aplaidus tenkinimas, dėl kurio vaikas mirė, buvo sutrikdyta jo sveikata ar normali raida arba sukeltas pavojus vaiko gyvybei, sveikatai ar normaliai raidai“ (VTAPI, 2024). Anot Font ir Maguire-Jack (2020) nepriežiūra turi tokias pat, ar net didesnes neigiamas pasekmes, nes skirtingai negu fizinis skurtas prieš vaikus jis yra sunkiau pastebimas, trunka ilgiau, yra mažiau smerkiamas visuomenės ir gali turėti nenumatytas pasekmes vaikų gyvenimuose (Font, Maguire-Jack 2020). Vaikų nepriežiūra yra chroniškas ir ilgalaikis procesas, trunkantis ilgą laiką (Hildyard, Wolf, 2002).

Kitaip, nepriežiūra galima laikyti tėvų ir globėjų aplaidumą vaikų poreikiams, jų nepatenkinimą, ar ignoravimą. Nepriežiūros reiškinių atsiradimui negalima priskirti vienintelės galimos atsiradimo priežasties, ji susidaro iš rizikų visumos: asmeninių tėvų ir vaikų savybių, tėvų trauminių patirčių, kokiomis sąlygomis ir auklėjimo metodais buvo auklėjimu tėvai, visuomenės ir jos požiūris į vaikų nepriežiūrą. Anot Katiševskajos ir Naujanienės (2021) vaiko nepriežiūra nėra naujas ar nežinomas reiškinys, nepriežiūra yra neveikimo veiksnys, kuomet už vaiko poreikių patenkinimą atsakingi asmenys juo nesirūpina, tuo sukeldami dideles neigiamas pasekmes vaiko vystymuisi ir gerovei (Katiševskaja, Naujanienė, 2021).

Vaiko nepriežiūra gali pasireikšti keliuose vaiko gyvenimo srityse, tėvams ar globėjams apleidžiant skirtingas vaiko gyvenimo sferas, jas išskiriant žemiau:

Nepriežiūra fiziškai: Katiševskaja, Naujanienė, 2021 šią nepriežiūros formą apibūdina kaip: „atsitiktiniai vaiko sužalojimai, įskaitant elgesį, dėl kurio vaikas gali būti susimušęs, nudegęs, susižeidęs, susilaužęs kaulus, susižalojęs galvą ar vidaus organus, gali būti plėštinių žaizdų ir nubrozdinimų“ (Katiševskaja, Naujanienė, 2021, p. 58). Kūdikystės laikotarpiu nepriežiūra yra

ypatingai rizikingas elgesys, nes kūdikis yra absoliučiai priklausomas nuo jo tėvų ar globėjų, o šiuo laikotarpiu patyręs fizinę nepriežiūrą vaikas gali turėti negalių, jo kūnui gali būti padaryta neatstatoma žala, vaikas gali mirti.

Emocinė nepriežiūra: Anot Hildyard, Wolf (2002) vaiko emocinė nepriežiūra dažniausiai prasideda ankstyvame amžiuje ir pasireiškia augančiu / didėjančiu poveikiu vaiko vystymuisi ir jo gebėjimams. Kūdikystėje ir ankstyvoje vaikystėje emociškai apleisti vaikai yra mažiau entuziastiški, susidūrę su problemomis elgiasi pikta ir agresyviai, sunkiai valdo savo impulsus. Emociškai apleisti vaikai atsilieka ugdyme, jų rezultatai yra žemesni. Emocinė nepriežiūra neleidžia formuotis saugiam prierašumui, kurio neigiamos pasekmės buvo aptartos aukščiau (Hildyard, Wolf, 2002). Vaikai yra linkę internalizuoti savo problemas, dėl to jiems gali išsivystyti psichologiniai ir psichiniai susirgimai (Hildyard, Wolf, 2002).

Sociali nepriežiūra: socialinę nepriežiūrą patiriantys vaikai dažnai neturi įrankių, kaip bendrauti su kitais vaikais, yra vieniši, gali susiformuoti netinkamas moralinės normos ir vertybės. Vaikai neturi atsvaros ir iš tėvų perimto moralinio pamato, todėl jie dažnai užsiima rizikingu elgesiu, kuris gali nuvesti iki priklausomybių, nesaugių ir rizikingų lytinių santykių, ar net nusikalstamos veikos. Suaugę tokie vaikai nepasitiki kitais, yra pikti, nesukuria stiprių socialinių ryšių su kitais asmenimis, save dažniausiai mato neigiamai (Hildyard, Wolf, 2002)

Mokslininkai Muldera, Kuiperb, Puta, Stamsa, Assink (2018), Avdibegović, Brkiū, (2020) nurodo, kad įtaką vaikų nepriežiūros reiškinio atsiradimui didina su tėvais susiję faktoriai: asocialaus elgesys ar nusikalstamo elgesio istorija, psichologinės ir / ar psichaitriniai sunkumai, fizinės tėvų problemos, ar žemas išsilavinimas. Psichologinės, fizinės ir / ar vaikų elgesio problemos taip pat padidina vaikų nepriežiūros riziką (Muldera, Kuiperb, Puta, Stamsa, Assink, 2018). Šiam tyrimui svarbu paminėti, jog tėvų amžius, taip pat gali padidinti nepriežiūros riziką. Tėvai susilaukę vaiko paauglystės laikotarpiu turi mažiau gyvenimiškosios patirties, finansinių galimybių, jų aplinka turi didesnę tikimybę būti nepalanki ir nesaugi (Avdibegović, Brkiū, 2020). Tačiau svarbu paminėti, kad aukščiau nurodytos aplinkybės, padidina riziką, bet negarantuoja vaikui patirti nepriežiūrą. Šį naratyvą pastebi ir Katiševskaja ir Naujanienė (2021), kurios teigia, kad nepriežiūros veiksniai šeimoje dažnai būna įsisenėję, ilgą laiką veikia šeimą, o krizinės ir / ar netikėtos situacijos tokios kaip darbo netektis, artimojo mirtis gali „pastūmėti“ nepatenkinti vaikų poreikius (Katiševskajos, Naujanienės, 2021). Šeimose, kuriuose yra stebima nepriežiūra galima rasti ir kitų smurto formų ir / ar problemų. Fizinis smurtas šeimoje, prieš vaiką ir / ar vieną iš tėvų didina nepriežiūros riziką (Avdibegović, Brkiū, 2020). Prie nepriežiūros kompleksiskumo prisideda ir dažnai disfunkciniai šeimos narių, tėvų tarpusavio santykiai (Katiševskajos, Naujanienės, 2021). Kitaip tariant, vaikas gali patirti įvairių formų smurtą, negalima teigti, kad smurtas yra izoliuotas savo formoje ir negali būtini naudojamas kompleksiskai.

Nepatenkintų vaikų poreikių padariniai paliečia ne tik pačius vaikus ir jų šeimas, tačiau tai tampa ir visuomenės problema, nes padarinių šalinimui dažnai reikalingas medikų ir medicinos teisinės, bausmių ar socialinės apsaugos sistemų įsikišimas (Muldera, Kuiperb, Puta, Stamsa, Assink, 2018). Vaikai kurie patiria nepriežiūrą, vėliau gali turėti sveikatos, pažinimo, emocinių ir socialinių pasekmių, kurios gali būti trumpalaikes ar išlikti visą gyvenimą, taip vaiko vystymuisi ir raidai gali būti padaroma nebeatstatoma žala (Avdibegović, Brkiū, 2020). Nepriežiūros reiškinyje gali sukurti vadinamą „uždara ratą“ – nepriežiūrą patyrę vaikai su nepriežiūros pasekmėmis sukūrę savo šeimas taip pat gali neužtikrinti savo vaikų poreikių, taip problema vis gylės. Nepriežiūros atvejais, kai tėvai nesugeba patenkinti vaikų poreikių, bei pasinaudoti savo tėvyste, tampa aktualia problema socialinei vaiko teisių apsaugos sistemai, nes į šeimos gyvenimą privalo įsikišti Valstybė sukurti vaiko apsaugos mechanizmai, siekiantys pagerinti šeimos situaciją ne tik tiesiogiai paslaugas gaunančiai šeimai, bet ir tolimesnėms kartoms.

Siekiant analizuoti vaiko emocinius ir psichologinius poreikius reikia nepamiršti teisiniuose dokumentuose ir literatūroje plačiau atsiskleidžiančio tėvystės įgūdžio – sugebėjimo užtikrinti saugią ir poreikius patenkinančią fizinę aplinką bei tinkamas buitines sąlygas. Įsakyme Dėl Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo (2024) nustatyta, kaip ir kokius rizikos ir apsaugos veiksnius vertina vaiko teisių apsaugos specialistai, siekdami nustatyti vaiko situaciją, galimus pažeidimus. Rizikos veiksnys susijęs su buitinių sąlygomis nurodo, kad „vaiko gyvenimo sąlygos (buities, gyvenamosios aplinkos (būsto) veiksniai) kelia realų pavojų vaiko fiziniam ar psichiniam saugumui, sveikatai ar gyvybei arba pavojų, galintį sukelti (keliantį) reikšmingą žalą vaiko sveikatai, o vaiko atstovai pagal įstatymą nemato ir (ar) neįvertina tokio pavojaus ar žalos arba neturi galimybių išsaugoti vaiko sveikatą ir (ar) gyvybę“ (Dėl vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo, 2024).

Main (2019) nurodo, kad skurdas ir finansinių išteklių trūkumas šeimoje nulemia, kad vaikams nebus užtikrintos tinkamos buitinių sąlygos, jos teigimu netinkama buitis priklauso nuo šeimos išteklių panaudojimo ir pritaikymo (Main, 2019). Skurdą, kaip vieną iš nepriežiūros rizikos veiksnių išskiria ir kiti autoriai. Pasak Avdibegović, Brkiū, (2020) didėja rizika, jog vaiko poreikiai bus nepatentini, ar jis patirs nepriežiūrą, šeimoje, kurios patiria nepriteklį ir skurdą. Skurstančių tėvų patiriamas stresas gali neleisti jiems tinkamai pasirūpinti vaikų poreikiais. Tokių tėvų nepriežiūrėti vaikai patiria didesnę riziką užsiimti rizikinga, ar nusikalstama veikla, nes jų netinkamo elgesio nekompensuoja tėvų dėmesys (Avdibegović, Brkiū, 2020). Tokia veikla gali būti ir sunkumai ugdymo sektoriuje, o tėvams nepastebint, tokios tendencijos, pasekmės gali vesti vaiką iki bedarbiystės, nusikalstamos veiklos, priklausomybių (Font, Maguire-Jack, 2020). Apibendrinant, nors skurdas ir nepriteklis nėra vaiko teisių pažeidimas, tačiau jis yra rizikos faktorius atsirasti nepriežiūrai, o tėvams neužtikrinus vaiko fiziologinių poreikių, taip yra pažeidžiamas vaiko teisės.

Remiantis jau paminėtais autoriais, tėvų finansinė padėtis nėra esminis faktorius vertinant vaikų poreikių užtikrinimą. Priklausomai nuo aplinkybių, aplinka, kurioje auga vaikas tuo pat metu gali būti ir rizikos, ir apsaugos faktorius. Palaikanti ir vaiko poreikius patenkinanti aplinka bei prie jos prisidedantys žmonės, gali kompensuoti šeimoje nepatenkinamus poreikius bei užtikrinti, kad vaikas nepatirtų nepriežiūros.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad poreikių nepatenkinimas, lemiantis nepriežiūrą bet kuriuo vystymosi ir brendimo laikotarpiu turi neigiamas pasekmes vaikui. Dėl nepriežiūros, tėvų trūkstamų žinių ir galimybių patenkinti vaiko poreikius vaikas gali turėti rimtų sveikatos problemų, negalių, dėl lėtesnės ir atsilikusios kognityvinės raidos vaikas patiria sunkumus mokantis, ko pasekoje gali iškristi iš ugdymo sistemos, neįsivertinti darbo rinkoje. Netinkama tėvystė taip pat yra siejamas su vaikų nusikalstamu elgesiu, priklausomybėmis, nesaugiais lytiniais santykiais, vaikai susiduria su santykių kūrimo ir palaikymo problemomis, negeba pritapti bendruomenėje, būti jos dalis.

1.3 Vaiko teisių užtikrinimas remiantis Vaiko teisių konvencija

Vienas svarbiausių dokumentų nustatančių vaikų teises yra Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos 1989 m. priimta Vaiko teisių konvenciją. Vaiko teisių konvencija kaip reiškinys, turėjo ir šiuo metu turi įtaką, kokius įstatymus ir veiklos modeliu laiko priimtinais valstybės ir bendruomenės. Pati vaiko teisių konvencija aiškina / numato kaip turi būti konstruojama vaikystė (Holzscheiter, Josefsson, Sandin, 2019). Tyrimė siekiant analizuoti ir suprasti Vaiko teisių konvenciją bus pasinaudota autorių Goldhagen, Shenoda, Oberg, Mercer, Kadir, Raman, Spencer (2020) pasiūlytais konvencijos įgyvendinimo skirstymo aspektais, kuriais siekiama nustatyti, teisių universalumą: ekonominiai, kultūriniai, socialiniai, apsaugos, pilietiniai ir politiniai (Goldhagen, Shenoda, Oberg, Mercer, Kadir, Raman, Spencer, 2020).

Ekonominės	Kultūrinės	Socialinės	Apsauga	Pilietinės ir politinės
• 4 straipsnis; • 18 straipsnis; • 23 straipsnis; • 24 straipsnis; • 26 straipsnis; • 27 straipsnis; • 28 straipsnis.	• 2 straipsnis; • 4 straipsnis; • 5 straipsnis; • 8 straipsnis; • 14 straipsnis; • 20 straipsnis; • 30 straipsnis; • 31 straipsnis • 32 straipsnis	• 3 straipsnis; • 6 straipsnis; • 5 straipsnis; • 7 straipsnis; • 8 straipsnis; • 9 straipsnis; • 10 straipsnis; • 14 straipsnis; • 18 straipsnis; • 19 straipsnis; • 20 straipsnis; • 21 straipsnis; • 23 straipsnis; • 24 straipsnis; • 25 straipsnis; • 27 straipsnis; • 28 straipsnis; • 29 straipsnis; • 30 straipsnis; • 31 straipsnis; • 39 straipsnis;	• 3 straipsnis; • 9 straipsnis; • 19 straipsnis; • 21 straipsnis; • 23 straipsnis; • 26 straipsnis; • 32 straipsnis; • 33 straipsnis; • 34 straipsnis; • 35 straipsnis; • 36 straipsnis; • 37 straipsnis; • 38 straipsnis; • 39 straipsnis;	• 3 straipsnis; • 9 straipsnis; • 10 straipsnis; • 12 straipsnis; • 13 straipsnis; • 14 straipsnis; • 15 straipsnis; • 16 straipsnis; • 17 straipsnis; • 21 straipsnis; • 31 straipsnis; • 37 straipsnis; • 40 straipsnis;

Ekonominiai aspektai: Kiekvieno vaiko fiziniai ir emociniai poreikiai yra skirtingi, tačiau jiems turi būti užtikrina poreikius patenkinanti aplinka, paminėta ankstesniuose skyriuose. Vaiko teisių konvencija įpareigoja užtikrinti, kad nepaisant šeimos / globėjų turtinės padėties ar valstybės ekonominės galios, vaiko teisės būtų įgyvendintos, kad kiekvienam vaikui turi būti užtikrinamos tokios sąlygos, kurių reikia individualiam vaikui. Konvencija numato užtikrinti vaiko ekonominius poreikius tiek vaiko tėvus ar globėjus, tiek valstybę (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 2, 4, 18, 23, 27 straipsniai). Siekiant užtikrinti šiuos konvencijoje numatytus įpareigojimus ir padėti šeimoms, kurios patiria finansinius sunkumus ir nesugeba įgyvendinti vaiko teisių Lietuvos Respublikoje yra teikiama parama lėšomis ir paslaugomis: vaiko pinigai, socialinės išmokos, nemokamas maitinimas ugdymo įstaigose, parama įsigyjant ugdymuisi reikalingas priemones, reikiamos įrangos vaikams su specialiaisiais poreikiais įsigijimas, dienos paslaugos, pagalba namuose, būstas (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2022 metų veiklos ataskaita, 2023). Vertinant įgyvendinimą praktikoje, Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2022 metų veiklos ataskaitoje nustatoma, kad pasitaiko atvejų, kuomet vaiko poreikiams skirtos išmokos yra panaudojamos visų šeimos narių poreikiams patenkinti, kad tėvai savo galiomis neišlaiko savo vaikų (Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2022 metų veiklos ataskaita, 2023).

Kultūriniai aspektai: Bene svarbiausias kultūrinio aspekto užtikrinimas Vaiko teisių konvencija yra įtvirtinimas, kad vaikas turi teisę pažinti ir laisvai dalyvauti savo kultūros / bendruomenės / religijos apeigose ir veiklose (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 5, 8, 14, 29, 30, 31 straipsniai). Tačiau yra atkreipiamas dėmesys, kad ne visos tradicijos ir kultūrinės normos yra nekvestionuojamos ir geros vaikui, vien dėl ko, kad tai yra vaiko kultūros paveldas. Vaiko teisių konvencija ragina atsisakyti tų tradicijų, kurios daro žalą vaikams (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 19, 24, 32, 37 straipsniai).

Socialinis aspektas: socialinis aspektas Vaiko teisių konvencijoje apima jau aukščiau minėtą sveikatos priežiūrą (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 2, 3, 6, 23, 24, 25, 29, 39 straipsniai) ir ugdymą Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 17, 28 29, 30, 31 straipsniai). Nagrinėjant socialinį aspektą galima aptarti ir daugiau sričių, kurias Vaiko teisių konvencija įtvirtina – teisė į šeimą, jos tinkamą globą ir paramą bei tokios teisės kaip žinoti, pažinti ir augti šeimoje (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 18, 20, 27, 30 straipsniai). Konvencijoje nustatoma, kad tinkamiausia aplinka vaikui augti yra šeima, jog tėvai gali geriausia pateiktini vaiko poreikius ir užtikrinti teises, tačiau nurodoma, kad tėvai / globėjai turi pasinaudoti

valstybės teikiama parama ir pagalba susidūrus su sunkumais. Ir nors konvencijoje teigiama, kad šeima yra geriausia aplinka vaiko augimui, konvencijoje valstybės įpareigojamos siekti apsaugoti vaikus, nuo netinkamo tėvų elgesio ir globos (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 5, 9, 19, 20 straipsniai). Nurodoma ir valstybės prievolė įsikišti į privatų šeimos gyvenimą, kuomet vaiku yra rūpinamasi netinkamai, jis yra skriaudžiamas ar jo poreikiai yra engiami.

Apsaugos aspektas: vaiko teisių konvencijoje yra skiriama daug dėmesio vaikų emocinei, fizinei ir psichologinei apsaugai. Konvencijoje įtvirtinama apsauga nuo smurto (tiesioginio smurto prieš vaiką, ginkluotų konfliktų, narkotinių medžiagų, seksualinio smurto, prekybos žmonėmis) bei pagalba ir parama po smurtinių įvykių. Apsauga suprantama ne tik, kaip fizinė vaiko apsauga, bet ir kaip vaiko emocinės ir psichologinės būsenos apsauga. Būtent toks platus apsaugos sąvokos aiškinimas yra numatytas 19 straipsnyje, kuris nurodo, kad Vaiko teisių konvenciją ratifikavusios ir priėmusios valstybės turi siekti apsaugoti vaikus nuo visų formų smurto, o jį patyrus, turi būti siekiama vaikų rehabilitacijos, neigiamų padarinių pašalinimo. Apie būtinybę imtis visų būtinų veiksmų siekiant atsistatyti po neigiamų vaiko išgyvenimų nurodo ir 39 vaiko teisių konvencijos straipsnis (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 19, 39 straipsniai).

Pilietinės ir politinės: Vaiko teisių konvencijoje užtikrinama, kad vaikas yra pateikiamas kaip savo teisių turėtojas ir aktyvus asmuo ir atsisakoma nuomonės, jog vaikai yra aplinkybių aukos, kurios turi besąlygiškai paklusti savo tėvams ir / ar globėjams. 3 straipsnyje, nustatoma iš esmės nauja idėja, kad priimant absoliučiai visus sprendimus susijusius su vaiku, svarbiausia užtikrinti vaiko interesus (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 3, 9, 18, 21, 37, 40 straipsnis). Pagal šią nuostatą valstybėms yra suteikiama pareiga, už vaiką priimant sprendimus įvertinti kas yra geriausia vaikui, net jeigu tai reikalauja vaiką atskirti nuo šeimos / globėjų. Konvencijoje taip pat įtvirtinti įpareigojimai užtikrinti vaiko teisės į nuomonę. Tačiau 9 straipsnyje yra pažymima, kad vaiko nuomonė nėra absoliuti, vaiko atžvilgiu priimami sprendimai gali būti priešingi vaiko nuomonei, jeigu pastaroji neatitinka vaiko geriausių interesų (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, 1989, 9 straipsnis).

Apibendrinant, vaiko Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija įtvirtina normas, kurių turi laikytis tėvai augindami savo vaikus, yra įtvirtinami visuotinės vaiko teisės. Pažymėtina, kad konvencija pateikia gaires vaiko teisių įgyvendinimui ir užtikrinimui, nustato, kokie vaiko poreikiai turi būti patenkinami.

2. TĖVYSTĖS ĮGŪDŽIŲ UGDYMAS

2.1 Tėvystės ugdymo programos ir metodai

Mokslininkė Račkauskienė savo darbe nurodo, kad „pozityvi tėvystė yra nesmurtinė, orientuota į sprendimus, gerbianči vaiko teises ir pagrįsta vaiko raidos principais. Pozityvios tėvystės pagrindų yra laikomi stiprūs tėvų ir vaikų tarpusavio santykiai“ (Račkauskienė, 2018, p. 88). Anot Gandhimathi (2019), pozityvi tėvystė yra atsakas į nusistovėjusią autoritarinę, bausmėmis pagrįstą vaikų auklėjimo būdą (Gandhimathi, 2019). Pozityviosios tėvystės procesus nagrinėjantys mokslininkai kaip Gandhimathi (2019), Sanders, Kirby, Tellegen, Jamin, Day (2013), Sanders, Turner (2005), Jonynienė (2010) ir Burvytė (2016) nurodo, kad tėvams būtina pagalba ir parama. Tačiau bandant suprasti pozityvią tėvystę, tikslinga įvardinti pagrindinius jos aspektus. Akademinuose darbuose galime rasti įvairių pozityviosios tėvystės bruožų, žemiau pateiktoje lentelėje (žr. 2 lentelę) pateikti du užsienio ir du Lietuvos mokslininkų išskirti pozityviosios tėvystės bruožai.

2 lentelė. *Pozityviosios tėvystės bruožai, sudaryta darbo autoriaus (2023) remiantis Sanders, Turner (2005) Gandhimathi (2019), Liobikienė (2009), Breidokienė, Ignatovičienė, (2015)*

Mokslininkai	Pozityviosios tėvystės bruožai
Matthew R. Sanders ir Karen M. T. Turner	Teigiamas (pozityvus) bendravimas; tikslas mažinti prievartinius ir nenuoseklius auklėjimo būdus; bendruomeniškas mokymas (Sanders, Turner, 2005).
M. Gandhimathi	Meilė ir rūpestis; empatija; aktyvus klausimas; kantrybė; siekis gerinti santykius tarp tėvų ir vaikų; alternatyvių bausmių naudojimas; vaidmenų modeliavimas (pavyzdžio rodymas); pykčio valdymas; kokybiškas bendravimas. (Gandhimathi, 2019)
T. N. Liobikienė	Sąmoninga aktyvi ugdanti veikla; nuoseklus procesas; tinkama vaiko globa; išmintinga kontrolė; efektyvia pagalba; reikalingos žinios ir gebėjimai (Liobikienė, 2009).
R. Breidokienė ir S. Ignatovičienė	Veiksmingesnių būdų bendrauti su vaikais mokymas; reagavimas į vaikų poreikius; sėkmingų sąlygų sudarymas vaiko raidai; vaiko stiprybių ir gebėjimų ugdymas (Breidokienė, Ignatovičienė, 2015)

Apžvelgiant autorių (Sanders, Turner, 2005; Gandhimathi, 2019; Liobikienė, 2009; Breidokienė, Ignatovičienė, 2015) pateiktus pozityviosios tėvystės bruožus pastebima, kad nors jie

išskiria skirtingus aspektus, pagrindinis dėmesys yra skiriamas vaiko poreikių tenkinimui, tėvų ir vaikų ryšiui ir aktyvų įsitraukimą į vaikų gyvenimus.

Autoriai Rachmad, Agnesiana, Sukmawati, Ramli, Zebua, (2023) išskiria, kad dabartinėse šeimose tėvai naudoja kelis pagrindinius vaikų auklėjimo metodus: demokratinį, liberalų ir autoritarinį. Mokslininkai pažymi, kad įprastai tėvai naudoja kelis metodus ir nesilaiko išskirtinai vieno metodo. Vertinant metodus individualiai, pasak autorių, demokratinis vaikų auklėjimo metodas yra sėkmingiausias, nes jis remiasi teigiamais vaiko ir tėvų santykiais, pagarba ir aiškiu ribų nustatymu, pozityvia disciplina (Rachmad, Agnesiana, Sukmawati, Ramli, Zebua 2023). Aukščiau aptartuose skyriuose nustatyta, kad smurtas prieš vaikus ir vaiko teisių pažeidimai gali tapti iš kartos į kartą perduodamas reiškiny, tai reiškia, kad ne visi dabartiniai tėvai savo vaikystėje patyrė pozityvų auklėjimą, todėl tėvams siekiant savo vaikus ugdyti pozityviai, būtina keisti auklėjimo metodus, kuriuos tėvai patyrė vaikystėje. Sąmoningi tėvai, kurie nori ugdyti savo tėvystės žinias ir įgūdžius, gali dalyvauti Lietuvoje paplitusiuose pozityviosios tėvystės mokymuose. Užsienio literatūroje galime rasti, jog pozityviosios tėvystės mokymai siekia „užkirsti kelią ir spręsti socialines, emocines ir elgesio vaikų problemas stiprinant tėvų žinias, įgūdžius ir pasitikėjimą savimi“ (Sanders, Kirby, Tellegen, Jamin, Day, 2013, p. 4). Panašius tikslus galime rasti ir Lietuvos pozityviosios tėvystės programų dokumentuose: „Pozityvios tėvystės mokymai – paslaugos, teikiamos šeimoms, norinčioms tobulinti ar įgyti tėvystės įgūdžių, siekiant išugdyti geriausias tėvų ir vaikų savybes bei padėti jiems atskleisti savo gebėjimus ir galimybes“ (Dėl Kompleksinių paslaugų šeimai teikimo Vilniaus mieste partnerių atrankos tvarkos aprašo tvirtinimo, 2023).

Aptariant pozityviosios tėvystės mokymus svarbu aptarti, nuo ko priklauso jų veiksmingumas, kokie elementai yra svarbiausi, siekiant kokybiškai perduoti žinias mokymu metu, turint tikslą sukurti teigiamą įtaką tėvų ir vaikų gyvenimams. Užsienio mokslininkai dažnai tiria pozityvios tėvystės mokymų veiksmingumą: Sanders, Kirby, Tellegen, Jamin, Day (2013) savo darbe pažymi, kad tiek pozityviosios tėvystės mokymai atliekami internetiniu ir / ar grupiniu būdu, kartu su dalyvių savarankišku mokymu, tiek savarankiškas mokymas papildytas pagalba telefonu, pagerino vaikų situaciją šeimoje, lyginant su padėtimi prieš mokymų pradžią (Sanders, Kirby, Tellegen, Jamin, Day, 2013). Mokslininkai tyrė programų veiksmingumą nustatė, kad tėvystės programų poveikis siekiant užkirsti kelią netinkamam elgesiui su vaikais daugeliu atvejų buvo teigiamas (Chen, Chan, 2015). Álvarez, Byrne ir Rodrigo (2020) savo vertinime nustatė, kad pozityviosios tėvystės programos veikia gerai, nes pastebimi teigiami kai dalies mokymuose dalyvaujančių tėvų požiūrio į vaikų auklėjimą pokyčiai (vidutiniai ir dideli pokyčiai), tėvų pasitenkinimo (maži pokyčiai), ir tėvų patiriamo streso (vidutiniai arba dideli pokyčiai) (Álvarez, Byrne, Rodrigo 2020).

David ir DiGiuseppe (2016) savo darbe pažymėjo, jog pagrindiniai pozityviosios tėvystės mokymų tikslai yra: skatinti teigiamus tėvų ir vaikų santykius; bendrą užsiėmimą su vaikais

didinimas; emocinių bei socialinių vaikų įgūdžių lavinimas žaidimo metu; veiksmingų vaiko valdymo strategijų atradimas; šeimos taisyklių sukūrimas; skatinti gerą elgesį; veiksmingai bendrauti su vaiku; spręsti problemas ir mokytis susitaikyti su konkrečiu vaiko elgesiu. (David, DiGiuseppe, 2016).

Gudžinskienės ir Burvytės (2018) savo darbe nagrinėja praktinių įgūdžių svarbą tėvams ugdant pozityviosios tėvystės įgūdžius. Minėtame darbe pažymima, kad tėvystės įgūdžių ugdymo kokybė priklauso nuo programoje dalyvaujančių tėvų tarpusavio ryšio ir palaikymo. Tai reiškia, kad nepaisant programos organizavimo būdo, pateiktos informacijos ar organizatoriais kompetencijų, didžiausias sėkmės faktorius yra dalyvaujančių tėvų noras tobulinti savo žinias, ugdyti įgūdžius. Svarbu paminėti, jog analizuojat mokslininkų darbus, kurie tiria pozityviosios tėvystės mokymų efektyvumą, identifikuota, jog nėra vieno elemento, kuris nulemia, kad mokymai buvo veiksmingi, tėvų noras tobulinti įgūdžius yra pagrindinis sėkmingų mokymų faktorius.

Svarbu pastebėti, kad pozityviosios tėvystės metodo taikymas gali turėti neigiamų pasekmių. Ši metodika reikalauja didelio tėvų įsitraukimo, savo ir vaiko poreikių atpažinimo ir patenkinimo, metodika reikalauja nepaprastai didelių tėvų pastangų, laiko ir finansinių galimybių (Dupont, Mikolajczak, Roskam 2022).

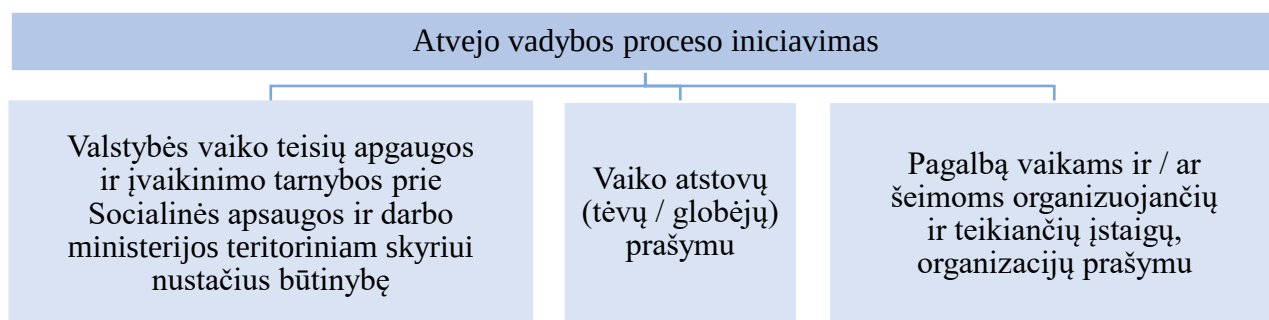
Viena iš neigiamų pozityviosios tėvystės padarinių gali būti per didelis tėvų įsitraukimas į vaikų gyvenimus, galintis pasireikšti tėvų hipergloba. Šis vaikų auklėjimo metodas gali būti ir tiesiogiai kilęs iš pozityviosios tėvystės auklėjimo metodo (Dupont, Mikolajczak, Roskam 2022). Užsienio literatūroje galime rasti šį reiškinį kitu pavadinimu: „helicopter parenting“. Hipergloba pasižymi tėvų noru apsaugoti savo vaikus nuo bet kokios neigiamos įtakos, per dideliu noru užtikrinti vaikų saugumą ir poreikių patenkinimą, tam naudojant kontrolę (Vigdal, Brønnick, 2022). Minėtasis metodas pasižymi tuo, kad tėvai dalyvauja ir aktyviai stebi vaiko elgesį ir aplinką bei iškilus net mažiausiai nemalonių pojūčių rizikai tėvai įsikišą, neleisdami vaikui patirti dar neįvykusių, bet jų manymu neigiamų potyrių. Tėvai išreiškia, kad vaikui yra būtina nuolatinė tėvų priežiūra ir globa, vaikas negali pats susidoroti su galimomis problemomis. Siekdami apsaugoti vaikus nuo bet kokių neigiamų emocijų, tėvai neleidžia vaikui pajusti, atpažinti ir bandyti pačiam spęsti kylančių sunkumų. Hiperglobą patiriantys vaikai gali susidurti su nerimu, psichikos sveikatos ligomis (depresija), mažesniu psichologiniu atsparumu, negebėjimu spęsti problemų ir žemai ugdymosi rezultatais. Siekdami apsaugoti vaikus, tėvai gali naudoti autoritarinio vaikų auklėjimo metodus – kontrolę (Vigdal, Brønnick, 2022).

Apžvelgus kelis vaikų auklėjimo metodus, jų galimą teigiamą ir neigiamą įtaką, akivaizdu, kad bet kokio auklėjimo metodo taikymas šeimoje reikalauja tėvų / globėjų žinių. Valstybės institucijoms įsikišus į šeimos gyvenimą ir turint siekį įtraukti naujus auklėjimo metodus svarbu, kad už vaikus atsakingi asmenys žinotų metodo stiprybes ir silpnybes, vadovautųsi mokslinėmis žiniomis ir individualia vaiko raida.

2.2 Socialinio darbuotojo vaidmuo Atvejo vadybos procese

Ankstesniuose skyriuose apžvelgus tėvystę, jos keliamus uždavinius, vaiko teises, yra svarbu aptarti, kaip šios žinios yra pritaikomos Lietuvos Respublikos šeimose, kuriuose auga nepilnamečiai vaikai. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2022 metų veiklos ataskaitoje yra nurodyta, kad atvejo vadybos proceso sukūrimas ir įgyvenimas Lietuvoje, yra tiesioginis atsakas į Vaiko teisių konvencijos tikslus teikti paramą šeimoms ir imtis visų galimų priemonių apsaugoti nepilnamečius nuo bet kokios žalos, darančios jiems neigimą įtaką (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2022 m. veiklos ataskaita, 2023). Atvejo vadybos tvarkos aprašas nustato, atvejo vadybos proceso, poreikių vertinimo ir proceso vykdymo nuostatas (Atvejo vadybos tvarkos aprašas, 2025). Atvejo vadybos proceso sukūrimas sukuria prielaidas socialiniam darbuotojui dirbti šeimose, padėti tėvams ugdyti tėvystės įgūdžius. Tokiu būdu socialinis darbas yra formuojamas kaip profesionali veikla, socialiniai darbuotojai yra specialistai, kurie gali identifikuoti ir bendradarbiaujant su šeimos nariai ugdyti tėvų tėvystės įgūdžius.

Remiantis Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymu, atsakingai institucijai – Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaidinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VVTAIT) teritoriniam skyriui gavus informaciją apie vaiko teisių pažeidimus, atsakingi specialistai vykdo tiesioginę intervenciją į šeimos gyvenimą – atlieka vaiko situacijos vertinimą. Nustačius, kad nepilnametis patiria pavojų, jo teisės yra pažeidžiamos, šeimai gali būti inicijuojamas atvejo vadybos procesas, paslaugas ima teikti atvejo vadybininkas ir socialinis darbuotojas darbui su šeima. (VTAPI, 2024).

4 Pav. Atvejo vadybos proceso inicijavimo būdai, sudarytas darbo autoriaus (2024) remiantis Atvejo vadybos tvarkos aprašu (2018)

Remiantis 4 pav., pateikta informacija, Atvejo vadybos procesas šeimai gali būti inicijuojamas ir be VVTAIT atlikto vaiko situacijos vertinimo ir nustatyto vaiko teisių pažeidimo. Pagal Atvejo vadybos aprašą (2025) vaiko atstovai taip pat, gali kreiptis dėl proceso iniciavimo ir pradėjimo. Vadovaujantis šia nuostata, šeimoms kuriose susiduriama su įvairiais sunkumais yra suteikiamas būdas gauti atvejo vadybos paslaugas iki fiksuoto vaiko teisių pažeidimo. Toks atvejo vadybos

paslaugos gavimo modelis yra svarbus, nes jis atskleidžia tėvų sąmoningumą atpažinti problemas ir efektyviai jas spręsti (Atvejo vadybos tvarkos aprašas, 2025).

Atvejo vadybos procesas siekia suteikti profesionalią pagalbą šeimai išgyventi sunkumus, su kuriais ji susiduria ir užkirti kelią tolimesniems vaiko teisių pažeidimams (Atvejo vadybos aprašas, 2018). Anot Bajoraitės ir Norvaišaitės (2018) atvejo vadybininkas kuris teikia paslaugas šeimai turi įgyvendinti šiuos pagrindinius uždavinius: šeimos problemos įvertinimas; individualaus plano, kurio pagalba bus siekiama pasiekti teigiamus pokyčius šeimoje sudarymas; sudaryto plano uždavinių įgyvendinimas; atvejo vadybos proceso įvertinimas ir užbaigimas, kuomet šeimos situacija pasikeičia arba paslaugų teikimas yra nebetikslingas (Bajotaitė, Norvaišaitė, 2018). Šį požiūrį palaiko ir kiti mokslininkai: Healy (2017) nurodo, kad pagrindinės socialinio darbuotojo stiprybės yra socialinio darbuotoja galimybės įvertinti rizikos veiksnius, nustatyti šeimos stiprybes bei silpnybes ir remiantis jomis sudaryti individualų pagalbos planą (Healy, 2017). Apibendrinant, atvejais, kai šeima atsiduria atvejo vadybos procese, šeimoje kylančios problemos yra analizuojamos individualiai ir su socialinio darbuotojo pagalba sudaromas pagalbos planas siekia užtikrinti vaiko teisių įgyvendinimą ir šeimos situacijos gerėjimą.

Atvejo vadybos apraše galima rasti, kad su šeima dirba socialinis darbuotojas ir atvejo vadybininkas. Atvejo vadybininkas yra atvejo kuratorius, tačiau tiesioginį kontaktą ir įgūdžių ugdymą paprastai atlieka socialinis darbuotojas. Socialinio darbuotojo vaidmuo atvejo vadybos procese yra svarbus, tačiau svarbiausią rolę jame atlieka – tėvai. 2024 metų vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus veiklos ataskaitoje pabrėžiama, kad tėvams nepriimant pagalbos ir nebendradarbiaujant, socialinio darbuotojo efektyvumas mažėja ir šeimos problemos gilėja. Pastebėtina, kad teigiamus rezultatus pasiekti pavykta tik tuo atveju, jeigu tėvai priima pagalbą ir kartu su socialiniu darbuotoju ieško bendrų sprendimų (Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2024 m. veiklos ataskaita, 2025). Šią idėją galima rasti ir Healy (2017) darbe, kuri pabrėžia, kad tėvai yra pagrindiniai atvejo vadybos dalyviai, kuriuos socialinis darbuotojas turi įtraukti į visus pagalbos šeimai etapus, siekiant, kad tėvai aktyviai dalyvautų priimant sprendimus, bendradarbiautų su specialistais, teiktų grįžtamąjį ryšį (Healy 2017) siekiant užtikrinti sklandų procesą.

Atvejo vadybos apraše suponuojama, kad socialinis darbuotojas su šeima turi ugdyti tuos įgūdžius, kurie yra reikalingi šeimos savarankiškam funkcionavimui. Būtent šios socialinio darbuotojo darbui su šeima funkcijos reglamentavimas yra mažai išplėtotas, nėra pateiktų gairių, ar galimų ugdymo būdų. Siekiant nustatyti, kokiais metodais ir kokias funkcijas atvejo vadybos procese atlieka socialinis darbuotojas, šiam tyrimui yra svarbu nustatyti sunkumus, galimus sėkmės faktorius.

3. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ VAIDMUO PADEDANT TĖVAMS UGDYTI(S) TĖVYTĖS ĮGŪDŽIUS, TYRIMO METODOLOGIJA

3.1 Tyrimo metodologija

Atsižvelgus į tai, kad tyrimu buvo siekiama nustatyti socialinių darbuotojų patirtis ir jų įžvalgas buvo priimtas sprendimas atlikti kokybinį tyrimą. Kokybinis tyrimas buvo pasirinktas, nes toks tyrimo tipas leidžia socialinių darbuotojų patirtims būti tyrimo pagrindu, siekiama atskleisti tiriamąjį reiškinį jo kontekste, šiuo atveju socialinio darbuotojo kasdienėje veikloje (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Tyrimu siekta nustatyti socialinių darbuotojų tiesiogiai dirbančių su tėvai ir šeimomis atvejo vadybos procese tėvystės įgūdžių ugdymą, kylančius sunkumus, sėkmės atvejus, kaip ir kokiais metodais yra ugdomi norimi įgūdžiai, todėl duomenų rinkimo metodas buvo pasirinktas kokybinis interviu. Pasirinkus kokybinį tyrimo metodą, interviu metu galima nustatyti socialinių darbuotojų ugdančių tėvų įgūdžius patirtis ir žinias, sužinoti tai, kokie metodai ir veiksmai padeda tėvams ir jų vaikams, kas trukdo ir sudaro sunkumus. Atliekamu tyrimu siekta sužinoti socialinių darbuotojų, kaip profesionalų patirtis, nustatyti galimas sėkmės ir nesėkmės sudedamąsias dalis (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Duomenų analizės metodu naudojama kokybinė turinio (Content) analizė, o gauti duomenys analizuojanti naudojantis atvirosios duomenų kodavimo metodą. Interviu metu gauti duomenys buvo transkribuojami, kiekvienam informantui suteikti individualūs kodai (I1, I2, I3, I4, I5, I6). Gauta informacija buvo suskirstyta į panašius teiginius, kuriems buvo sukurtos subkategorijos. Nustatytoms kategorijoms buvo formuojamos kategorijos (Bitinas, Rupšienė, Žydžiūnaitė, 2008).

Siekiant kuo tiksliau atskleisti temą bei identifikuoti pagrindinius socialinių darbuotojų vaidmenis, tyrime pasirinktas duomenų rinkimo metodas yra pusiau struktūruotas interviu. Šis metodas leidžia tyrimo dalyviams pasidalinti papildoma informacija, kuri gali būti neužfiksuota kitų duomenų rinkimo metodu, dalyviai gali laisvai dalintis savo mintimis, pastebėjimais ir įžvalgomis. Pusiau struktūruotu interviu metodu tiriamieji buvo apklausiami iš anksto pasiruoštais klausimais, tačiau esant būtinybei, buvo užduodami papildomi klausimai. Tyrime siekiama atkleisti socialinių darbuotojų patirtį, todėl temai atskleisti būtina struktūra, iš anksto paruošti klausimai, tačiau pusiau struktūruotas interviu metodas leidžia tyrėjui pagilinti temą papildomais klausimais, siekiant užtikrinti kuo tikslesnį ir platesnį informatyvumą (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Klausimynas sudarytas iš 19 klausimų, klausimyno blokai pateikti žemiau (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. Tyrimo klausimų blokai, sudaryta autoriaus (2025)

Klausimų blokai	Klausimų bloką atspindintys klausimai	Klausimai sudaryti, remiantis
Tėvystės įgūdžiai reikalingi vaiko poreikių užtikrinimui	1 klausimas. Šis klausimas užduotas siekiant išsiaiškinti, kokie įgūdžiai yra reikalingi tėvams siekiant užtikrinti vaiko teisių įgyvendinimą kūdikystėje, mokykliniame amžiuje, pradinio ugdymo <i>laikotarpiu</i> ir paauglystėje.	(Waldfoegel, 2010; Bowlby, 1969; Vyšniauskytė - Rimkienė ir Matulevičiūtė, 2016)
Tėvystės įgūdžių trūkumų identifikavimas ir numatoma ugdymo eiga	2-4 klausimai. Klausimai užduoti siekiant sužinoti, kokių įgūdžių tėvams trūksta, kokios galimos trūkumų priežastys.	(van Weezel, 2012; Atvejo vadybos tvarkos aprašas 2025; Vyšniauskytė - Rimkienė ir Matulevičiūtė 2016)
Tėvystės įgūdžio ugdymas	5-12 klausimai. Klausimai sudaryti siekianti kaip socialiniai darbuotojai vertina sėkmingą ir nesėkmingą įgūdžių ugdymą, kokių veiksmų yra imamasi siekiant panaikinti trukdžius, su kokiais sunkumais susiduria socialiniai darbuotojai.	(van Weezel, 2012; Atvejo vadybos tvarkos aprašas 2025; Vyšniauskytė - Rimkienė ir Matulevičiūtė 2016)
Pozityviosios tėvystės mokymų vaidmuo ugdant tėvų tėvystės įgūdžius	13-16 klausimai. Klausimas užduotas siekiant sužinoti kokioms ir koku dažnumu šeimoms rekomenduojama dalyvauti pozityviosios tėvystės mokymuose, kaip vertina mokymų veiksmingumą.	(Atvejo vadybos tvarkos aprašas 2020)
Pasiūlymai ir rekomendacijos	17-19 klausimai. Klausimas buvo sudarytas siekiant sužinoti, kokių kompetencijų trūksta socialiniams darbuotojams, kokie pasiūlymai siekiant tobulinti tėvystės įgūdžių ugdymą.	(Atvejo vadybos tvarkos aprašas 2020)

Tyrimui atlikti naudojama kriterinė atranka. Tyrimo dalyvių pasirinkimo kriterijai yra socialiniai darbuotojai, turintys ne mažesnę nei vienerių metų darbo patirtį, dirbantys įstaigose, kurios teikia atvejo vadybos ir socialinio darbuotojo teikiamas socialinės priežiūros paslaugas.

Siekiant, kad tyrimas atskleistų ir identifikuotų kuo informatyvesnes socialinių darbuotojų patirtis, jis atliktas naudojanti prisotintumo principu. Prieš tyrimo pradžią konkretus informantų skaičius nebuvo numatytas, interviu atliekami, kol pateikta informacija ėmė kartotis, nepavyko atskleisti naujų žinių (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Pasirinktas tyrimo instrumentas - interviu klausimai, kurie buvo rengti remiantis Lietuvos ir užsienio moksliniais šaltiniais, Lietuvoje galiojančiais teisiniais dokumentais, susijusiais su tyrimo tema.

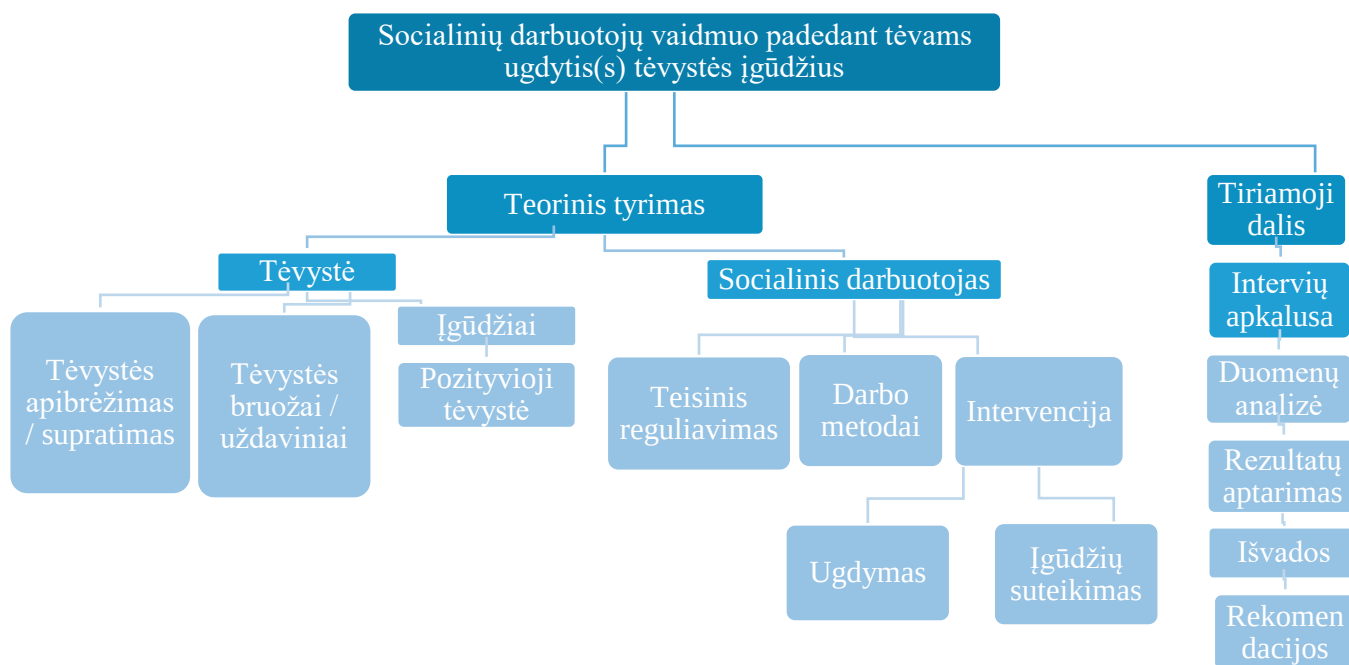
Siekiant užtikrinti konfidencialumą atliekant duomenų analizę informantams buvo paskirti identifikuojantys ženklai: I1, I2, I3, I4, I5, I6.

4 lentelėje pateikti informantų charakteristikos (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Informantų charakteristika, sudaryta darbo autoriaus (2025)

Informantai	Tyrimo dalyvių amžius	Socialinio darbo patirtis
I1	39	6
I2	42	4
I3	26	3
I4	24	3
I5	25	5
I6	36	9

Tyrimas buvo organizuojamas gyvu būdu atliekant interviu, tačiau siekiant į tyrimą pritraukti kuo daugiau dalyvių buvo pasiūlyta galimybė tyrime dalyvauti naudojant „Microsoft Teams“ vaizdo konferencijų programėlę. Tyrimas buvo atliekamas 2024 m. sausio – kovo mėnesiais. Elektroniniu paštu buvo susisiekiama su kiekvienos Lietuvos savivaldybės atvejo vadybos paslaugas teikiančiomis įstaigomis (nevyriausybėmis ir biudžetinėmis įstaigomis), buvo pateiktas pasiūlymas dalyvauti tyrime. Su sutikusiais dalyvauti socialiniais darbuotojais tyrimo autorius susisiekė elektroniniu paštu ir / ar mobiliuoju telefonu. Prieš atliekant tyrimą dalyviai buvo supažindinti ir tyrimo tema, informuoti apie konfidencialumą, kaip bus apdorojami interviu metu gauti duomenys. Tyrimas atliktas pagal 5 paveikslėlyje (žr. 5 pav.) etapus.

5 pav. Tyrimo loginė schema, sudaryta sudarytas darbo autoriaus (2023)

Atsižvelgiant į tai, į pasirinktą tyrimo metodą, pusiau struktūruotas interviu, atliekant tyrimą buvo svarbu laikytis aiškos ir konkrečios tyrimo etikos, nes informantai dalinosi asmeninėmis patirtimis. Tyrimo etikai nustatyti buvo naudojamos mokslininkų Gaižauskaitė ir Valavičienė (2016) pateiktomis etikos gairėmis:

- pripažinti ir gerbti asmens nepriklausomybę, jo laisvę dalyvauti arba atsisakyti dalyvauti tyrime;
- suteikti (potencialiam) tyrimo dalyviui pakankamai informacijos apie tyrimą;
- saugoti tyrimo dalyvio anonimiškumą, konfidencialumą ir privatumą;
- rūpintis tyrimo dalyvių saugumu, apsaugoti nuo moralinės žalos arba kiek įmanoma jos vengti (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016).

Tyrimo išvados buvo formuojamos tik pagal tyrimo metu gautą informaciją remiantis tik tyrime dalyvavusių informantų patirtimis. Atsižvelgiant į šią informaciją, išvados negali būti taikomos visuotiniu lygiu.

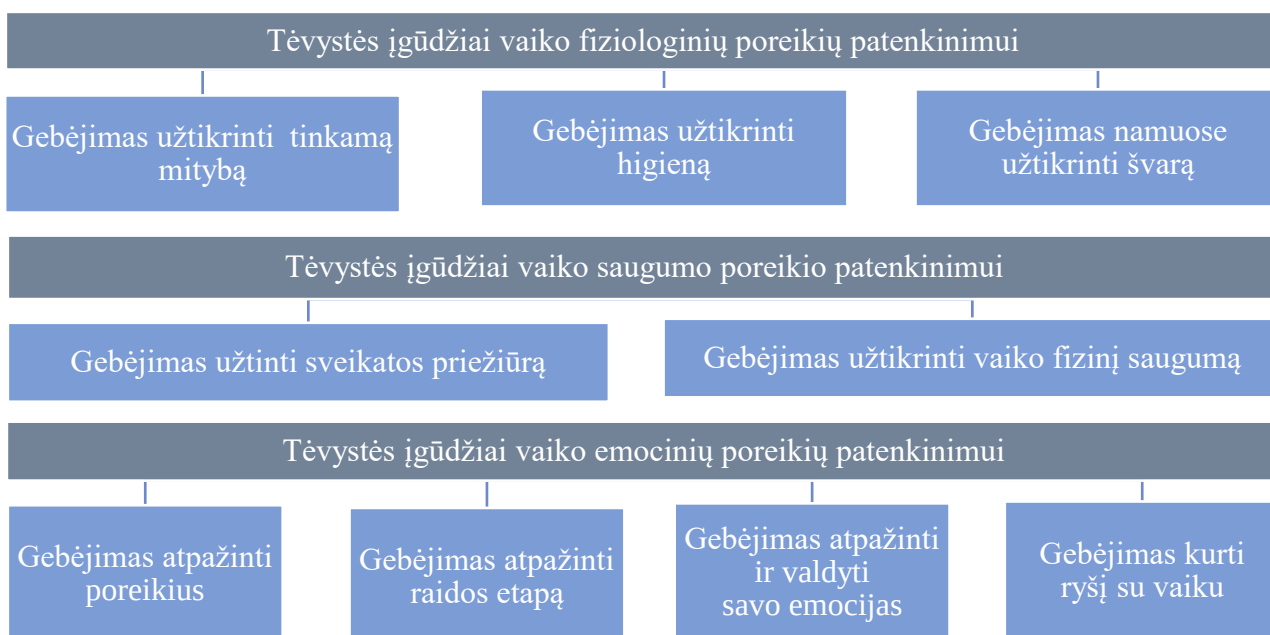
Atlikus tyrimą nustatyti šie, ribotumo aspektai:

1. Tyrimo dalyviai tyrime dalyvavo kontaktiniu būdu ir visi išreiškė norą tai atlikti darbo valandomis, todėl turėjo ribotą laiką, galėjo atsakymams skirti mažiau laiko.
2. Tyrime dalyvavę dalyviai galėjo klausimus suprasti kaip jų darbo vertinimą.

4. SOCIALINIŲ DARBUOTOJŲ VAIDMUO PADEDANT TĖVAMS UGDYTI(S) TĖVYSTĖS ĮGŪDŽIUS, TYRIMO REZULTATAI

Atliekant tyrimą „Socialinių darbuotojo vaidmuo padedant tėvams ugdyti(s) tėvystės įgūdžius“ buvo svarbu nustatyti, kokie tėvystės įgūdžiai yra reikalingi tėvams, siekiant užtikrinti vaikų poreikius ir teisių įgyvendinimą. Siekta ištirti kokių įgūdžių trūksta tėvams ir kokios yra galimų trūkumų priežastys. Tyrime, taip pat, buvo siekiama išsiaiškinti kokios savybės yra reikalingos ir kokių trūksta socialiniams darbuotojams siekiant sėkmingai ugdyti tėvų tėvystės įgūdžius, aiškinantisi ir pozityviosios tėvystės mokymų ypatumus ugdant tėvų tėvystės įgūdžius. Atlikus tyrimą buvo suformuotos 22 kategorijos.

Pirmajame, tiriamajame bloke: „Tėvystės įgūdžiai reikalingi vaiko poreikių užtikrinimui“ yra siekiama identifikuoti ne bendrinius, o vaiko raidai specifinius įgūdžius, kurių trūksta tėvams. Atliekant tyrimą buvo priimtas sprendimas išsiaiškinti kokių tėvystės įgūdžių trūksta tėvams, užtikrinant vaiko teisių įgyvendinimą kūdikystės, ikimokyklinio amžiaus, mokyklinio ir paauglystės laikotarpiais. Nagrinėjant kūdikystės laikotarpio poreikius, buvo išskirtos trys kategorijos. Kategoriją „tėvystės įgūdžiai vaiko fiziologinių poreikių patenkinimui“ sudarė trys subkategorijos. Kategorijoje tėvystės įgūdžiai vaiko saugumo poreikio patenkinimui buvo išskirtos dvi subkategorijos, o kategorijoje tėvystės įgūdžiai vaiko emocinių poreikių patenkinimui buvo išskirtos keturios subkategorijos (žr. 6 pav., 2 priede).

6 pav. *Trūkstanti tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose kūdikio poreikiams patenkinti, sudaryta darbo autoriaus (2025)*

Kategorijoje, „Tėvystės įgūdžiai vaiko fiziologinių poreikių patenkinimui“, pirmoji subkategorija išskirta **gebėjimas užtikrinti tinkamą mitybą**. Tyrimo dalyviai nurodė, kad

kūdikystės laikotarpiu, tėvai susiduria su sunkumais užtikrinant vaiko fiziologinių poreikių patenkinimą, tinkamą kūdikio mitybą, nesupranta, kaip tinkamai tai atlikti: „<...> *suprasti, ką reikia daryti, kai <...> jisai valgyti nori <...>*“ (I3), „<...> *gebėtų ir vaiką tinkamai ir pamaitinti <...>*“ (I6), „<...> *labai svarbūs <...> maitinimas*“ (I2). Tyrimo dalyviai nurodo, kad dėl kūdikių pažeidžiamumo ir negebėjimo pasirūpinti savimi, bazinių poreikių patenkinimas yra būtinas kūdikio išgyvenimui, o šių poreikių nepatenkinimas gali turėti didelę neigiamą įtaką kūdikio fizinei sveikatai.

Kita probleminė sritis, kuri išryškėja tyrimo metu, kuomet tėvai auginantys kūdikius neskiria pakankamai dėmesio tinkamai kūdikio higienai. Antroje subkategorijoje **gebėjimas užtikrinti higieną**, pabrėžiama, kad tėvai turi turėti su kūdikio higiena susijusių įgūdžių: „<...> *mokėjimas atliepti tuos vaiko poreikius <...> higiena*“ (I1), „<...> *labai svarbūs <...> vaiko higiena*“ (I2), „<...> *kada jau laikas jo higiena pasirūpinti*“ (I3).

Aptariant kūdikio fiziologinius poreikius, tyrimo dalyviai išskiria, kad šeimos kurios susiduria su sunkumais ne visada tinkamai užtikrina kūdikiams švarią ir tinkamą aplinką. Subkategorijoje, **gebėjimas namuose užtikrinti švarą** išskiriama, kad namuose tėvai turi sukurti saugias sąlygas: „<...> *bendros aplinkos palaikymas, tvarkos, švaros <...>*“ (I6), „<...> *labai svarbūs, švara, tvarka <...>*“ (I2), „<...> *kaip <...> saugios gyvenimo sąlygos*“ (I4).

Kita probleminė sritis ir kategorija pavadinimu „Tėvystės įgūdžiai vaiko saugumo poreikio patenkinimui“ kurioje šeimos kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas ir kuriose auga kūdikiai yra tėvų negebėjimas užtikrinti kūdikiams saugumo. Subkategorijoje **gebėjimas užtikrinti sveikatos priežiūrą** socialiniai darbuotoja pastebi, kad tėvai susiduria su sunkumais užtikrinant tinkamą medicinos priežiūrą, jiems trūksta įgūdžių kreiptis dėl kūdikių sveikatos priežiūros į medikus „<...> *kreiptis į medikus, tai yra nu sveikatos užtikrinimas*“ (I4). Papildomai nustatoma, kad sunkumai tėvams pasikreipus į medikus didėja, nes tėvams ne retai trūksta įgūdžių, kaip tinkamai atstovauti savo vaiką, jie nežino, kaip tinkamai bendrauti „<...> *komunikuoti su <...> sveikatos priežiūros specialistais apie vaiką, apie jo raidą, kaip jam sekasi, kas galbūt nu jam kelia nerimą*“ (I5). Aptariant kūdikio saugumą, informantai pabrėžia, kad šeimoms trūksta įgūdžių ir žinių, kaip užtikrinti tinkamą fizinį saugumą. Šios subkategorijos **gebėjimas užtikrinti vaiko fizinį saugumą**, teiginį patvirtina informantas, nurodydamas, kad tėvai nesupranta, kad jie turi „<...> *būtų šalia kūdikio <...> skirtų jam daug to laiko, kad nepaliktų jo ilgai vieno <...> būtų šalia kūdikio*“ (I5).

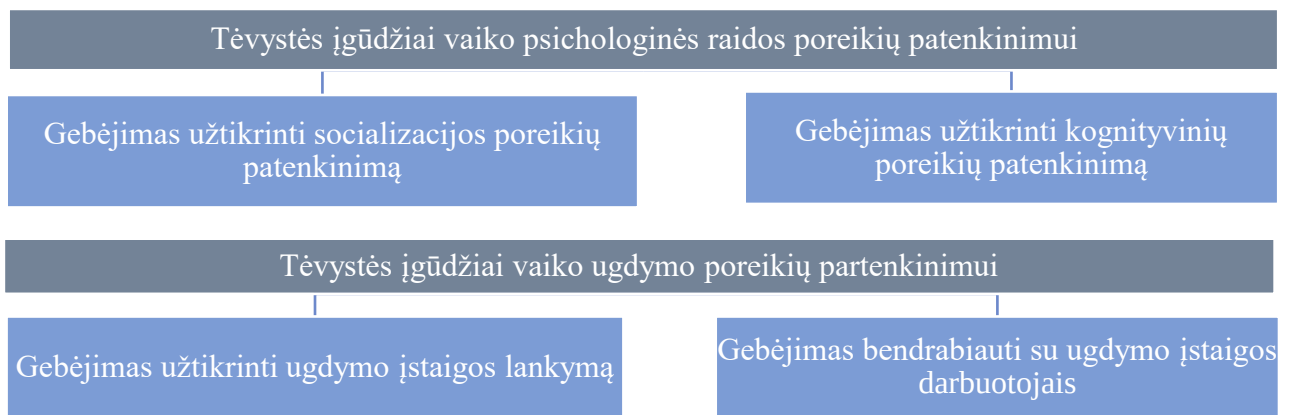
Anot informantų, dėmesys turi būti skiriamas, ne tik su vaiko fiziologija susijusiems poreikiams, bet ir su kūdikio emociniams poreikiams. Išskirta kategorija „Tėvystės įgūdžiai vaiko emocinių poreikių patenkinimui“. Socialiniai darbuotojai dirbantys su šeimomis, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas nurodo, kad tėvai kūdikystės laikotarpiu turi turėti pakankamai **gebėjimų atpažinti poreikius**: „<...> *tėvai suvokty, kaip atliepti vaiko poreikiai <...>*“ (I1), jiems trūksta įgūdžių atpažinti vaikų poreikius „<...> *suvokimo, kas gi vyksta su tuo mažu vaiku <...>*“

(I3). Papildomai, tyrimo metu tiriamieji pažymi, kad šeimose pastebi, kad tėvai negeba atpažinti kūdikio raidos etapo, išskirta subkategorija **gebėjimas atpažinti raidos etapą** „<...> kad suprastų vaiko raidą <...> svarbu ir suvokti vaiko raidos tarpsnį“ (I1), „<...> vaiko raidos supratimas <...>“ (I4), „<...> vaiko tą tokią raidą kūdikystėje <...>“ (I5). Svarbu paminėti, kad visi aukščiau nurodyti sunkumai gali būti pagrindu vaiko teisių pažeidimams, klasifikuojami kaip nepriežiūra, ar smurtas.

Tačiau pasak tyrimo dalyvių, tėvams susiduriantiems su sunkumais atpažinti vaiko poreikius ir raidos etapus, pastebima, kad jiems sunku atpažinti ir valdyti savo emocijas, buvo išskirta subkategorija **gebėjimas atpažinti ir valdyti savo emocijas**: „Emocinis raštingumas yra labai svarbus <...> patiems tėvams susireguliuoti su savo emocijomis <...> kaip reguliuoti vaiko emocijas <...> kantrybė, labai svarbi yra, nes:: didžiąją dali klaidų tėvai padaro per nekantrumą“ (I2). Ši informanto pateikta nuomonė apibūdina, kad tėvų negebėjimas valdyti savo emocijų gali būti smurto prieš vaiką priežastimi. Kitas sunkumas, kuris priskiriamas tėvų negebėjimui atpažinti savo emocijų, yra savo vaidmens atpažinimas: „<...> suvokimą, kad aš esu tėtis ir mama. Atsakomybės jausmas.“ (I1). Tėvams nepriimant, kad jie yra tėvai, jie neprisiima su kūdikiu susijusių atsakomybių, į tėvystę gali žiūrėti nepakankamai atsakingai.

Kitas subkategorija, kurį išskiria socialiniai darbuotojai dirbantys su riziką patiriančiomis šeimomis, tai yra tėvų **gebėjimas kurti ryšį su vaiku**: „<...> ryšio kūrimas su vaiku <...>“ (I4), „<...> saugus prierašumas <...>“ (I5). Šiame darbe buvo aptarta galima žala vaikui, kuomet jie nesukuria saugaus ryšio su tėvais, yra apleidžiamas. Toks poreikių nepatenkinimas gali sukelti neigiamas ir neatstatomas pasekmes vaiko raidoje, tolimesniame jo gyvenime.

Apibendrinant, vaiko poreikiai kūdikystės laikotarpiu iš tėvų reikalauja supratimo ir išminties bei tėvų įsitraukimo į vaiką, nes vaikas, šiuo laikotarpiu yra visapusiškai priklausomas nuo suaugusio priežiūros. Fiziologinių vaiko poreikių patenkinimui, saugiai ir tinkamai fizinė aplinkai socialiniai darbuotojai skiria daug dėmesio, nes šiuo amžiaus laikotarpiu šių poreikių užtikrinimas yra būtinas kūdikio išgyvenimui. Papildomai analizuojant tiriamųjų pateiktas nuomones didelis dėmesys yra skiriamas kūdikio emociniam saugumui, ryšiui su tėvais, nes kūdikystėje pradėję formuotis prierašumo tipai su vaiku dažnu atveju išlieka. Siekiant nustatyti, su kokiais sunkumais susiduria tėvai, esantys atvejo vadybos procese bei auginantys vaikus kiekviename raidos etape, tiriamųjų buvo klausama, kokie tėvystės įgūdžiai yra reikalingi tėvams augintiems ikimokyklinio amžiaus vaikus. Analizuojat gautą informaciją buvo išskirtos dvi kategorijos, kiekvienai iš jų – po dvi subkategorijas. Kategorijai: tėvystės įgūdžiai vaiko psichologinės raidos poreikių patenkinimui buvo išskirtos šios subkategorijos: gebėjimas užtikrinti socializacijos poreikių patenkinimą ir gebėjimas užtikrinti kognityvinių poreikių patenkinimą. Antrai kategorijai tėvystės įgūdžiai vaiko ugdymo poreikių patenkinimui buvo išskirtos subkategorijos: gebėjimas užtikrinti ugdymo įstaigos lankymą bei gebėjimas bendradarbiauti su ugdymo įstaigos darbuotojais (žr. 7 pav., 3 priede).

7 pav. *Trūkstanti tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose, ikimokyklinio amžiaus vaikų poreikių patenkinimui*, sudaryta darbo autoriaus (2025)

Svarbu pažymėti, jog tyrimo dalyviai nurodo, kad auginant ikimokyklinio amžiaus vaikus, tėvų turimi įgūdžiai privalo „augti“ kartu su augančiu vaiku. Tyrimo dalyviai nurodo, kad kūdikystės laikotarpiu nurodyti baziniai poreikiai (švari ir tvarkinga namų aplinka, mityba ir vaikų higiena) išlieka, tačiau nustatyta, kad prisideda kitos vaikų poreikių sritys, kurias turi užtikrinti tėvai. Išskiriant kategoriją: „Tėvystės įgūdžiai vaiko psichologinės raidos poreikių patenkinimui“, tyrimo dalyviai teigia, kad būtina ugdyti vaiko kognityvinius ir socializacijos poreikius.

Subkategorijoje **gebėjimas užtikrinti socializacijos poreikių patenkinimą**, socialiniai darbuotojai nurodo, kad tėvams sunku užtikrinti vaikų socializacijos poreikį, jog jie turi mokyti vaikus kaip bendrauti su kitais vaikais, suaugusiais. Pažymi ir šių, socializacijos poreikių tikslą – ruošti vaiką dalyvavimui ugdymo įstaigoje. Šį teiginį patvirtina socialinis darbuotojas, nurodydamas, kad tėvai negeba: „<...> mokyti vaiką, a::: kad bendrauti su skirtingo amžiaus žmonėmis, nes::: vaikas bendrauja tik su bendraamžiais, tokiam- jau jau pradeda bendrauti su bendraamžiais, ir ir ir pradeda bendrauti su suaugusiais <...> Kad vaikai jau, jau pirmųjų, pirmųjų žinių, kurios bus reikalingos mokykloje, a::: mokyti vaiką būti grupėje <...>“ (I2). Papildomai, tiriamieji nurodo, kad socializacijos poreikio užtikrinimas gali užtikrinti saugumą: „<...> vaikas turėtų būti mokamas ir saugumo a::: bendravimo taip pat, komunikacijos įgūdžių <...>“, (I6).

Antroje subkategorijoje: **gebėjimas užtikrinti kognityvinių poreikių patenkinimą** tiriamieji išskiria, kad ikimokykliniame amžiuje vaikas pradeda bendrauti su kitais asmenimis, net tik su tėvais: „<...> vaikas jau išeina į kitą aplinką, susiduria irgi su kitais vaikais“ (I6). Kiti tyrimo dalyviai nurodo, kad tėvai gali susidurti su sunkumais, ugdant vaiką bendrauti su kitais vaikais, suaugusiais žmonėmis: „Čia jau daugiau galbūt reikėtų žiūrėti į vaiko pažintines u:: vaiko aplinkos pažinimą mokykliniam. Tai::: jau pradėti su dirbti, tėvams su::, su vaiko lavinimu, a:: išoriniame pasaulyje, išleisti vaikai išorinį pasaulį, darželį::: <...>“ (I2). Papildomai, šioje subkategorijoje nustatoma, kad ikimokykliniame amžiuje tėvai turi ugdyti vaiko savarankiškumą. Nurodo, kad dėl

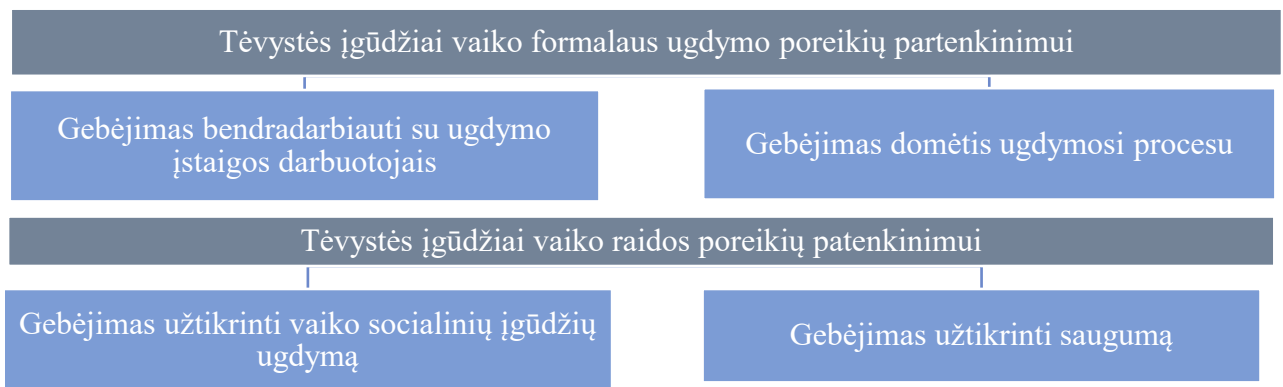
tėvų žinių trūkumo, savarankiškumo ugdymui gali kilti sunkumų: „*Vėlgi jau svarbu, kad būtų žinių tėvai, gebėtų a::: auklėti vaiką, kad jis galėtų, tarkim, darželį ten ikimokykliniam amžiui jau:: būti savarankiškesnis, tarkim, mokėti ir pavalgyti pats, ten nežinau, nusiprausti rankas, pasinaudoti, tarkim, nežinau, tualetu <...>*“ (I5). Apibendrinat, tyrimo dalyviai nurodo, kad psichologinių raidos poreikių patenkinimas atliepia vaiko raidos uždavinius, bendrauti su aplinkiniais ir pažinti aplinką.

Analizuojant tiriamųjų pateiktą informaciją apie sunkumus, kuriuos patiria tėvai, patenkindami ikimokyklinių vaikų poreikius, pagrindinis dėmesys yra skiriamas formalaus ugdymo pradžiai. Kategorijoje: „Tėvystės įgūdžiai vaiko formalaus ugdymo poreikių patenkinimui“ išskiriama pirma subkategorija: **gebėjimas užtikrinti ugdymo įstaigos lankymą**. Socialiniai darbuotojai nurodo, kad tėvai turi imtis aktyvių veiksmų užtikrinant, vaiko ugdymo įstaigos lankymą „*<...> pradėti galvoti apie ugdymo įstaigos, kaip ir parinkimą <...>*“ (I4), ugdymo įstaigos svarbą taip pat pažymi kiti socialiniai darbuotojai „*<...> išleisti vaikai išorinį pasaulį, darželį:::*“ (I2). Kiti socialiniai darbuotojai pabrėžia, kad tėvai susiduria su sunkumais, reguliariai vedant vaikus į ugdymo įstaigas: „*<...> čia yra svarbu ((pauzė)) tėvų įgūdis pasirūpinti vaiku laiku, nuvežti į darželį <...>*“.

Tačiau vaiko „fizinis“ nuvedimas nėra vienintelis tėvams keliamas uždavinys, tėvams būtina bendrauti ir bendradarbiauti su ugdymo įstaigos darbuotojais, tiriamieji nurodo, kad tėvams svarbu atsižvelgti į specialistų išsakomas pastabas. Šiai temai buvo skirta antra subkategorija: **gebėjimas bendrauti su ugdymo įstaigos darbuotojais**. Informantai atkreipia dėmesį, kad tėvai susiduria su sunkumais palaikant ryšius su ugdymo įstaigos darbuotojais, tėvams trūksta įgūdžių atsižvelgti į specialistų išsakytas pastabas: „*<...> gebėti irgi su ugdymo įstaiga palaikyti kažkokį kontaktą, bendradarbiauti, a::: laikytis tam tikrų rekomendacijų, ką rekomenduoti ir kitų ugdymo įstaigų specialistai <...>*“ (I5).

Socialiniai darbuotojai dalyvavę tyrime nurodo, kad ikimokyklinio amžiaus vaiko poreikiai auga, jog kūdikystės laikotarpiu nustatyti tėvystės uždaviniai, kaip fiziologinių poreikių patenkinimas lieka, tačiau šiuo laikotarpiu prisideda kiti poreikiai, kaip socializacija, kognityviniai poreikiai, ugdymo įstaigos lankymas. Atliekant tyrimą, informantai pabrėžia, kad ugdymo įstaigos lankymas yra ypatingai svarbus tolimesnei vaiko raidai, o neįgyvendinus šio uždavinio, padidėja vaiko teisių pažeidimo rizika.

Atliekant tyrimą socialinių darbuotojų buvo klausama apie sunkumus, su kuriais susiduria tėvai, auginantys pradinio amžiaus vaikus. Nustatant socialinių darbuotojų patirtis apie sunkumus, su kuriais susiduria tėvai auginantys pradinio amžiaus vaikus nustatyta, kad didžiausi sunkumai kyla užtikrinant vaiko formalaus ugdymo bei raidos iššūkius. (žr. 8 pav., 4 priede).

8 pav. *Trūkstanti tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose, pradinio amžiaus vaikų poreikių patenkinimui*, sudaryta darbo autoriaus (2025)

Kategorijoje „Tėvystės įgūdžiai vaiko formalaus ugdymo poreikių patenkinimui“ išskiriamos dvi subkategorijos, kuriose šeimos patiria sunkumus: gebėjimas bendradarbiauti su ugdymo įstaigos darbuotojais bei gebėjimas domėtis ugdymosi procesu. Svarbu pažymėti, kad anot socialinių darbuotojų, tėvų negebėjimas bendrauti su vaikų ugdymo įstaigos darbuotojais yra problema, kuri kyla vaikams dar lankant ikimokyklinį ugdymo įstaigas. Pastebėta, kad problema perauga iš tėvų negebėjimo bendrauti su vaiko ikimokyklinio ugdymo įstaigų specialistais, į negebėjimą bendrauti su mokyklinio ugdymo įstaigų darbuotojais. Subkategorijoje **gebėjimas bendradarbiauti su ugdymo įstaigos darbuotojais** socialiniai darbuotojai nurodo, kad: „<...> bendradarbiavimo su kitų institucijų darbuotojais, ar ne?< Nes atsiranda mokytojai, kaip ir darželyje atsiranda auklėtojai, atsiranda .hhhh kažkokie galbūt būreliai .hhhh atsiranda tas reikalingumas bendrauti ir bendradarbiauti su ugdymo įstaigos specialistais <...>“ (I1). Kitoje subkategorijoje **gebėjimas domėtis ugdymosi procesu**, socialiniai darbuotojai pažymi tėvų būtinumą bendrauti su vaiko ugdymo įstaigos darbuotojais: „<...> reikalingumas bendrauti ir bendradarbiauti su ugdymo įstaigos specialistais <...>“ (I3). Tiriamieji nurodo, kad tėvų negebėjimas bendradarbiauti su ugdymo įstaigos specialistais yra reikšminga problema, nes tokioms šeimoms sunku užtikrinti sklandų vaikų ugdymą. Kitas aspektas kuris išryškėja analizuojant socialinių darbuotojų pateiktas nuomones yra tėvų sunkumai domėtis vaikų ugdymu. Socialinis darbuotojas nurodo, kad „*Taip pat yra svarbu domėjimasis, ar ne? Na tai vėl mes galime nueiti prie to atsakingumo .hhhh ir tėvų tas domėjimasis, kaip vaikui sekasi <...>*“ (I1). Kiti socialiniai darbuotojai pabrėžia tėvų gebėjimo domėtis vaikų ugdymu svarbą ir pažymi, kad tėvai, kuriems šio gebėjimo trūksta gali nepastebėti vaiko sunkumų, ar neigiamų pasekmių jam „<...> pastebėti, galbūt jeigu vaikui kažkas nesiseka <...>“ (I5).

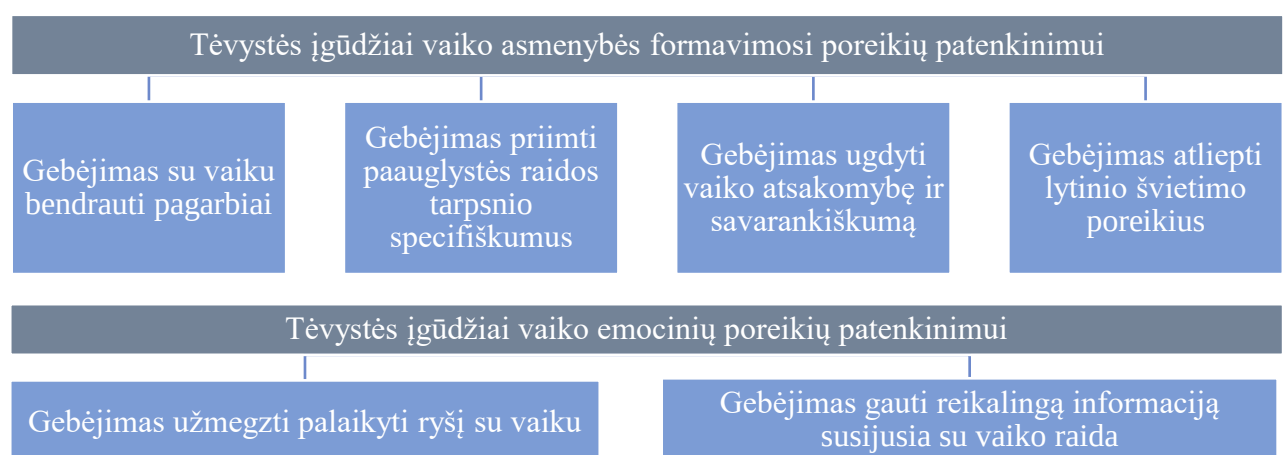
Kita subkategorija atskleidžianti sunkumus su kuriais susiduria tėvai, auginantys pradinio amžiaus vaikus yra „Tėvystės įgūdžiai vaiko raidos poreikių patenkinimui“. Atliekant tyrimą nustatyta, kad tėvams sunku užtikrinti vaiko socialinių įgūdžių ugdymosi poreikį, išskirta

subkategorija: **gebėjimas užtikrinti vaiko socialinių įgūdžių ugdymą**: „<...> duodant daugiau naujų žinių ir daugiau naujų įgūdžių plečiant vaiko ((pauzė)) įgūdžių amplitudę <...>“ (I2). Apie būtinybę lavinti vaiko kognityvinius gebėjimus kalba ir kiti socialiniai darbuotojai nurodydami, jog „<...> mokyti tam dalykų, kas yra gerai, kas blogai, nežinau tokio pažinimo gal įvardinčiau ir nežinau apie vaiką supantį pasaulį, turėtų supažindinti <...> komunikacijos tie įgūdžiai, tie socialiniai įgūdžiai, nes vaikas irgi jau yra didesnis <...>“ (I6). Nurodyti sunkumai išryškina, kad šeimos, kurios susiduria su sunkumais ir joms yra taikomas atvejo vadybos procesas gali neužtikrinti vaiko raidos keliamų uždavinių ir poreikių, todėl vaiko teisės gali būti pažeidžiamos, dėl nepakankamo tėvų naudojimosi savo tėvystėje vaiko poreikiai gali būti nepatenkinami.

Atliekant tyrimą informantai nurodė, kad vaikui augant, keičiantis amžiaus grupėms visi žemesniame amžiuje turėti poreikiai išlieka tokie pat, pavyzdžiui, būtinybė užtikrinti švarią gyvenamąją aplinką, tinkamą mitybą ar higieną. Tai patvirtina kita subkategorija: **gebėjimas užtikrinti saugumą**, kurioje socialiniai darbuotojai nurodo, kad tėvai patiria sunkumus užtikrinant vaiko fizinį saugumą: „<...> sudarytų tam tikras saugias gyvenimo sąlygas <...>“ (I4). Tačiau saugumą socialiniai darbuotojai apibūdina ne tik kaip fizinį, bet ir emocinį „<...> saugumo- ta prasme <...> kad jisai jaustųsi <...>“ (I6).

Apibendrinant informantų pateiktą informaciją, apie sunkumus, su kuriais susiduria šeimos, užtikrinant pradinio amžiaus vaikų poreikius randama, kad didžiausi iššūkiai kyla užtikrinti formalų ugdymą, tėvai negeba domėtis ir bendradarbiauti su ugdymo įstaigos darbuotojais.

Siekiant nustatyti, su kokiais sunkumais susiduria tėvai ir kokių įgūdžių jiems trūksta patenkinant skirtingų amžiaus grupių vaikų poreikius, socialinių darbuotojų klausta apie paauglystės laikotarpiu tėvams reikalingus įgūdžius ir jų trūkumą. Analizuojant tyrimo rezultatus buvo išskirtos dvi kategorijos (žr. 9 pav., 5 priede).

9 pav. Trūkstanti tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose, paauglio poreikių patenkinimui, sudaryta darbo autoriaus (2025)

Pirmoje kategorijoje: „Tėvystės įgūdžiai vaiko asmenybės formavimosi poreikių patenkinimui“ išskirtos keturios subkategorijos, kuriose tėvai susiduria su sunkumais: gebėjimas su vaiku bendrauti pagarbiai, gebėjimas priimti paauglystės raidos tarpsnio specifiškumus, gebėjimas ugdyti vaiko atsakomybę ir savarankiškumą bei gebėjimas atliepti lytinio švietimo poreikius. Pirmoji subkategorija: **gebėjimas su vaiku bendrauti pagarbiai**, atskleidžia socialinių darbuotojų nuomonę, kad tėvams ne retai trūksta žinių ir įgūdžių su paaugliu bendrauti pagarbiai, išsaugojant jo orumą. Tyrimo dalyviai nurodo, kad siekiant su paaugliu spęsti nesutarimus, tai turi būti atliekama bendrai, jog turi būti siekiama susitarti su juo: „*Jeigu ten vaikas maištauja kaip galbūt, brėžti ribas, kurti taisykles namie, turėti kažkokius susitarimus, mokėti juos kažkaip tai nu vat kartu su su su sukurti, pasirašyti*“ (I5). Kiti dalyviai išskiria kaip reikia bendrauti su vaiku, nepažeidžiant jo orumo: „*Išlaikyti su ((pauzė)) vaikais pagarbų bendravimą, nemenkinti, neteisti, nesmerkt <....>*“ (I1), „*<....> išspręsti tam tikras problemas, su tuo vaiku per pozityvią tėvystę, ne ne nebaudžiant, ne, ne, ne kažkaip <....>*“ (I4). Šie socialinių darbuotojų teiginiai išryškina būdus, kaip tėvai turėtų bendrauti su savo paaugliais nepažeidžiant jų orumo ir išlaikant tarpusavio pagarbą, jog vaikas būtų aktyvus dalyvis ir saugiai galėtų išreikšti savo nuomonę.

Kitoje subkategorijoje: **gebėjimas priimti paauglystės raidos tarpsnio specifiškumus**, socialiniai darbuotojai nurodo, kad šeimose, kurioms yra teikiamos paslaugos pastebima, kad tėvai susiduria su išskirtiniais sunkumais, kylantiems iš vaiko raidos etapo – paauglystės. Šioje subkategorijoje yra aptariama paauglystė, kaip sudėtingas procesas pačiam vaikui, todėl paauglystės laikotarpiu paauglys maištauja ir elgiasi tėvams nepriimtiniu būdų. Šiems sunkumams sąlygas gali sudaryti pačių tėvų neatlikti veiksmai, neatpažinti ir neįgyvendinti vaikų poreikiai. Pabrėžiama, kad šis raidos etapas turi unikalius iššūkius, nes socialinių darbuotojų nuomone pati paauglystė gali būti sunkumas: „*Mhm, paauglystė. A.: na paauglystė, kaip yra žinoma, pats sunkiausias ((juokiasi)), turbūt raidos etapas*“ (I4). Kaip galimus sunkumus nurodo kitas tyrimo dalyvis: „*<...> nes vis dėlto paauglys yra maištaujanti asmenybė <...>*“ (I1). Tačiau pats vaiko amžius nėra problematiškas, socialiniai darbuotojai nurodo, kad paauglys maištauja dėl savo raidos etapo, brendimo: „*<....> paauglystės laikotarpiu atsiranda daug iššūkių su vaiko branda <...>*“ (I2).

Kita išskirta subkategorija **gebėjimas ugdyti vaiko atsakomybę ir savarankiškumą** nurodo, kad tėvai susiduria su sunkumais įgalinti vaikus. Socialiniai darbuotojai pabrėžia, kad tėvai turi aktyviais veiksmais perduoti vaikams pareigas, įgalinti juos priimti atsakomybę. Nurodo, kad tėvų aktyvūs veiksmais ugdyti vaikų savarankiškumą yra tėvystės įgūdis: „*<....> turėtų vaikas turėti tam tikras >pareigas ir atsakomybes<, kurias turėtų jam perduoti tėvai .hhhh tos pareigos ir atsakomybės yra tam tikros irgi vaikui mokytis, ar ne?*“ (I1). Papildomai, socialiniai darbuotojai išskiria specifinius įgūdžius, kuriuos tėvai turi išmokyti ir įdiegti vaikams: „*<....> gal tada vaikas savarankiškesnis, daugiau, pats irgi apsipir- apsipirkti, tarkim, eina į parduotuvę, gal dar tie*

finansinio raštingumo irgi <...>“ (I6). Savarankiškumo ir atsakomybės ugdymas paruošia paauglius ateičiai, sunkumams, su kuriais gali susidurti vaikai suaugę.

Paskutinė subkategorija kategorijoje „Trūkstami tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose, paauglio poreikių patenkinimui“, buvo išskirta tėvų **gebėjimas atliepti lytinio švietimo poreikius**. Socialiniai darbuotojai išskiria, kad paaugliai su sunkumais gali susidurti, nes tėvai negali atpažinti lytinio švietimo klausimų. Nurodo, kad šiuo laikotarpiu kylantys klausimai susiję su lytiškumu yra sudėtingi tiek patiems vaikams, tiek tėvams: „<...> koks yra iššūkis pačiam vaikui ir kaip jam irgi sunku paauglystės laikotarpiu suvokti tam tikrus dalykus apie save, <...> šviesti jį tuo pačiu, apie tuos dalykus apie jau kalbėti, apie apie daug kalbėti aš manau, reikia gebėti apie santykius su jais, su kitais su su tiek su draugais, tiek su a:: mokytojais, tiek su suaugusiais, tiek <...> su priešingos lyties, tarkim, atstovais <...>“ (I5).

Kita kategorija, kurioje yra analizuojama sunkumai, su kuriais susiduria tėvai auginantys paauglius yra skirta „Tėvystės įgūdžiai vaiko emocinių poreikių patenkinimui“. Subkategorijoje **gebėjimas užmegzti palaikyti ryšį su vaiku** nustatoma, kad tėvai neturi įgūdžių bendrauti, pasikalbėti su savo vaikais: „<...> rasti būdų su vaiku pasikalbėti ir rasti būdą prie jo prieiti <...>“ (I1); „Bendravimo įgūdis <...> žinoti <...> kaip prieiti prie to vaiko, turėti tam tikrų krizių atveju, kaip išspręsti tam tikras problemas, su tuo vaiku“ (I4). Išskiriama, kad tėvai negeba palaikyti ryšio su paaugliu, nesidomi ir nededa pastangų, kad ryšys taro jų būtų teigiamas: „Nu, kad tėvai domėtusi, domėtusi, kas darosi ir kaip man dabar a:: nu būti tuo vaiku <...>“ (I3); „<...> tėvam trūksta tų įgūdžių a:: ir gebėjimų suprasti tą paauglį, atliepti ir <...> atrasti <...> tokių taisyklių ir ribų brėžimą kartu ne sužlugdant, o santykio su vaiku. <...> tėvams labai sunkiai pavyksta atrasti tą balansą tarp santykių kūrimo su vaiku ir kažkokių tai tikrai nu tam tikrų ribų brėžimo <...> emocinį atliepimą ir daug jau mokyti, paaiškinti ir ir būt šalia jų <...>“ (I5).

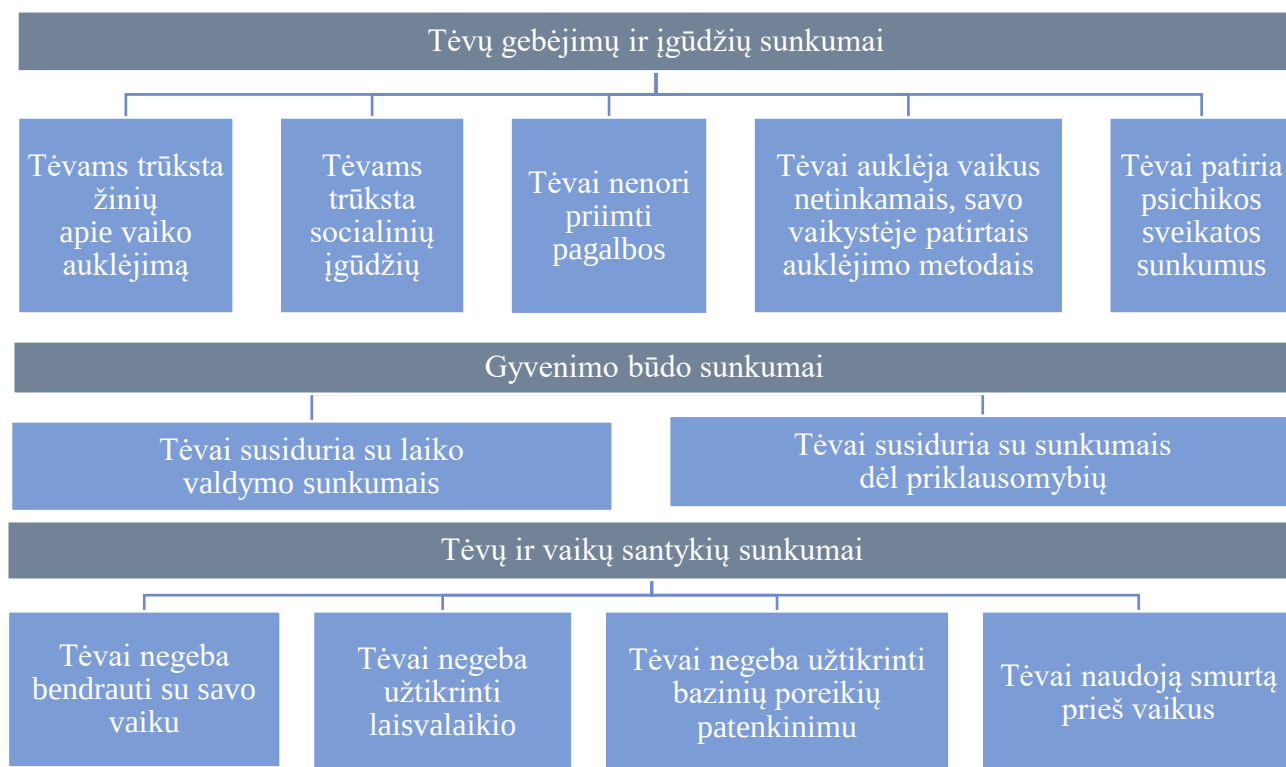
Kita probleminė sritis kurią nustato socialiniai darbuotojai, tai tėvų negebėjimas domėtis apie paauglystę, šeimos negilina savo žinių apie šį raidos etapą. Subkategorijoje **gebėjimas gauti reikalingą informaciją susijusia su vaiko raida**, nurodoma, kad tėvai nesidomi apie paauglystę, kaip raidos etapą: „<...> ypatingai reikėtų susipažinti, su su su su vaiko raida, vaiko branda, nes pas vaiką prasideda hormoniniai ir visi kiti pokyčiai ir tėvams labai sunku su jais susivaldyti <...>“ (I2); „<...> yra platūs labai tai tai svarbiausia, kad tėvai pasidomėtų, bent jau ne:: nu vat, koks yra tas raidos etapas, apie ką eina kalba <...> tėvai bent nu kažkiek nusimano ne nu vat kuo gyvena dabar, kas vyksta su tuo paaugliu <...>“ (I3). Svarbu pažymėti, kad kiti informantai išskiria, kad paauglystės laikotarpiu tėvai turi turėti daugiausiai žinių ir gebėjimų apie vaiko auklėjimą ir raidą, jog paauglystės laikotarpiu įvyksta daug pokyčių, todėl tėvai privalo domėtis ir gauti tinkamą informaciją apie besikeičiančią vaiko raidą: „Vėlgi paauglystė toks sunkus laikotarpis, tai galbūt m:: tėvams ypatingai reikia domėtis apie paauglystę <...> paauglystėje, tai čia a::, gal daugiausia sugebėjimų tėvai turi,

taip stiprinti tą savo gebėjimą, ir ir irgi turėti tą žinių <...>“ (I5).

Paauglystės laikotarpiu tėvų žinios ir gebėjimai turi būti nukreipti į vaiko asmenybės ir emocinių poreikių užtikrinimą, socialiniai darbuotojai nustato, kad šio raidos etapu tėvai susiduria su daugybę sunkumų dėl negebėjimo priimti besikeičiančio vaiko, jo vaidmens.

Aptariant aukščiau paminėtas kategorijas ir sunkumus su kuriais susiduria tėvai auginantys vaikus nuo kūdikystės iki paauglystės, galima pastebėti, kad dauguma sunkumų šeimoje prasideda dar kūdikystės laikotarpiu, ir lydi vaikus ir šeimas visą gyvenimą. Taip pat, dalis sunkumų yra universalūs: fizinio saugumo ir poreikių užtikrinimas, raidos atpažinimo ir užtikrinimo poreikiai. Toliau atliekant tyrimą socialinių darbuotojų buvo klausta, dėl kokių priežasčių tėvai patiria ankstesnėse kategorijose pateiktus sunkumus, buvo siekta nustatyti kokios su tėvais susijusios priežastys lemia vaiko teisių pažeidimus, patiriamus sunkumus.

Analizuojant socialinių darbuotojų atsakymus buvo suformuotos trys kategorijos su subkategorijomis (žr. 10 pav., 6 priede).

10 pav. Tėvystės sunkumai ir jų priežastys, su kuriais susiduria šeimos, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas, sudaryta darbo autoriaus (2025)

Kategorijoje „Tėvų gebėjimų ir įgūdžių sunkumai“, socialiniai darbuotojai išskyrė pagrindines priežastis, dėl ko tėvai susiduria su sunkumais, jie buvo suskirstyti į subkategorijas: tėvams trūksta žinių apie vaiko auklėjimą, tėvams trūksta socialinių įgūdžių, tėvai nenori priimti pagalbos, tėvai auklėja vaikus netinkamais, savo vaikystėje patirtais auklėjimo metodais bei tėvai

patiria psichikos sveikatos sunkumus.

Subkategorijoje: **tėvams trūksta žinių apie vaiko auklėjimą**, socialiniai darbuotojai nurodo, kad šeimose, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas susiduria su sunkumais, nes: „Kartais tėvai nesupranta, kaip bendrauti su tokiu vaiku ir vat jiems trūksta tų žinių <....>“ (I1). Apie žinių ir tėvystės įgūdžių trūkumą kalba ir kiti tyrime dalyvavę socialiniai darbuotojai: „<....> trūksta žinių apie vaiko raidą, irgi labai stipriai. Trūksta įgūdžių kaip lavinti vaiką <....>“ (I2), „Bendrinių dalykų <...> nežino vaiko raidos etapų, ane, nu kaip atliepti vaiko poreikius tinkamai, netraumuojant vaiko“ (I3). Analizuojant socialinių darbuotojų patirtis pastebėta, kad žinių ir įgūdžių trūkumas yra įvardinimas kaip viena pagrindinių sunkumų priežasčių. Dėl žinių trūkumo tėvai gali padaryti klaidas, neatpažinti poreikių ir jų nepatenkinti, o dėl įgūdžių trūkumo, minėtų žinių nepritaikyti, ar jas pritaikyti netinkamai.

Kitoje subkategorijoje analizuojančioje sunkumus, socialiniai darbuotojai pažymi, kad **tėvams trūksta socialinių įgūdžių**. Socialiniai darbuotojai nurodo, kad šeimoje, kuriose patiriami sunkumai, socialinių įgūdžių trūkumai nėra išskirtiniai, ir šiems tėvams yra sunku suprasti kitiems tėvams suprantamus dalykus: „<....> yra tikrai šeimos, kurios stokoja socialinių įgūdžių <...> Mūsų atveju, kai mes, m.: ((pauzė)) dirbame su šeima, tai dažnai būna, kad tėvai TIESIOG trūksta, jiems trūksta socialinių įgūdžių. Tie įgūdžiai yra elementarūs <....>“ (I1). Kiti socialiniai darbuotojai pastebi tuos pačius sunkumus, kitose šeimose kuriems jie teikia paslaugas: „Nu tai tai dažniausiai ir riziką patiriantys tev- šeimos hhhh nu jie visi stokoja socialinių įgūdžių, ar ne? Tai čia tu tokių, netgi ne kognityvinių ten, sakykime, pažinimo, bet jau tokių bendrinių, kur, sakykime, kiti jau turi tuos įgūdžius“ (I3).

Trečioje subkategorijoje **tėvai nenori priimti pagalbos** nustatoma, kad šeimos susiduria su sunkumais dėl tėvų nenoro priimti pagalbą, tėvų kategoriškumo prieš siūlomą paslaugas: „Kitas dalykas yra tas kategoriškumas. Kodėl lenda tie mano šeima ir man to nereikia <...>“ (I1). Šeimų nebendradarbiavimas gali užkirsti kelią efektyviai teikiamoms paslaugoms, nes tėvai nebendradarbiaudami ne tik nededa paslaugų gerinti savo šeimos situaciją, tačiau priešinasi ir sąmoningai gali nepanaudoti žinių ar įgūdžių, kurie būtų naudingi jų šeimos situacijai: „Tai pagrindinis yra nebendradarbiavimas <...> Nedarymas, netaikymas, nepanaudojimas to, ką pasiėmi konsultacijų metu ir nulemia dažnu atveju, kad nu nėra to progreso<....>“ (I3). Socialiniai darbuotojai pažymi, kad viena iš priežasčių, kodėl šeimos nariai nenori priimti pagalbos, yra tai, kad siūlomoje pagalboje tėvai nemato naudos, negali priimti, kad siūlomos paslaugos jų šeimai gali būti naudingos: „<....> kiti tiesiog nemato poreikio, nemato noro <....>“ (I5). Svarbu paminėti, kad tėvų nenoras priimti pagalbą gali būti ir aktyvus veiksmas, tėvai priešinasi, sąmoningai deda pastangas nepriimti teikiamos pagalbos ir socialinio darbuotojo teikiamų paslaugų „<....> Tai irgi gal tuo pačiu, vat pasipriešinimu kažkokių, vat nenoru išgirsti, kas yra sakoma. Kartais trūksta ir ((pauzė)) atrodo

kartais tėvai ir nori priimti pagalbą <...>“ (I6). Apibendrinant, galima teikti, kad šeimos nariams nenorint priimti socialinio darbuotojo pagalbos, nematant tame naudos jie nepriims pagalbos, priešinsis jai. Tokiu atveju šeimos problemos galimai vis gilės, tėvų įgūdžiai negerės.

Atliekant tyrimą pastebėta, kad daugelis socialinių darbuotojų įvardina priežastis, dėl ko šeimos nėra linkusios bendradarbiauti. Subkategorijoje: **tėvai auklėja vaikus netinkamais, savo vaikystėje patirtais auklėjimo metodais**, kaip galimą priežastį nurodo, kad tėvai nemato prasmės paslaugose, nes jie savo šeimose naudoja tuos pačius netinkamus metodus, kokiais buvo auklėjami patys tėvai. Tėvai augdami savo tėvų šeimoje patyrė smurtą, jų poreikiai buvo nepamenkinti, jie nematė tinkamos tėvystės pavyzdžio, todėl savo šeimose naudojasi tai pačiais netinkamais ugdymo metodais: „<...> *jeigu patys tėvai, pavyzdžiui, augo tam tikros šeimoj ir turi tą pavyzdį iš savo šeimos, tai irgi buvo nemylimi, mušami, nu patiria tam tikros formos smurtą. Nu, jie tiesiog nėra matę, to tikro pavyzdžio. Turi turėtų kaip ir tikrą pavyzdį, kaip dabar turėtų auklėti savo vaikus.*“ (I4). Išskiriama, kad tėvai savo vaikystėje patyrė traumines patirtis, kurios turi įtaką dabartinam tėvų elgesiui „<...> *tėvų vaikystė, kaip jie augo, jų kažkoks formavimasis, galbūt irgi, nematymas tam tikro pavyzdžio, nesusiformavę kažkokie jau gebėjimai iš mažų dienų, vaikystės, kažkokios, galbūt trauminės patirtys kurios irgi neleido pamatyti, susiformuoti, galbūt išsiugdyti <...> pačių tėvų tą priešistorę vadinama, vaikystė, traumos*“ (I5). Didžioji dalis tyrime dalyvavusių socialinių darbuotojų nustato, kad tėvų, kuriems jie šiuo metu teikia paslaugas vaikystė buvo sudėtinga, jie patys buvo smurto ir nepriežiūros aukos, jų poreikiai buvo nepatenkinti ir jie neturėjo tinkamo tėvystės pavyzdžio.

Kategorijoje tėvų gebėjimų ir įgūdžių sunkumai, paskutinė subkategorija, kuri atsako į klausimą, kodėl šeimos susiduria su tėvystės sunkumais yra **tėvų patiriami psichikos sveikatos sutrikimai**. Socialiniai darbuotojai pastebi, kad dėl protinės negalios ar sunkumų tėvai gali susidurti suvokimo sunkumais, jiems gali kilti sunkumai suprasti, kokias pareigas jie turi atlikti, o siūloma pagalba nėra priimama: „<...> *trūksta a:: mentalinio sugebėjimo <...> tėvai turi tam tikras, nu kaip ir diagnozės negales <...> tu ne viską gali pasiūlyti, ne visą puokštę gali pasiūlyti tiesiog kiti tėvai, jie tiesiog patys iš savęs negeba to nu- ugdyti vaike, nes jie savyje to neturi ir jie, ir fiziškai, ir emociškai, ir jie negali tiesiog <...> turi kažkokias diagnozes <...> tėvai tiesiog patys iš savęs nesugeba suvokti gaunamos informacijos. O apie pritaikymą jau (nėra kalbos) <...>“ (I2). Tačiau tėvai gali susidurti su psichikos sveikatos sunkumais ne tik dėl protinės negalios, bet ir dėl ligų: „<...> *neįgalumas žmogus turi arba tarkim kažkokį didelį intelektinį, nežinau atsilikimą ar:: dar kaip būna ((pauzė)) gal tam tikros ligos irgi*“ (I6). Socialiniai darbuotojai pažymi, kad dėl negalios ar protinių sunkumų socialinio darbuotojo įgūdžių ugdymas gali būti neįmanomas, kad dėl tėvų psichologinių sunkumų nėra galimybės ugdyti būtinus įgūdžius: „*Tėvų <...> tam tikri sutrikimai, negalios, ten psichikos sveikatos kažkokios ligos, kurie irgi galbūt nu tikrai užkerta tam tam kelią, kažkokia**

įgūdžiams formuotis, nu ir kurie, nu tiesiog turi įtakos jų jų, kurie turi įtakos jų tą galbūt fizinė emocinė būseną, faktas, tada jau ir psichologinės, kažkokios, psichologinės, psichologiniai sunkumai, kurie irgi trukdo“ (I5). Svarbu pažymėti, kad tėvai taip pat gali prisidėti prie sunkumų, jų emocinę ir psichologinę būseną gali pablogėti dėl tėvų paskirtų, bet nevartojamų medikamentų, negalios ar sutrikimo paūmėjimo: „<....> jeigu tėvai >nevartoja vaistų< ir jiems yra paūmėjimas <...> kur yra šizofrenija mama serganti nu, kaip tu gali jai padėti <....>“ (I1).

Kita kategorija, kuri siekia nustatyti tėvystės sunkumus ir jų priežastys, su kuriais susiduria šeimos, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas yra „Gyvenimo būdo sunkumai“. Analizuojant socialinių darbuotojų pateiktas patirtis išskirtos dvi subkategorijos: tėvai susiduria su laiko valdymo sunkumais bei tėvai susiduria su sunkumais dėl priklausomybių. Pirmoje subkategorijoje, **tėvai susiduria su laiko valdymo sunkumais**, randama, kad tėvai siekia patenkinti savo finansinius poreikius, daug laiko praleidžia užsiimdami darbine veikla, todėl susiduria su laiko trūkumu: „Kitas dalykas laiko stoka, nes jie visi nori dirbti, uždirbti pinigų, gerai gyventi <....>“ (I1), „Tai laiko stoka, nes mes vis tiek dirbam su tokiom šeimom, kurios jeigu tėvai dirba, tai dirba daug ir ilgai <....>“ (I2). Papildomai socialiniai darbuotojai nurodo, kad tėvams daug dirbant ir stokojant laiko, jie patiria nuovargį ir neigiamas emocijas, tuomet jiems dar sudėtingiau užtikrinti vaikų poreikius: „Laiko stoka, turbūt irgi laikas, darbo tam krūviai, tai tikrai tie dalykai galbūt tikrai trukdo, kad nu nu nėra laiko, nuovargis, ar ir ir dėl to jie, kaip sakyti, irgi neturi galimybių“ (I5).

Antra subkategorija **tėvai susiduria su sunkumais dėl priklausomybių**, socialiniai darbuotojai nurodo, kad tėvų turima alkoholio priklausomybė trukdo pasirūpinti vaikais, ugdytis tėvystės įgūdžius, nes priklausomybė tampa prioritetu tėvams: „Alkoholio vartojimas vis tiek tu problemų <...>“ (I1), „Priklausomybė <...> tai labai sunkiai, gali eiti pernelyg, kalbėjimo apie tėvystę, nes tai nu tiesiog priklausomybė ima viršų tai:: yra visai kita problema <...>“ (I3). Išskiriama, kad tėvai gali būti priklausomi ne tik nuo alkoholio, kiti socialiniai darbuotojai pažymi kitą priklausomybę – kopriklausomybę: „<...> priklausomybė, tu pačių tėvų. Jų polinkis, pavyzdžiui, ten į alkoholį <...> moteris yra kopriklausoma nuo kažkokio vyro <...>“ (I4).

Paskutinė kategorija, kuri buvo išskirta analizuojant socialinių darbuotojų patirtis siekiant nustatyti tėvystės sunkumus ir jų priežastys, su kuriais susiduria šeimos, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas yra „Tėvų ir vaikų santykių sunkumai“. Šioje kategorijoje buvo išskirtos keturios subkategorijos: tėvai negeba bendrauti su savo vaiku, tėvai negeba užtikrinti laisvalaikio, tėvai negeba užtikrinti bazinių poreikių patenkinimo bei tėvai naudoja smurtą prieš vaikus. Pirmoje subkategorijoje, **tėvai negeba bendrauti su savo vaiku**, socialiniai darbuotojai nurodo, kad tėvai neturi gebėjimų ir įgūdžių bendrauti su savo vaiku: „<...> kažkam trūksta tiesiog įgūdžio bendrauti su savo vaiku. Nu tiesiog bendrauti žmogus negali <...> dažniausiai matot apie tai, kad a:: tėvai negeba kalbėti su vaiku <...>“ (I4). Šioje subkategorijoje tyrimo dalyviai pažymi, kad tėvai susiduria

su sunkumais išreikšdami savo vaikui meilę, rūpestį, globą „<...> *kad reikia ((pauzė)) ir ir vaikui ir tos, meilės, ir šilumos, ir kad jie turėtų tą, tokį stipresnį tarpusavio ryšį ir kad vaikas gautų daugiau tėvų tiesiog dėmesio bendravimo <...>“ (I6).*

Antroje subkategorijoje, **tėvai negeba užtikrinti laisvalaikio**, nustatoma, kad vaiko tėvai susiduria su sunkumais užtikrinant vaiko poreikius patenkinantį laisvalaikį. Nurodo, kad tėvai norėdami užimti vaiką leidžia jiems nevaržomai naudotis išmaniosiomis technologijomis, neleidžia laiko su vaikais: „<...> *vaikai neturi visiškos dienos tvarkos ir tėvai a::, norėdami galbūt daugiau laiko praleisti sau, jie vaikams įduoda planšetes telefonus į rankas ir tiesiog išvis su vaikais, neskaito knygų, nepiešia, nieko neveikia, neleidžia laisvalaikio <...>“ (I1).* Kiti specialistai taip pat pastebi tėvų sunkumus užtikrinant tinkamą vaiko laisvalaikį. Tokie tėvai dėl jų manymu netinkamo vaiko elgesio tampa irzlūs ir gali netinkamais būdais drausminti vaikus: „*Jie nesupranta, kad vaikui reikia duoti užimtumo, jie tiesiog pradeda barti tada vaiką ir drausminti. Vietoj to, kad pa pateikti alternatyvas ką jam nuveikus“ (I2).*

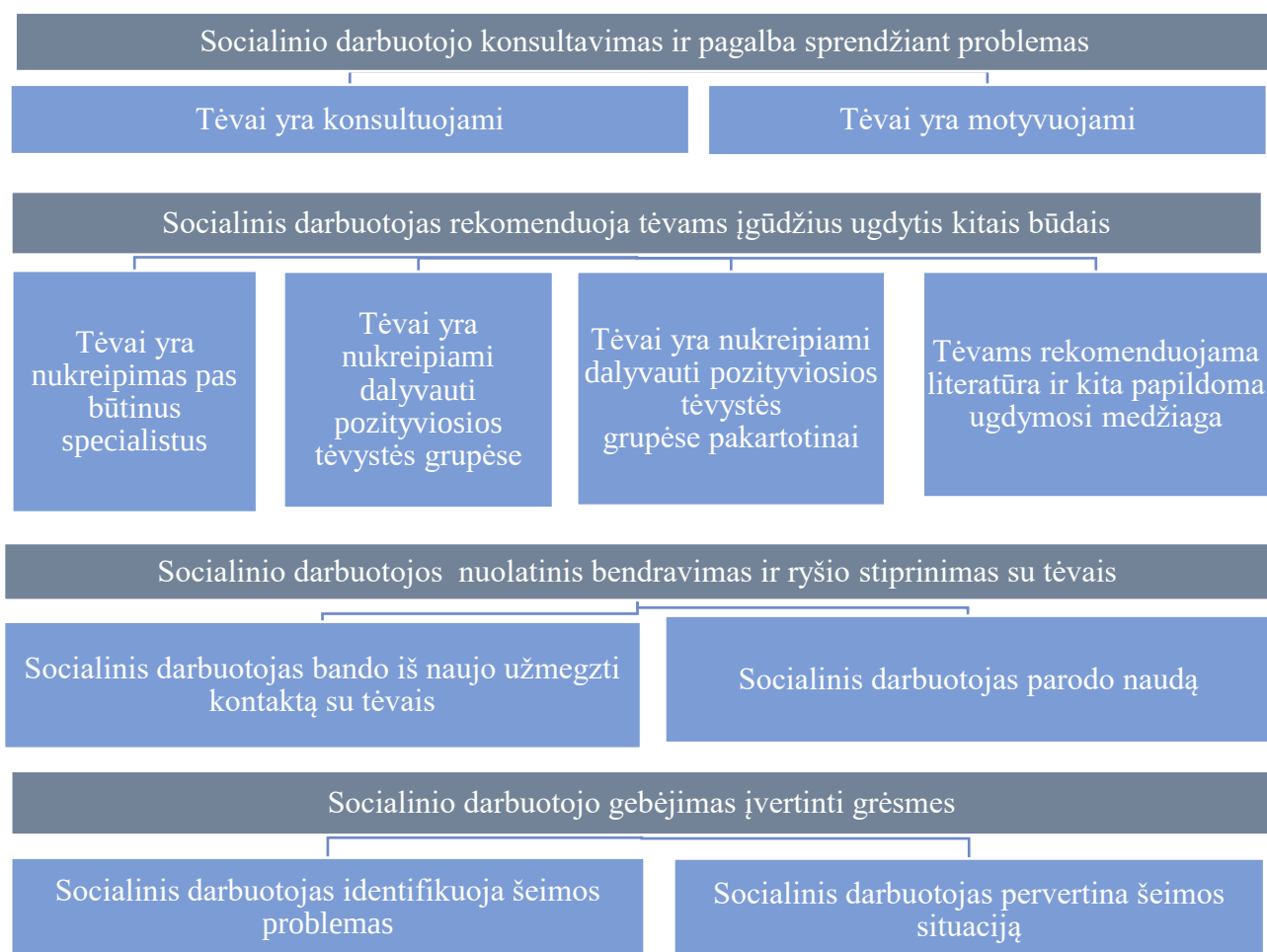
Toliau analizuojant tėvų ir vaikų santykių sunkumus, svarbu išskirti, kad pasitaiko atvejų, kai šeimose, kurios susiduria su tėvystės sunkumais ir joms yra taikoma atvejo vadyba, tėvai negeba užtikrinti net vaikų bazinių poreikių. Aukščiau analizuojant sunkumus, su kuriais susiduria tėvai užtikrindami vaikų poreikius kūdikystės laikotarpiu, baziniai poreikiai buvo išskirti kaip iš esmės vieninteliai vaiko poreikiai kūdikystės laikotarpiu. Aptariant vėlesnius vaiko raidos etapus, bazinių poreikių patenkinimui buvo skiriama mažiau dėmesio, nes mažėja vaiko priklausomumas nuo tėvų. Subkategorijoje **tėvai negeba užtikrinti bazinių poreikių patenkinimu** socialiniai darbuotojai pažymi tėvų sunkumus užtikrinti net bazinius vaikų poreikius nepriklausomai nuo amžiaus. Nurodo, kad tėvai negali užtikrinti vaikų rūbų higienos, maisto gaminimo: „<...> *kartais būna, kad įgūdžiai netgi reikia kojinių mokytį plauti <...> nemoka nieko, net net valgyt pasidaryti, valgydavo jį užplikomus makaronus a::: vaikai neturėjo švarių kojinių <...>“ (I1).* Tėvai neužtikrina vaikui tinkamos ir švarios aplinkos, higienos palaikymo „*Tai trūksta ((pauzė)) nu tokių, esminių <...> tvarkos ir higienos palaikymo, tarkim namuose, tai savitvarkos įgūdžiu <...>“ (I6).*

Paskutinė subkategorija, kuri analizuoja tėvų ir vaikų santykių sunkumus yra **tėvai naudoja smurtą prieš vaikus**. Pasak socialinių darbuotojų tėvų naudojamas smurtas prieš vaikus yra tėvystės sunkumų pasekmė, bet tuo pat metu ir veiksnys, kuris didina sunkumus. „<...> *kad tai galbūt yra pažeidžiamos vaiko teisės arba hhhh galbūt naudojamas smurtas prieš vaiką <...> nu ne, visi tėvai geba susitvarkyti ((pauzė)) kartais tėvai pervargsta ir jie tiesiog nori tuos vaikus ?papurtyti. Va čia ir prasideda smurtas prieš vaiką <...>“ (I1).* Kiti socialiniai darbuotojai pažymi, kad šeimoms, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas būtent dėl smurto gali būti inicijuojamas atvejo vadybos procesas, pažymi, kad smurtinėje aplinkoje gyvenantiems vaikams turi būti užtikrinamas saugumas, kad gali būti keliamas klausimas, dėl vaiko pašalinimo iš smurtinės aplinkos „<...> „*gavom*

dėl smurto šeimą <...> bus linkęs smurtauti ir automatiškai vaikas negali gyventi tokioj aplinkoj, kur tėvai, kur tėvai yra smurtauojantys <...> “ (I3).

Apibendrinant, šeimas kurioms taikomas atvejo vadybos procesas gali susidurti su sunkumais dėl vienos ar kelių priežasčių, jos gali būti siejamos su tėvais, jų praeitimi, asmeninėmis savybėmis ar sunkumais. Svarbu pažymėti, kad anot informantų, šeimos gali susidurti su viena, dviem ar keliolika priežasčių, dėl ko jos susiduria su sunkumais. Kiekvienos šeimos sunkumai gali kilti dėl įvairių priežasčių, todėl socialinio darbuotojo darbas padėti tėvams ugdytis reikiamus įgūdžius turi būti individualizuotas ir pritaikomas kiekvienai šeimai.

Nustačius, kokių įgūdžių trūksta tėvams auginantiems vaikus ir galimas trūkumų priežastis, socialiniams darbuotojams tyrimo metu buvo užduodami klausimai, kuriais buvo siekiama nustatyti kokius metodus naudoja socialiniai darbuotojai, ugdant sunkumus patiriančių šeimų tėvystės įgūdžius. Analizuojant tyrimo rezultatus buvo išskirtos keturios kategorijos (žr. 11 pav., 7 priede).

11 pav. Socialinio darbuotojo darbo metodai, ugdant sunkumus patiriančių šeimų tėvystės įgūdžius, sudaryta darbo autoriaus (2025)

Pirmojoje kategorijoje „Socialinio darbuotojo konsultavimas ir pagalba sprendžiant problemas“ apibūdinama socialinio darbuotojo metodus ugdant sunkumus patiriančių šeimų tėvystės įgūdžius, socialiniai darbuotojai nurodo, kad jie konsultuoja paslaugų gavėjus ir teikia pagalbą

sprendžiant problemas. Subkategorijoje: **tėvai yra konsultuojami**, socialiniai darbuotojai nurodo, kad jie naudoja konsultacijos metodą, konsultuoja tėvus jiems rūpimais klausimais „*Dažniausiai mes eigoje darome kažkokią konsultaciją <...> mūsų darbas yra, mes nu konsultuojam <...> gali būti daug ir nuo skirtingų formatų <...>*“ (I4). Svarbu pažymėti, kad tyrimo dalyviai nurodo, kad konsultavimo metodas yra naudojamas ne tik su tėvais, bet ir su šeimoje augančiais vaikais „*<...> darbo metu, nu vis tiek bandai kažką daryti, tai:: bandai derinti u:: pasikalbi su vaiku, pasikalbi su tėvais atskirai, tada pasikalbi su visais kartu, taikai kai tam tikrus metodus <...>*“ (I2). Kiti socialiniai darbuotojai išskiria konkrečius pavyzdžius, kokiais klausimais jie konsultuoja tėvus „*<...> galbūt su jais kalbėti apie >sveiką mitybą ar dar kažką tais< .hhhh kartais užtenka to prevencinio pokalbio mums tiems įgūdžiams ar ne, aptarti ir jie supranta <...> Kviečiame į konsultacijas <...>*“ (I1).

Kita subkategorija išskirta kitam socialinių darbuotojų naudojamam metodui – **tėvai yra motyvuojami**. Socialiniai darbuotojai nurodo, kad darbo su šeima metu, motyvacijos metodo pagalba jie siekia, kad tėvai keistų savo gyvenimo būdą: „*<...> kai mes išorinę motyvaciją socialiniai darbuotojai užmotyvuojam šeimą, kažką tai keisti savo gyvenime <...>*“ (I1). Kitas tyrimo dalyvis nurodo, kad jis, kaip socialinis darbuotojas yra „įrankis“, kad viena iš pagrindinių jo darbo užduočių yra motyvuoti tėvus ugdytis tėvystės įgūdžius „*Vis tiek mus yra darbas, nu mes patys kaip įrankis ((juokiasi)), tai mes turim motyvuoti tėvus <...>*“ (I6).

Siekiant nustatyti metodus, kuriais dirba socialiniai darbuotojai ugdydami tėvystės įgūdžius buvo išskirta kita kategorija: „Socialinis darbuotojas rekomenduoja tėvams įgūdžius ugdytis kitais būdais“ su keturiomis subkategorijomis. Pirmojoje subkategorijoje **tėvai yra nukreipimas pas būtinus specialistus** išskiriama, kad socialiniai darbuotojai, esant poreikiui ir įvertinus situaciją, teikia tėvams rekomendacijas kreiptis į būtinus specialistus. Vienas socialinis darbuotojas pažymi nurodo: „*Nu aišku nukreipimas pas tam tikrus specialistus, kurių jiems reikia <...>*“ (I2). Socialiniai darbuotojai taip pat pažymi, jog tėvų nukreipimas konsultotis su kitais specialistais yra atsakas į tai, jog pačiam socialiniam darbuotojui nepavykta išugdyti norimų įgūdžių: „*<...> mano galios baigėsi, eikite į grupes <...>*“ (I1). Svarbu pažymėti, kad tyrime dalyvavę specialistai rekomendaciją kreipti į kitus specialistus vertina kaip dar vieną pagalbos šeimai būdą, tai nėra pripažinimas, kad socialinis darbuotojas dirba nekokybiškai, tai yra dar viena alternatyva siekiant gerinti šeimos situaciją: „*Tai mes nukreipiame nu:: dar dar papildomai, bet jeigu paslaugų gavėjas, nu vis tiek neįsisąmonina ir ta situacija, blogėja mes iš savo pusės vis tiek turim padaryti viską, kas yra įmanoma mūsų atžvilgiu <...> Nu tada vėl tenka tada kreiptis pagalbos į kitas institucijas <...> tu nukreipti pas psichologą. Bendras konsultacijas“* (I4).

Atliekant tyrimą socialiniai darbuotojai išskyrė pozityviosios tėvystės mokymus, nurodę, kad daugeliui šeimų yra teikiamos rekomendacijos dalyvauti pozityvios tėvystės mokymuose. Būtent pozityviai tėvystei buvo išskirta subkategorija, **tėvai yra nukreipiami dalyvauti**

pozityviosios tėvystės grupėse, susijusiu su socialinio darbuotojo rekomendacija tėvystės įgūdžius ugdytis kitais būdais. Socialiniai darbuotojai nurodė, kad šeimoms, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas, pozityvios tėvystės mokymai yra dažna rekomendacija: „<...> „Praktikoje 90 % šeimų yra rekomenduojama. Ane, gilinti pozityvios tėvystės įgūdžius <...>“ (I3). Kiti socialiniai darbuotojai nurodo, kad pozityviosios tėvystės mokymai atliepia įvairius poreikius, jog yra rekomenduojami universaliai beveik visoms šeimoms, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas: „*Tai pozityvios tėvystės mokymai rekomenduojami beveik visais atvejais, netgi jeigu yra ir skurdas, netgi ir tokiais atvejais į pagalbos planą būna įtraukiamas pozityvios tėvystės mokymai*“ (I1). Kiti tyrimo dalyviai išskiria pozityvios tėvystės žinių trūkumą šeimose, kuriose auga nepilnamečiai: „<...> *apskritai, pozityvios tėvystės mokymai, galbūt dabar yra, toks požiūris, kad visai dažnai rekomenduojama šeimoms ir tėvams, vien dėl to, kad kiekvienas tėvas arba mama a:: tikrai pritrūksta kartais žinių ir įgūdžių <...>*“ (I5).

Tyrimo metu pastebėta, kad socialiniai darbuotojai nurodo, kad pasitaiko atvejų, jog pozityviosios tėvystės mokymai nėra efektyvi vienkartinė priemonė ir daliai šeimų yra pakartotinai rekomenduojama dalyvauti pozityvios tėvystės mokymuose, išskirta subkategorija **tėvai yra nukreipiami dalyvauti pozityviosios tėvystės grupėse pakartotinai**. Kaip vieną iš priežasčių nurodo, kad praeiti mokymai neišugdė norimo įgūdžio, tėvai neįsisąmonino reikiamų žinių: „<...> *būna taip, kad <...> paslaugų gavėjų yra baigę pavyzdžiui, grupinius užsiėmimus, bet vis tiek nu stebina, kad m:: nu tai nepadėjo pavyzdžiui, tą pagalbą. Nu žmogus <...> nesąmonino tai ką gavo per tuos grupines, tai dažniausiai tada, mes nukreipėme į individualias konsultacijas, nes turim galimybę nukreipti ir į individualias konsultacijas pozityvios tėvystės klausimais*“ (I4), „<...> *jeigu tėvai praeina <...> bet tarkim, stebima, kad ((pauzė)) situacija šeimoje nesikeičia arba tėvai negeba vis dėlto gautų žinių pritaikyti, tai tikrai galima rekomenduoti, pavyzdžiui ir antrą kartą, dar kartą praeiti pozityviosios tėvystės įgūdžių ugdymo mokymus, atnaujinti tas turimas žinias. Tai dažniausiai vieną, du kartus <...>*“ (I6). Papildomai, mokymai yra rekomenduojami, jeigu nuo praėjusių mokymų praėjo žymus laiko tarpas arba vaikui augant, tėvų gautos žinios jau nebeatitinka esamos situacijos: „<...> *pakartotinai jie rekomenduoja, jeigu, tarkim, yra praėję labai daug laiko <...> ir tikrai pasikeitė ir ir vaiko amžius, ir ir atsirado galbūt papildomos problemos ir galbūt ta informacija jau atsinaujina tai galbūt praėjus tik kažkokiam dideliu laikotarpiui ganėtina ir tada va, tarkim, galbūt pakartotinai yra rekomenduojama pozityvios tėvystės mokymus, arba tai yra jau, kalbant apie skirtingas vaikų amžiaus grupes <...>*“ (I5).

Paskutinė subkategorija išskirta šioje kategorijoje, yra **tėvams rekomenduojama literatūra ir kita papildoma ugdymosi medžiaga**. Socialiniai darbuotojai nurodo, kad jie ne tik rekomenduoja papildomą literatūrą tėvystės įgūdžiams tobulinti, bet ir padeda tėvams ją gauti, darbo su šeima metu ją aptaria : „<...> *rekomenduoju literatūrą, padedu netgi apsirūpinti tą literatūrą, rekomenduoju, kur*

gauti. Aptarėm tą literatūrą <...>“ (I2), „<...> papildomos literatūros kartais paieškoti tėvams nunešti ją, ar kažkokį va knyga parekomenduoti, perskaityti <...>“ (I6). Kiti socialiniai darbuotojai nurodo, kad jie teikia rekomendacijas domėtis ir kitomis, tėvams labiau prieinamomis priemonėmis: „<...> literatūra, netgi kažkiek filmai, filmukai, video medžiagą, kur irgi kartais tėvam būna daug labiau suprantamesne <...>“ (I5).

Toliau siekiant nustatyti socialinio darbuotojo metodus, kurie yra skirti tėvystės įgūdžių ugdymui, tyrimo dalyviai pabrėžė paslaugų gavėjo ir specialisto ryšio svarbą, jog būtina nuolat palaikyti ir stiprinti ryšį. Kategorijoje „Socialinio darbuotojos nuolatinis bendravimas ir ryšio stiprinimas su tėvais“, išskirta subkategorija **socialinis darbuotojas bando iš naujo užmegzti kontaktą su tėvais**, socialiniai darbuotojai nurodo, kad susidūrus santykių problemomis su tėvais problemomis, viena iš pagrindinių socialinio darbuotojo užduočių yra atnaujinti ryšį: „*Iš esmės tu esi visą laiką tokiam ((pauzė)) m.: procese, kad tu bandai sukurti ryšį su paslaugų gavėju <...>“ (I3).* Kitas metodas, kuris siekia stiprinti ryšį su šeimomis, išskiriamas kaip **socialinio darbuotojo gebėjimas parodyti naudą** tėvystės ugdyme, santykių su socialiniu darbuotoju, galimas naudas vaikui: „*<...> žmogiškas dalykas, artimas, palaikymas, taip pat naudos parodymas nu vat, ką galima ane nepasiekti tikime, jeigu <...> tėvai skaitys knygas, kiekvieną vakarą, jeigu tenais valys tuos dantis nuosekliai, <...> kad tas vaikas, pats mokės valytis dantis ane, arba- vat parodymas naudos, toks toks, nevertiniams, palaikymas, nu vat tikėjimas juo, kad tu gali, aš tikiu, kad tu gali ir ((pauzė)) ir ir va ėjimas per vaiko prizmę, kad nu tai vat vaikui yra naudinga, ane. Jeigu, sakykime, mes- mus išmoksime, ane ,vat, ne tai, kad išmoksime, bet panaudosime vat šitą informaciją, šitą metodą, kokią naudą vaikui <...>“ (I2). Tyrimo dalyviai išskiria, kad naudą gali parodyti ne tik jie, kad sudarius sąlygas, tėvai gali mokytis vienas iš kito, perimti sėkmingus auklėjimo metodus, jausti kitų tėvų palaikymą. Toks mokymasis iš kitų tėvų gali vykti pozityvios tėvystės grupėse, tėvų savitarpio grupėse „*<...> jie pamato pavyzdžius, kaip kiti tėvai reaguoja, ar ne, kas yra svarbu, jie pamato, kokios yra ((pauzė)) problemos sprendimo tie būdai, ar ne. Kaip kiti tėvai sprendžia tas problemas, kad nemuša vaikų <...>“ (I1).**

Kitas metodas, kurį išskiria tyrimo dalyviai, yra „Socialinio darbuotojo gebėjimas įvertinti grėsmes“. Šioje kategorijoje buvo išskirtos dvi subkategorijos: socialinio darbuotojo gebėjimas identifikuoti šeimos problemas bei pervertinti šeimos situaciją. Pirmoje subkategorijoje, **socialinis darbuotojas identifikuoja šeimos problemas**, socialiniai darbuotojai nurodo, kad prieš identifikuojant problemas būtina stebėti šeimą, nustatyti, kokios pagalbos jai reikia „*Tai tu pradžioj toks stebėtojas, tu stebi šeimą, ir po to tu matai <...>“ (I3).* Sėkmingam šeimos problemų identifikavimui yra būtinas tėvų dalyvavimas procese, informantai nurodo, kad yra siekiama nustatyti kaip kylančius sunkumus vertina patys tėvai, kokių pagalbos priemonių jie tikisi, o identifikuotas problemas svarbu aptarti su tėvais: „*Mes, kadangi matome tas PROBLEMAS, mes su tėvais*

aptarėmia, kalbamės“ (I1), „Tai iš tikrųjų bandomė tikrai atliepti tą jų poreikį individualų <...> klausiam, kas jam yra svarbu <...> tikrai stengiamės išklausyti jų, į tą, tą poreikį, ir tada jau pagal tai ieškoti a.: tų paslaugų“ (I5).

Tačiau gebėjimas identifikuoti problemas ne visada užtikrina, kad socialinis darbuotojas gebės įvertinti grėsmes. Socialiniai darbuotojai nurodo, kad dirbant su šeimomis atsiranda poreikis pervertinti šeimos situaciją, nes aplinkybės gali keistis, nepaisant prieš tai identifikuotų problemų, išskirta subkategorija **socialinis darbuotojas pervertina šeimos situaciją**. Informantai nurodo, kad šeimoms nebendradarbiaujant su darbuotojais, ne visada yra imamas skubių veiksmų (vaikų paėjimo iš šeimos), kartais būtina iš naujo pervertinti situaciją, ir nustatčius, kad vaiko poreikiai yra patenkinami, atvejo vadybos procesas šeimoms yra nutraukiamas: „<...> jeigu nepažeidžia ir atsisako pagalbos, tai:::, bet tu matai, kad viskas yra gerai, jis turi socialinių įgūdžių užtikrintos vaiko teises, yra tai tu tiesiog, nu komunikuoja apie tai su su atvejo vadybininku, ane ir bandai nutraukti šeimai paslaugas, nes nu tai nėra tikslinga <...> vaikui, saugią aplinką sukurti, nu tiesiog užtikrinti saugią aplinką kitur <...>“ (I3), „<...> jeigu jie priešinasi, bet ta situacija, iš tikrųjų išanalizavus <...> ganėtinai stabili, kad a: tėvai tikrai nu sąmoningi, jie gali priimti sprendimus savarankiškai, tai tada, vėlgi priimami atitinkami sprendimai <...>“ (I5).

Apibendrinant aukščiau pateiktas kategorijas pastebėta, kad socialiniai darbuotojai naudoja įvairius darbo metodus, kuriais siekiama sukurti ryšį su tėvais, perduoti jiems reikalingas tėvystės žinias ir padėti užtikrinti vaikų teises ir poreikių patenkinimą.

Toliau, tyrime dalyvavusiems socialiniams darbuotojams buvo užduodami klausimai, siekiantys nustatyti veiksnius, susijusius su sėkmingu tėvystės įgūdžių ugdymu. Iš gautų atsakymų buvo suformuotos trys kategorijos: tėvystės ugdymo sėkmė susijusi su tėvais, sėkmė susijusi su socialinio darbuotojo veiksmais bei pokyčiai leidžiantys daryti išvadą, kad šeimoje įvyko teigiamas pokytis (žr. 12 pav., 8 priede).

Pirmojoje kategorijoje „Tėvystės ugdymo sėkmė susijusi su tėvais“ buvo išskirtos trys subkategorijos, kurios apibūdina tėvystės ugdymo sėkmę susijusią su tėvais. Socialiniai darbuotojai išskyrė, kad tėvystės ugdymo sėkmė priklauso, nuo **tėvų artimosios aplinkos motyvacija**. Tėvams trūkstantiems vidinės motyvacijos, ją didinti gali išorinė motyvacija, „<...> *tai tikriausiai prasideda tai išorinė motyvacija <...>*“ (I1). Papildomai, apklausit socialiniai darbuotojai išskyrė, kad tėvams gali padėti, kai jie mato kitų tėvų pavyzdį. Aukščiau esančiose kategorijose buvo aptartas socialinio darbuotojo gebėjimas parodyti naudą, sudaryti sąlygas, kad tėvai mokytųsi vieni iš kitų, tačiau šis sėkmingos tėvystės veiksnys gali būti naudingas tėvystės ugdymui ne tik su socialinio darbuotojo intervencija, pažymima, kad tėvai tai gali daryti savo iniciatyva „*Manyčiau motyvuoja dažnai išorė <...> dažnai a.: daro didžiulę įtaką ir tikrai lemia tai, kad nu tėv- va-, tėvai, tėvai kaip pasakyti, pamato iš kitų, kad jiems reikia, <...> kad yra reikalinga ugdyti, reikalinga daugiau tų žinių*“ (I5).

Kita subkategorija išskirta **tėvų siekis gyventi geriau**. Tėvai nori gerinti savo situaciją, nori, kad įvyktų net ir mažiausi teigiami pokyčiai: „<...> *pats jų noras geriau gyventi, gražiau gyventi hhhh. Turėti ryšį su vaiku. Turėti tvarkingus namus <...>*“ (I1). Tėvų noras gyventi geriau gali būti siejamas su esamos situacijos supratimu ir pripažinimu, kad reikia priimti siūlomą pagalbą, kad to nepadarius, situacija negerės „<...> *„situacijos supratimas ir noras kažką keist. Kad jie mato dabar nu kas yra per situacija, kad na, turėtų gerinti savo įgūdžius <...> tėvai, kurie m.: įstatyminiai atstovai, kurie <...> sprendžia problemą iš esmės, tai jie supranta situacijos rimtumą, jie tai vykdo, jie taiko tam tikras- nu metodus. Tikrai jiems yra reikalinga pagalba ir jie kreipiasi kreiptis, viską vykdo*“ (I4).

Aukščiau paminėtas tėvų noras gyventi geriau bei tėvų artimosios aplinkos motyvacija yra susijusi su pačių tėvų vidine motyvacija, bendradarbiavimu ir noru pokyčiams. Paskutinė subkategorija pavadinimu **tėvų vidinė motyvacija** išskiria, kad tėvų aktyvus domėjimasis savo vaiku, pagalbos priėmimas ir rekomendacijų priėmimas yra vienas iš pagrindinių sėkmės faktorių susijusių su tėvais: „<...> *didelis mamos aktyvumas ir domėjimasis viskuo kas vyksta su jos vaiku, ir visa galima pagalba, kurią gali gauti. Tai jina įsitraukia į visas įmanomas veiklas <...> aš manyčiau, pačio tėvo, pačių tėvų iniciatyvumas yra pats pagrindinis sėkmės faktorius <...>*“ (I2). Šiai nuomonei pritaria ir kiti socialiniai darbuotojai nurodydami, kad vidinė motyvacija sudaro tinkamas sąlygas veiksmingam tėvystės įgūdžių ugdymui: „<...> *vienareikšmiškai priklauso nuo pačių tėvų ((juokiasi)), nuo jų tikrai, noro, nuo jų motyvacijos, tos vidinės motyvacijos <...>*“ (I5). Svarbu pažymėti, kad specialistai pažymi, kad jeigu tėvai yra motyvuoti pokyčiams, atvejo vadybos procesas ir socialinio darbuotojo teikiamos paslaugos trunka trumpiau „<...> *labai priklauso nuo pačių tėvų motyvacijos, nes jeigu tėvas tikrai yra, vienas iš tėvų yra motyvuotas tikrai atkurti tą ryšį, tai tas darbas žinot, vyksta kur*

kas greičiau, nes yra motyvacija <...>“ (I4).

Vertinant, kad tėvystės įgūdžius tėvams ugdo socialiniai darbuotojai, buvo svarbu nustatyti, kokie su socialiniu darbuotoju susiję veiksmas daro įtaką sėkmingam tėvystės ugdymui. Kategorijai „Tėvystės ugdymo sėkmė susijusi su socialinio darbuotojo veiksmas“, buvo išskirtos trys subkategorijos: socialinio darbuotojo ir tėvų teigiamas ryšys, socialinio darbuotojo gebėjimas suprasti tėvus ir būti empatišku bei socialinio darbuotojo gebėjimas identifikuoti problemas. Pirmoje subkategorijoje **socialinio darbuotojos ir tėvų teigiamas ryšys**, nustatyta, kad socialinio darbuotojo ir šeimos teigiamas ryšys padeda ugdyti tėvystės įgūdžius „<...> nuo šeimos ir bendradarbiavimo su specialistais. Turi būti abipusis. Šiaip vat, rezultatas geriausias yra pasiekiamas <...> kai yra abipusis bendradarbiavimas, tai ne tik tu vienas, ane dirbi, bet dirba ir šeima, nu yra tas įsitraukimas <...> Nuo bendradarbiavimo abipusio <...>“ (I3).

Antra subkategorija pavadinimu: **socialinio darbuotojo gebėjimas suprasti tėvus ir būti empatišku** prisideda prie sėkmingo tėvų tėvystės įgūdžių ugdymo „<...> labai gal svarbu ((pauzė)) būti empatiškam socialiniam darbuotojui <...>“ (I3). Apie empatiją ir gebėjimą suprasti tėvus ir esant poreikiui kreiptis į kitus specialistus nurodo ir kiti informantai: „<...> darbuotojas irgi pasižymėtų tam tikromis savybėm, būti empatiškas, <...> Taip pat svarbu, kad darbuotojas ir būtų bendradarbiaujantis ir nu gebėtų į pagalbą ir kitus specialistus pasitelkti jeigu tarkim ((pauzė)) matyt kad, ar ne, pačiam yra sudėtinga vien tik konsultavimo būdu kažkaip pakeisti situaciją <...>“ (I6).

Paskutinė subkategorija, kuri analizuoja tėvystės ugdymo sėkmę susijusią su socialinio darbuotojo veiksmas, išskirtas **socialinio darbuotojo gebėjimas identifikuoti problemas** „Nu ir identifikuoti iš kokios problemos atsiranda <...>“ (I1). Tyrimo metu atskleista, kad dalis socialinių darbuotojų nurodo, kad dirbdami su šeima jie intuityviai nustato, kokios problemos vyrauja ir kaip reikia siekti teigiamų pokyčių, kad darbo patirtis jiems leidžia problemas identifikuoti greitai ir tiksliai „<...> patirties įgūdis, bet turbūt jau intuityviai jau matai ir:: kuri tai šeimai kažkokią techniką, kuriai konkrečiai jau jau jų, kai tu galvoji apie šeimą, tu jau matai, ko reikia. Nu čia greičiausiai patirties klausimas, ta vat tai <...>“ (I2).

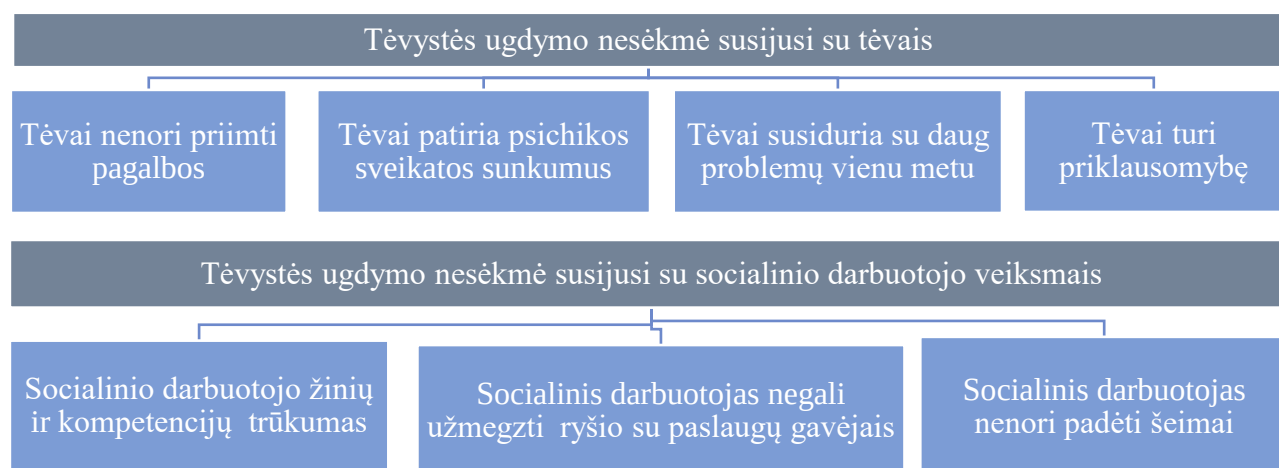
Kategorijoje „Pokyčiai leidžiantys daryti išvadą, kad šeimoje įvyko teigiamas pokytis“, toliau analizuojami veiksniai susiję su sėkmingos tėvystės įgūdžių ugdymu. Šioje kategorijoje išskirtos dvi subkategorijos: pagerėjusi vaikų emocinė būsena ir pagerėję tėvų ir vaikų santykiai. Socialiniai darbuotojai nurodė, kad būtent kintantis šeimoje augančio vaiko elgesys, **pagerėjusi vaikų emocinė būsena leidžia** daryti išvadas, kad tėvų įgūdžiai patobulėjo, pavyko pasiekti teikiamus pokyčius: „Geriausias įvertinimas yra ((pauzė)) vaiko pagerėjusi emocinė būsena <...>“ (I1), „<...> matosi pasikeitimai šeimoje, matosi pasikeitimai vaiko elgesyje <...>“ (I2). Kiti informantai pastebi, kad tėvai geriau užtikrina vaiko fiziologinius poreikius, domisi ir užtikrina ugdymosi procesą, laisvalaikį „Vaikas yra aprūpintas, tiek jo ir tie baziniai poreikiai, tiek ir socialiniai, tarkim, patenkinti,

pavyzdžiui, vaikas yra ir ugdomas, ir tėvai bendradarbiauja su ugdymo įstaigoms, užtikrina jo laisvalaikį <...>“ (I4).

Kitas pokytis, leidžiantis numatyti teigiamą pokyčių ugdymą yra tai, kad socialinis darbuotojas pastebi, kad **pagebėjo tėvų ir vaikų santykiai**. Nurodo, kad viso darbo metu yra stebimas vaikų ir tėvų ryšys, bendravimas specialistais pastebi teigiamus pasikeitimus, šiltesniu santykius „<...> matai, ane vat, kaip tėvai bendrauja su vaikais, kaip jie kalba, kaip jie reaguoja, a:: ką jie daro, kaip jie elgiasi <...>“ (I3), „<...> kaip tėvai bendrauja su vaikais, pagal tą visą nu, bendrą situaciją, ar ne <...> mes žiūrime, >kaip bendrauja su vaiku, kaip jaučiasi vaikas<, koks ryšys tarp tėvo ir vaiko <...>“ (I1). Kaip teigiamą tėvų ir vaikų santykių pokytį apibūdina ir tėvų pasikeitimai, tėvų teigiama nuotaika „<...> matosi pasikeitimai tėvų nuotaikoje, matosi::: m::: nu akivaizdu mano, nuomone <...>“ (I2).

Apibendrinant aukščiau pateiktas kategorijas veiksniai susiję su sėkmingu tėvystės įgūdžių ugdymu yra socialinio darbuotojo ir paslaugų gavėjo gebėjimas kartu siekti bendro tikslo, tėvų motyvacija ir noras ugdytis įgūdžius.

Atliekant tyrimą socialiniai darbuotojai nurodė, kad ne visi atvejai, kuomet yra ugdomi tėvystės įgūdžiai yra sėkmingi, yra susiduriama ir su nesėkme. Aptarus veiksnius susijusius su sėkminga tėvyste, socialiniai darbuotojai taip pat išskyrė ir veiksnius, susijusius su nesėkmingu tėvystės įgūdžių ugdymu (žr. 13 pav., 9 priede). Analizuojant gautus duomenis, jie buvo išskirti į dvi kategorijas, veiksnius susijusius su tėvai ir veiksnius susijusius su socialiniu darbuotoju.

13 pav. Veiksniai susiję su nesėkmingu tėvystės įgūdžių ugdymu, sudaryta darbo autoriaus (2025)

Pirmoje kategorijoje „Tėvystės ugdymo nesėkmė susijusi su tėvais“, susijusioje su tėvais, socialiniai darbuotojai nurodė, kad tėvų nenoras priimti siūlomos pagalbos yra tiesiogiai susijęs su nesėkmingu tėvystės ugdymu. Subkategorijoje: **tėvai nenori priimti pagalbos**, tėvų artimoji aplinka, jos požiūris į pokyčius taip pat gali daryti įtaką nesėkmei: „<...> kategoriškumas, šeimos, kažkoks nusistatymas, nenoras priimti tos pagalbos <...> nenoras priimti mūsų pagalbos ((ilga pauzė)).

Nenoras priimti mūsų pagalbos ir galbūt m::: aplinka, kurioje jie gyvena, jiems atrodo, tai normalu ((ilga pauzė)). Visi nesitvarko ir aš nesusitvarkysiu, visi nesirūpina vaikais ir aš nesirūpinu <...>“ (I1). Prie tėvų nenoro priimti pagalbą svarbu pažymėti paslaugų gavėjų nenorą priimti esamos situacijos, negebėjimą reflektuoti ar keisti nusistovėjusių šeimos modelių „<...> tam tikros situacijos nesupratimas, kas vyksta, nenorėjimas, gal netgi suprasti <...> žmogui yra patogu, jis nenori tiesiog keisti kažko <...>“ (I4).

Antroje kategorijoje išskiriami **tėvų patiriami psichikos sveikatos sutrikimai**. Tyrimo dalyviai nurodo, kad tėvams ar vienam iš tėvų patiriant psichikos sveikatos sunkumus, jis gali nesuprasti ir nepasinaudoti teikiamomis rekomendacijomis „*psichologinės problemos <...> žmogus, turėdamas psichologinių problemų, visai kitaip žiūri tas .hhhh ((pauzė)) visas rekomendacijas“ (I1), „<...> tam tikros vėlgi tėvų psichologinės problemos, sutrikimai ir ir psichikos sveikatos, ir vis kažkokios sutrikimai, ar tai negalios <...>“ (I5). Situacijos, kuomet tėvai susiduria su psichikos sveikatos sunkumais ir nesikreipia būtinos pagalbos, ar dėl būsenos įvertinimo taip pat sukelia sunkumus socialiniams darbuotojams padėti ugdytis tėvystės įgūdžius „<...> turi kažkokį tai nestabilią emocinę būseną ir nesutinka apsilankyti pas psichiatrą, na kad įsivertinti, kokie tai yra situacija <...>“ (I3).*

Kaip galimą veiksnį, kodėl nepavyksta išugdyti tėvystės įgūdžių socialiniai darbuotojai nustato tai, jog **tėvai susiduria su daug problemų vienu metu**, jog pačios problemos ir jų sprendimo būdai yra kompleksiški, ir tėvystės įgūdžių ugdymas nėra prioritetas, nes reikia šeimai padėti spęsti sudėtingesnes problemas „<...> yra kitos svarbesnės problemos, kurias jinai turi atliepti, a:: tada tėvystės įgūdžiai, nu yra nu, tiesiog dabar ne opcija <...>. Ne pagrindinis dalykas, už kurio aš čia turėčiau griebtis, tai tikriausiai <...> tai tos viršų imančios didesnės problemos, dėl kurių jie ir negali dabar ugdytis tėvystės įgūdžiai“ (I3). Šią problematiką išskiria ir kiti socialiniai darbuotojai: „<...> patiriama tokia tikrai didelė ta, kaip sakyti, vadinamoji rizika ir yra daug tokių nepatenkintų bazinių tokių poreikių, tai kur tikrai yra sunkiai šeima gyvena ir yra daug tokių kompleksinių problemų susijusių, tarkim, su skurdu, su tam tikrom irgi, tėvų tarkim ir finansinėm problemom <...>. Sunku tikrai su pozityvia tėvyte, ar ar aš su tais klausimais, nes yra kiti dar poreikiai nepatenkinti ir tuomet paliekama nuošalyje, tie jau kiti klausimai“ (I5).

Paskutinė subkategorija nagrinėjanti tėvystės ugdymo nesėkmę susijusią su tėvų veiksniais, išskiria **tėvų turima priklausomybė**. Socialiniai darbuotojai nurodo, kad tėvai susiduria su priklausomybėmis nuo įvairių medžiagų, alkoholio, narkotinių medžiagų „<...> priklausomybę, priklausomybė tėvų, alkoholio, psichoaktyvių medžiagų priklausomybė <...>“ (I4). Turima priklausomybė neleidžia tėvams mąstyti racionaliai, tėvystė ir jos įgūdžių ugdymas dažnu atveju nėra prioritetas priklausomiems tėvams, nes jie susiduria su sudėtingesnėmis problemomis „<...> gilesnės problemos, kas liečia priklausomybes, nu, man taip atrodo, nes a:: vis tiek žmonės, kurie vartoja

alkoholį ar psichotropines medžiagas nemąsto, įvardinsiu blaiviai ir ((pauzė)) labai sunku tada ugdyti tarkim tėvystės įgūdžius, kai yra dar asmeninė kažkokia problema, kurios, tarkim, mama ir tėtis, negali spręst ir tarkim yra priklausomas <...>“ (I6).

Tęsiant gautų duomenų analizę buvo išskirti ir socialinio darbuotojo veiksniai, kurie yra susiję su tėvystės įgūdžiu nesėkme. Išskirta kategorija „Tėvystės ugdymo nesėkmė susijusi su socialinio darbuotojo veiksmis“ su trimis subkategorijomis. Socialiniai darbuotojai nurodo, kad ne tik tėvai turi turėti žinių apie raidos etapus, bet ir socialiniai darbuotojai dirbantys su šeimomis. Subkategorijoje **socialinio darbuotojo žinių ir kompetencijų trūkumas** nustatoma, kad kuomet socialiniams darbuotojams trūkta žinių apie vaikus ir jų raidą, yra sudėtinga tinkamai ugdyti tėvystės įgūdžius „<...> kiek yra <...> socialinis darbuotojas prie vaiko<. Nes jeigu jisai nežino, kas yra vaikas ir nesuvokia jo raidos, ir niekada apie jį nėra skaitęs, yra labai blogai <...>“ (I1), „Visų antrą žinių trūkumas <...>“ (I2), „<...> tam tikros m.: žinios apie vaikų galbūt raidą, tuos skirtingus amžiaus tarpsnius, nes kaip ir galbūt jau yra tokių žinių m.: bet kartais tiesiog tikrai stinga, jeigu yra sudėtingos situacijos ir galbūt reikia tikrai kartais tikrai pasigilinti <...>“ (I5). Socialinio darbuotojo tėvystės įgūdžių trūkumas taip pat yra susijęs su tėvų ugdymo nesėkme, nes socialinis darbuotojas negali ugdyti įgūdžių, kurių pats neturi „<...> gali trūkti ir pačiam darbuotojui tam tik-, nu kaip pačių tėvystės įgūdžių ((juokiasi)), jeigu, tarkim, nėra mama arba tėtis pats darbuotojas, bet nu vis tiek stengiasi <...> ką galėtų perduoti paslaugų gavėjams“ (I6). Kaip kitą žinių ir kompetencijų trūkumą socialiniai darbuotojai įvardija ir socialinio darbuotojo negebėjimą suprasti situacijos „<...> jeigu socialinis darbuotojas gal pats nesupranta situacijos rimtumo, tai yra kompetencijų stoka. Įvardinčiau taip, irgi gal tam tikros situacijos nesupratimas iš darbuotojo pusės <...>“ (I4).

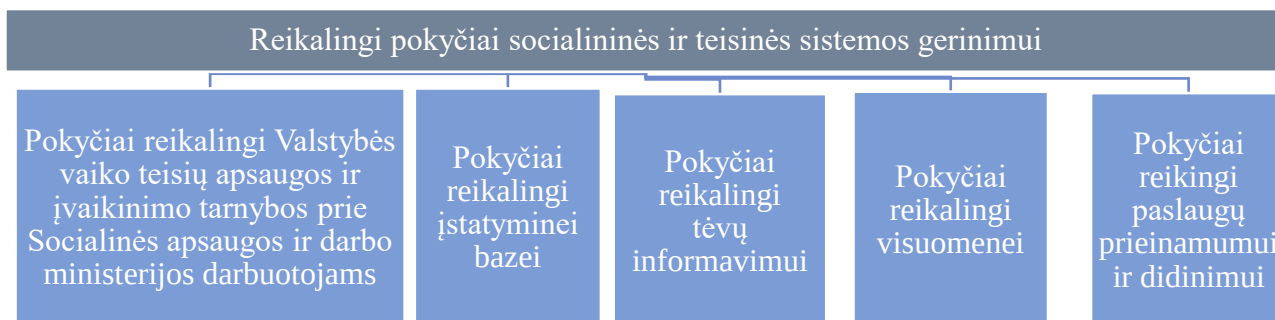
Antra subkategorija buvo išskirta **socialinio darbuotojo negebėjimas užmegzti ryšio su paslaugų gavėjais**. Socialinio darbuotojo gebėjimas užmegzti ryšį su paslaugų gavėju yra vienas iš pagrindinių sėkmės faktorių, todėl socialiniam darbuotojui nepavykus sukurti kontakto su paslaugų gavėju, tėvystės įgūdžius ugdyti tampa sudėtinga arba iš viso neįmanoma „Tai visų pirma negebėjimą socialinio darbuotojo užmegzti ryšį su šeima <...>“ (I2), „<...> negali užmegzti ryšio su paslaugų gavėjais <...>“ (I4).

Paskutinė subkategorija išskirta kategorijoje tėvystės ugdymo nesėkme susijusia su socialinio darbuotojo veiksmis yra **socialinio darbuotojo nenoras padėti šeimai**. Informantai nurodo, kad darbuotojams trūksta empatijos, dirba be tinkamos motyvacijos „<...> socialinio darbuotojo galbūt a.: dirbimas .hhhh ėjimas į šeimą, buvimas su šeima, ne iš pašaukimo, o iš reikalo, nes tada tiesiog esi apatiškas, ar ne? Nu tau neįdomu“ (I2), „<...> labai dažnai trūksta ((pauzė)) tai yra tokio dalyko elementaraus, tai gebėjimo išklausyti tėvus, kad suprasti, kas yra pas juos negerai, ar ne. Kartais trūksta empatijos“ (I1). Kitas nesėkmės faktorius yra socialinio darbuotojo nusistatymas, neigiama nuostata į paslaugų gavėjus „<...> socialinis darbuotojas <...> ateina su emocija <...> tai tėvai labai

jaučiama, tu turi kažkokį nusistatymą prieš juos, ar ne, toksai, nepriėmimas gal, vertinimas ane <...> kartais pastebimas kažkoks nusistatymas pačio darbuotojo, kad nu va čia, skurdas ir netvarka yra, ir kad nu aš, netvarkysiu, nevalysiu, nedarysiu“ (I3).

Apibendrinant, veiksnius susijusius su tėvystės įgūdžių ugdymo sėkme ir nesėkme galima rasti, kad norint pasiekti teigiamų pokyčių yra būtinas socialinio darbuotojo ir paslaugų gavėjų bendradarbiavimas ir gebėjimas priimti ir teikti teisingą pagalbą. Atliekant tyrimą nustatyta, kad šeimos susiduria su daug sunkumų: priklausomybėmis, žininių trūkumu, nenoru bendrauti ir priimti pagalbos, vidinės ir išorinės motyvacijos trūkumu, psichologinėmis problemomis. Socialinio darbuotojo profesionalumas, gebėjimas sukurti ir palaikyti teigiamus santykius su tėvais yra pagrindinė prielaida leidžianti ugdyti tinkamus tėvystės įgūdžius, tačiau tyrimo metu atskleista, kad socialinis darbuotojas gali būti atsakingas už norimų įgūdžių ugdymo nesėkmę, jeigu jis nenori padėti šeimai, pats stokoja žinių ar įgūdžių. Tyrime dalyvaujantys socialiniai darbuotojai pabrėžia, kad norimų tėvystės įgūdžių ugdymas yra komandinis, socialinio darbuotojo ir paslaugų gavėjo darbas, jog tik abipusis bendravimas, pagarba ir vieningo tikslo siekimas gali sukurti teigiamus pokyčius tėvų ir vaikų gyvenimuose.

Paskutinis klausimų blokas, užduodamas socialiniams darbuotojams buvo susijęs su jų nuomone reikalingais pokyčiais ir rekomendacijoms, jog tėvystės įgūdžių ugdymas vyktų sklandžiau, įgūdžius pavyktų ugdyti sėkmingiau. Atlikus duomenų analizę buvo išskirta kategorija: Reikalingi pokyčiai socialinės ir teisinės sistemos gerinimui, su penkiomis subkategorijomis (žr. 14 pav., 10 priede).

14 pav. Socialinių darbuotojų rekomendacijos skirtos šeimų padėčiai Lietuvoje gerinti, sudaryta darbo autoriaus (2025)

Pirmoji subkategorija buvo skirta socialinių darbuotojų rekomendacijoms, kokie **pokyčiai yra reikalingi Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojams**. Tyrimo dalyviai rekomenduoja, kad tas pats Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojas atliktų šeimos situacijos vertiną, toliau tas pats darbuotojas dalyvautų posėdžiuose, nes pastebima, kad nėra nuoseklumo, darbuotojai keičiasi ir tokiu būdu gali būti neperduota svarbi informacija „<...> įvyksta, vaikų teisių pažeidimas, situacijos vertinimą atlieka vienas specialistas, posėdyje dalyvauja

kitas specialistas. Ir tada atsitinka toks dalykas, .hhhh kad dalyvauja posėdyje žmogus kuris visiškai nevertino situacijos, nebuvo šeimoje ir nematė, kas ten yra <...>“ (I1). Kiti informantai nurodo, kad Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojas yra nutolęs nuo šeimos, jos problemų, siūloma, kad specialistai lankytųsi šeimos namuose, būtų aktyviai įtrauktas į pagalbos šeimai procesą „<...> vaiko (teisių) specialistas <....> jisai turėtų būti įtrauktas į šeimos gyvenimą. <...> jeigu paskirtas socialinis darbuotojas, atvejo vadybininkas, yra vaiko teisių apsaugos specialistas šeimai. Tai tam tikrų reguliavimų, jie turėtų tarpusavyje keistis informacija, šiuo metu vaiko teisių apsaugos sistem-, darbuotojas vaiko teisių <....> specialistas <...> šeimą pamato kartą į pusę metų, tai yra::: a::: per posėdį. Tai vis tik, jis turėtų būti įtrauktas, turėtų lankytis bent jau kartą į mėnesį šeimoj, mano nuomone, kad būtų, kad matytų pats savo akimis situaciją, pokytis, buvo nebuvo pokyčio, kad galėtų pateikti rekomendacijas ir vis tik reikėtų nusistatyti sistemai kryptis, kuriomis jie dirba“ (I2).

Antroje subkategorijoje buvo išskirtos socialinių darbuotojų rekomendacijos, kokie **pokyčiai yra reikalingi įstatyminei bazei**. Įstatyminėje bazėje pastebimi dviprasmiškumai, įstatymai ir nuostatos gali prieštarauti vienos kitoms „<....> vaikų teisių ta pati apsaugos sistema nu jinai tokia ((pauzė)), svyruojanti yra. Ir jeigu žiūri vienas įstatymą, gali rasti prieštaraujantį kitą įstatymą“ (I1). Kiti informantai išskiria Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojų neveiksmumą, jog jie vadovaujasi savo tvarkomis ir didžiąja laiko dalį skiria biurokratiniais darbams „<....> reikėtų pas mus vaiko teisės sistemą keisti, nes <...> vaiko teisės čia mano nuomone ((juokiasi)) kilnoja popierius iš stalčiaus į stalčių, vaiko teisių apsaugos tarnyba <...>“ (I2). Taip pat, siūloma keisti įstatyminę bazę kuri reguliuoja socialinio darbuotojo darbo krūvius, atvejų skaičius su kuriais turi dirbti darbuotojai. Socialiniai darbuotojai išskiria, kad jie šeimose lankosi griežtais įstatymų numatytu reguliarumu, tačiau nėra orientuojamasi į kokybę, nes esant dideliame krūviui, trūksta laiko socialinio darbuotojo kompetencijos kėlimui, specifiniams mokymams „Apskritai galbūt to darbo krūvio perskirstymo, kad būtų galbūt mažiau šeimų ir tada daugiau laiko galima būtų skirti tam įgūdžio formavimui ir ugdymui. Čia tai tokie gal sisteminiai dalykai, kas irgi yra, jau pagal įstatymus ir mes nu, vadovaujamės jais. Tai čia gal galbūt kalbama ir apie kokybę, kokybės gerinimas ir ir tada nu va tas ir įeina į laiką, į krūvį, į mokymus tam tikrus specifinius kuriuos socialiniai darbuotojai lankytų, ir tada jau tada gebėtų ir ties tomis temomis tiek <....>“ (I5).

Trečioji subkategorija yra skirta **pokyčiams reikalingiems susijusiais su tėvų informavimu**. Siūloma, kad abiem tėvams besilaukiant kūdikio būtų organizuojami privalomi tėvystės mokymai, perduodama informacija apie tėvų pareigas, raidos etapus ir galimas neigiamas pasekmes neužtikrinant poreikių, „<....> tėvai prieš tapdami tėvais turėtų dalyvauti mokymuose, kad jie suprastų, kad jie bus tėvai ir ką jie darys. >Labai geras dalykas yra liko poliklinikose< ar ne? Mamytės eina į

kursus, nu ne mamytės turėtų eiti į kursus, taip pat turėtų eiti ir tėtis į kursus, ir kad jie būtų privalomi taip, kaip santuokiniai kursai, taip ir tėvystės, va tėvėlių prad- būsimų tėvėlių kursai <...> norėčiau tai, kad kiekvieniems tėvams gimus vaikui būtų duodamos tėvų pareigos ((pauzė)). Toks lankstinukas su jų pareigomis ir kad būtų apibrėžtos pasekmės <...>“ (I1). Panašius siūlymus pateikia ir kiti socialiniai darbuotojai, nurodydami, kad informacija gali būti teikiama per televiziją, jog būtina tėvus informuoti apie galimą pagalbą, nes dalis šeimų nežino kur jie gali kreiptis išskilus sunkumams „Aš manau, kad m:: jeigu pas mus valstybei būtų kalbama <...> kad yra galimybė lankyti tos pozityvios tėvystės, aplamai per televiziją <...> būtų visuomenė informuota, kas nu, kas atsitinka, jeigu, pavyzdžiui <...> nesukuria to ryšio nuo vaikystės su tuo vaiku, kad gresia <...> informavimas gal tu pačių netgi tėvų apie jų pareigas, apie tai, ką jie turi- ((pauzė)). Pareigas, pasekmes <...> reikėtų <...> įgalinti tuos tėvus, informuoti apie nu, teikiamą pagalbą <...>“ (I4).

Su tėvų informavimu yra susijęs ir visuomenės informavimas. Išskirta subkategorija: **pokyčiai reikalingi visuomenei**. Socialiniai darbuotojai nurodo, kad būtina skatinti visus žmones būti atsakingus, ypač tuos, kurie turi tiesioginį santykį su vaikais, jog pastebėjus vaiko teisių pažeidimus, reikia informuoti atsakingas institucijas: „<...> tai visų pirma mūsų visuomenės atsakingumas. Ar ne? Kad jeigu mokykloje pastebėjo vaiko teisių pažeidimą ((pauzė)) kad nežinau a::, vaikas ateina alkanas, vaikas ateina žiema su kiaurais batais, ar vaikas yra mušamas, laikomas sandėliuke ir jam neduodama valgyti visą naktį ar ten visą dieną. Tai vat šitie atvejai turėtų būti, kas pastebėjo informuoti“ (I1). Taip pat siūloma imtus veiksmų, kad keistųsi visuomenės požiūris į institucijas, kurios padeda šeimoms, nes stebima, kad jų yra bijoma, kad žmonės nenori informuoti apie galimus vaiko teisių pažeidimus „<...> kiek visuomenei pasižiūri, yra tas labai vaidmuo, kad tėvai, tėvai pateisina, specialistų visuomenė bijo vaiko teisių specialistų <...>“ (I3).

Paskutinė subkategorija yra skirta **pokyčiams reikalingiems siūlomų paslaugų tėvystės įgūdžiams stiprinti prieinamumui ir didinimui**. Nurodoma, kad paslaugos tėvams, mokymai ir seminarai šeimoms turi būti teikiami nemokamai, kad būtina didinti jų skaičių „<...> paslaugų prieinamumas <...> prieinamumo didinimas, viešinamas, geresnės komunikacija am:: nemokamos, kad būtų paslaugos, tai turbūt tada galbūt svarbiausi <...>“ (I5). Informantai nurodo, kad dažnu atveju tėvai negali gauti paslaugų, nes yra didelė laukiančiųjų eilė, pastebi, kad trūkta mokymų ir seminarų užsienio kalbomis „<...> tų mokymų yra nemažai ir tokių paskaitų ir seminarų iš kur tėvai galėtų tų įgūdžių, ((pauzė)) bet tikrai kartais yra didelės eilės, ko pasakoje, tėvai na negauna tos pagalbos greitai <...> reikėtų gal daugiau, kad vyktų tie mokymai, kad jie būtų labiau prieinami A:: dažnai trūksta kitomis kalbomis tų mokymų, net ne visi supranta lietuvių kalba, tai, taip būna reikalingi mokymai ir kitomis kalbomis, bet labai sunku surasti kartais, būna toli mokymai, tarkim, nuo kliento gyvenamosios vietos, tai irgi ne visi būna motyvuoti vykti į kitą ((juokiasi)) miesto pusę <...>“ (I6).

Apibendrinant, socialiniai darbuotojai pateikia rekomendacijas, orientuotas į šeimų informavimą ir pagalbos prieinamumą. Nustatoma, kad šeimoms trūksta prieinamų ir jų poreikius atitinkančių paslaugų, tėvai gimus vaikui ar jį auginant negauna tinkamos informacijos, todėl vaiko teisės yra pažeidžiamos. Šis neprieinamumas persikelia ir į kitas sritis, socialiniai darbuotojai nurodo, kad visuomenė nėra linkusi informuoti ir pasitikėti paslaugas teikiančiomis institucijoms, nėra linkę pasitikėti sukurta sistema. Daugiausiai dėmesio socialiniai darbuotojai skyrė Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojams, nurodydami, kad jie turi būti arčiau šeimos, reguliariai teikti paslaugas, būti atviresni, nes šiuo metu jaučiamas šių specialistų atsitraukimas nuo šeimos, jie su individualiu atveju dirba nenuosekliai.

DISKUSIJA

Atlikus tyrimą nustatyta, kad mokslinės literatūros analizė ir tyrimo metu gauta informacija neprieštarauja viena kitai, dalis informacijos papildo viena kitą. Mokslinės literatūros analizėje buvo skirta dėmesio vaiko poreikių analizei, siekiant nustatyti vaiko poreikius (Dolan, Žegarac, Arsic, 2020; McPherson, Gatwiri, Cameron, 2018; Maslow, 1954; Breidokienė ir Ignatovičienė, 2015, Burvytė, 2016), tačiau atliekant mokslinės literatūros analizę pastebėta, kad vaiko poreikiai yra suprantami bendrai. Tyrimo metu nustatyta, su kokiais sunkumais tėvai gali susidurti kiekviename vaiko raidos etape. Nustatyta, kad socialiniai darbuotojai dirbantys tiesioginį darbą išskiria, kad šeimose, kurios patiria sunkumus, retai pastebimas poreikių patenkinimo nuoseklumas, vienu metu patiriami sunkumai keliose ar visose srityse (fiziologinėje, saugumo, ugdymo, pagarbos). Tam tikrų vaiko poreikių nepatenkinimas prasideda jau kūdikystėje ir jis gali tęstis ir turi įtaką tolimesnius vaiko raidos etapuose.

Mokslinės analizės metu nustatyta, kad mokslininkai daug dėmesio vaiko teisių apsaugos srityje skiria smurto formų ir vaiko teisių pažeidimų aiškinimui, galimoms pažeidimų priežastims (Muldera, Kuiperb, Puta, Stamsa, Assink, 2018; Font, Maguire-Jack 2020; Hildyard, Wolf, 2002; Katiševskajos ir Naujanienės 2021), tačiau atliekant tyrimą nustatyta, kad socialinio darbo lauke dirbantys praktikai išskiria pagrindines pažeidimų priežastis kaip žinių ir įgūdžių trūkumą, nebendradarbiavimą su socialiniu darbuotoju bei tėvų vaikystės patirtis. Lyginant mokslinės literatūros analizę ir atlikto tyrimo rezultatus pastebėta, kad tėvų vaikystės patirtims mokslinėje literatūroje susijusioje su vaiko teisių pažeidimais yra skiriama nepakankamai dėmesio, nors socialinio darbo praktikoje, darbuotojai su tuo susiduria nuolat. To priežastimi galima įvardinti socialinio darbo lauko specifika, kuri leidžia darbuotojams susipažinti su paslaugas gaunančių šeimų patirtimis, kai tuo tarpu mokslininkai, analizuoja bendras tendencijas ir negali skirti tiek daug dėmesio individualiems atvejams. Šis aspektas, pastebimas atliekant tyrimą, iš kurio gautų rezultatų galima pastebėti atotrūkį tarp mokslinės literatūros, kurios dauguma dėmesio yra skiriama bendriniais vaiko teisių apsaugos principams palyginus su tiriamųjų patirtimis, kurios kaip pagrindinį aspektą išskiria tėvų patirčių sunkumus.

Tyrimo metu paaiškėjo, kad socialiniam darbuotojui padedant tėvams ugdytis tėvystės įgūdžius jie nuolat susiduria su tėvų pasipriešinimu, nebendradarbiavimu ir nenoru priimti pagalbos. Nustatoma, kad be tėvų motyvacijos ir įsitraukimo pokyčiai yra neįmanomi, o tai ypač apsunkina socialinių darbuotojų darbą ir vaiko teisių pažeidimų prevenciją. Atliekant mokslinės literatūros analizę, Lietuvoje galiojančių teisės aktų analizę nustatyta, kad socialinis darbuotojas yra apibūdinamas kaip pagalbos šaltinis šeimai, pagalbinkas (Atvejo vadybos tvarkos aprašas, 2025; Vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus įstaiga, 2024 m. veiklos ataskaita, 2025; Healy 2017), tačiau įrankiai, kaip kokybiškai teikti paslaugas nebendradarbiaujančioms šeimoms mokslinėje literatūroje

mažai nagrinėjami. Panašios tendencijos pastebėjimas aptartas anksčiau, išskiriant mokslinės literatūros trūkumą nagrinėjant konkrečias tėvų patirtis ir jų padarinius. Būtent šios patirtys dažnai tampa pagrindinėmis priežastimis tėvų nebendravimo su socialiniais darbuotojais, kas ir lemia sudėtingą socialinių darbuotojų darbą ir nepasiektus rezultatus užtikrinant vaiko teisių apsaugą.

Siekiant nustatyti socialinių darbuotojų patirtis ugdant tėvų tėvystės įgūdžius paaiškėjo, kad socialinio darbuotojo kompetencijos ir gebėjimas užmegzti ryšį su tėvais yra nurodomas kaip vienas iš pagrindinių teigiamų pokyčių faktorių. Tačiau tyrimo metu taip pat paaiškėjo, kad socialinio darbuotojo negebėjimas sukurti pasitikėjimu pagrįsto ryšio tuo pat metu kenkia ar net užkerta kelią paslaugų teikimui. Ši tendencija yra pagrįsta aplinkybe, kad ryšio užmezgimas tarp socialinio darbuotojo ir paslaugų gavėjo yra paremtas socialiniais įgūdžiais ir laiko investicijomis. Pasak tyrimo dalyvių, abu šie veiksniai gali būti sunkiai ar išvis neįgyvendinami, dėl socialinių darbuotojų didelio darbo krūvio, neleidžiančio skirti tiek laiko, kiek būtų reikalinga bei sudėtingų šeimos situacijų, kurios reikalauja sistemingo ir nuodugnaus įsitraukimo į šeimų sunkumus, kurių socialinis darbuotojas įprastais ir jam galimais veiksmais išspręsti negali.

Apskritai, atlikus tyrimą, pastebtina, kad socialinio darbo lauke, socialiniams darbuotojams tenkantys atvejai, dažnai reikalauja ypatingo dėmesio, žinių bei įgūdžių, siekiant išspręsti šeimos sunkumus. Nors tyrimo dalyviai, išskiria galimas sprendimo priemones, tačiau socialinio darbuotojo galimybė skirti poveikio priemones yra ypač apribota ar net neegzistuojanti, todėl socialiniam darbuotojui paskirtas ypač sudėtingų situacijų sprendimas, tampa sudėtingas ar neįmanomas. Nors socialiniai darbuotojai yra pasiruošę ir turi daug metodų spręsti šeimų problemas, susiklosčius esamai situacijai, pasiekti teigiamų pokyčių yra sudėtinga.

TYRĖJO REFLEKSIJA

Tiriant socialinių darbuotojų patirtis padedant tėvams ugdyti(s) tėvystės įgūdžius, man kaip socialinį darbą dirbančiai specialistei buvo aktuali ir klausimus kelianti patirtis. Iš kitų praktikoje dirbančių ir tyrime dalyvavusių specialistų sužinojau, kaip kiekvienas jų, individualiai ugdo tėvų su kuriais dirba įgūdžius, kaip elgiasi susidūrus su nesėkme. Tyrimo metu pateikiamus pavyzdžius galėjau sutapatinti su savo asmenine darbo patirtimi, galėjau išgirsti kokius metodus, pasak tyrimo dalyvių yra veiksmingi.

Atliekant tyrimą neramino tai, jog socialiniams darbuotojams dalinantis patirtimis dirbant su sudėtingais atvejais paaiškėjo, jog jų darbo krūviai yra dideli, kas tiesiogiai lemia, jog sudėtingas problemas išspęsti kyla ypač dideli iššūkiai, jiems neturint laiko resursų. Papildomai neramino tai, kad socialiniai darbuotojai išreiškė, kad susiduria su dideliu skaičiumi nemotyvuotų ir pagalbos atsisakančių paslaugų gavėjų skaičiumi, o užmegzti ryšį ir pasiekti teigiamus pokyčius užtrunka ilgą laiką, todėl šeimoje gyvenančių vaikų poreikiai yra nepatenkinami, nors formaliai, šeimai yra teikiamos socialinio darbuotojo paslaugos.

Atliekant tyrimą buvau nustebusi, kad visi socialiniai darbuotojai susidūrus su nesėkmėmis jas išgyvena ir reflektuoja. Darbuotojai ieško atsakymų koks jų elgesys ir metodai galėjo trukdyti pasiekti pokyčius, siekdami tokių nesėkmių išvengti ateityje. Pastebėjau, jog darbuotojai yra savikritiški ir siekia būti profesionaliais specialistais, nesistengia nuslėpti savo trūkstamų savybių, priešingai, nori jas stiprinti.

IŠVADOS

1. Tėvai Lietuvos Respublikoje auginantys vaikus turi užtikrinti visus vaiko poreikius ir teises nustatytus ratifikuotuose tarptautiniuose įstatymuose (Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijose) ir Lietuvoje galiojančiuose dokumentuose. Remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, tėvai turi visapusiškai rūpintis, kad visos vaiko teisės būtų įgyvendintos, tėvams patiriant sunkumus tuo turi rūpintis valstybė. Tėvai turi turėti būtinų žinių vaiko poreikių atpažinimui ir patenkinimui, tačiau svarbu paminėti, kad kiekvieno vaiko poreikiai yra individualūs. Tėvai turi tinkamai pasirūpinti vaiko fiziologiniais poreikiais, užtikrinti emocinį ir fizinį saugumą, atliepti vaiko meilės poreikį, auginti ir ugdyti jį su pagarba, užtikrinti ugdymąsi ir vaiką paruošti pilnametystei.

2. Nepatenkinus vaiko poreikių jo teisės gali būti pažeidžiamos, vaikas gali patirti neigiamas pasekmes. Vaikui patyrus jo poreikių nepatenkinimą ar smurtą jis gali susidurti su šiomis neigiamomis pasekmėmis: įvairiomis priklausomybėmis, benamyste, delinkventiniu elgesiu, psichikos sveikatos sunkumais, negebėjimu sukurti ryšį su kitais asmenimis, lėtesne ir / ar vėlesne raida, bedarbyste, fiziniais kūno sužalojimas, negaliomis, rizikingu seksualiniu elgesiu, sunkumais formaliame ugdyme. Tyrimo dalyviai išskyrė, kad tėvams nesugebėjus užtikrinti vaiko poreikių vaikai negali sukurti kokybiško ryšio su tėvais ir kitais suaugusiais, nejausti tėvų paramos ir neturėti jiems autoriteto. Pažymima tokie vaikai gali savo vaikystėje matytus auklėjimo metodus naudoti savo vaikams, naudoti smurtą. Kaip vieną iš drastiškiausių vaiko poreikių nepatenkinimo pasekmių, tyrimo dalyviai įvardija vaiko atskyrimą nuo jo šeimos, tėvų globos praradimą.

3. Tyrimo metu atskleista, kad šeimos į socialinio darbo lauką gali patekti dėl įvairių priežasčių, bet visos jo turi vieną bendrą bruožą – jose yra pažeidžiamos vaiko teisės. Nustatyta, kad tėvai auginantys įvairaus amžiaus vaikus susiduria su sunkumais užtikrinant vaikų fiziologinius, emocinius ir saugumo poreikius, negeba atpažinti ir patenkinti raidos poreikių, užtikrinti formalaus ugdymo ir tinkamo laisvalaikio, negeba sukurti teigiamo ryšio su vaikais, nėra jiems autoritetu.

Šeimoms socialinio darbuotojo teikiamos paslaugos gali būti teikiamos dėl tėvų trūkstančių tėvystės įgūdžių ir gebėjimų, netinkamo gyvenimo būdo, priklausomybių, turimų ar įgytų psichikos sveikatos ligų, santykių su vaiku sunkumų, motyvacijos trūkumo, negebėjimo pripažinti, kad šeimoje yra susiduriama su sunkumais.

4. Tyrimo metu su socialiniais darbuotojais metu nustatyta, kad socialinio darbuotojo veiksmai ir tėvystės įgūdžių ugdymo metodai turi didelę įtaką sėkmei ir nesėkmei.

Tyrimo metu nustatyta, kad socialinio darbuotojo gebėjimas sukurti ir palaikyti teigiamus santykius yra būtinas sėkmingam tėvystės įgūdžių ugdymui. Papildomai nustatyta, jog socialinis darbuotojas, siekdamas tėvystės įgūdžių ugdymo sėkmės turi turėti reikiamų žinių apie vaiko raidos etapus, vaikų poreikius. Norėdamas daryti įtaką tėvams, socialinis darbuotojas turi gebėti konsultuoti ir motyvuoti šeimos narius, atpažinti ir tinkamai pateikti rekomendacijas. Tyrime dalyvavę

darbuotojai nurodo, kad tėvystės įgūdžių ugdymo sėkmė nėra įmanoma, jeigu socialinis darbuotoja nėra empatiškas šeimai, negeba suprasti jų, smerkia. Taip pat, socialinis darbuotojas turi gebėti atlikti šeimos problemų analizę, identifikuoti kylančias problemas ir esant poreikiui kokybiškai ir atsižvelgiant į dabartinę šeimos situaciją pervertinti vyraujančią problematiką.

Atlikto tyrimo metu pavyko identifikuoti priežastis, kodėl socialinio darbuotojo tėvystės įgūdžių ugdymas gali būti nesėkmingas. Kaip pagrindinę priežastį socialiniai darbuotojai išskyrė tai, kad darbuotojas negeba sukurti ir palaikyti ryšio su paslaugų gavėju. Tyrimo metu nustatyta, kad socialinio darbo lauke yra susiduriama su nemotyvuotomis, nenorinčiomis keistis ir prieš socialinio darbuotojo paslaugas nusistačiusiomis šeimomis, todėl su jomis nepavykus užmegzti teigiamo ryšio, įgūdžių ugdymas tampa beveik neįmanomas. Kaip kitas sunkumas yra nustatomas socialinio darbuotojo žinių ir įgūdžių trūkumas, nepakankama kompetencija, negebėjimas ieškoti sunkumų sprendimo būdų. Kaip galima nesėkmės priežastis yra nustatomas ir socialinio darbuotojo nenoras padėti šeimai, darbuotojų kaita.

REKOMENDACIJOS

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

1. Užtikrinti, kad socialiniai darbuotojai dirbtų tik su teisės aktuose nustatytu šeimų skaičiumi, būtų siekiama mažinti darbo krūvius socialiniams darbuotojams.
2. Svarstyti klausimą, kaip atvejo vadybos paslaugas teikiančioms įstaigoms turėtų teikti paslaugas, kuomet yra viršijami numatyti darbo krūviai ir turimų atvejų skaičiai.

Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojams:

1. Siekti mažinti darbuotojų kaitą analizuojant ir dirbant su sudėtingais atvejais, užtikrinti, kad tas pats darbuotojas dalyvautų atliekant vaiko situacijos vertinime, atvejo vadybos posėdžiuose ir kituose susitikimuose siekiančiuose užtikrinti vaiko teisių apsaugą.

Atvejo vadybos paslaugas teikiančioms įstaigoms ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai:

1. Organizuoti mokymus ryšio kūrimo su nemotyvuotais paslaugų gavėjais tema, siekiant, kad socialiniai darbuotojai dirbantys su sunkumus patiriančiomis šeimomis galėtų efektyviau ir kokybiškiau sukurti ryšį ir ugdyti tėvystės įgūdžius. Mokymu metu orientotis į šeimas, kurios susiduria su kompleksiniais sunkumais, kurių problemų sprendimams yra reikalingas intensyvus ir ilgalaikis socialinio darbuotojo darbas.
2. Svarstyti klausimą, dėl metodinių priemonių sukūrimo teikiant paslaugas nebendradarbiaujančioms ir pagalbos nepriimančioms šeimoms.

Atvejo vadybos paslaugas teikiančioms įstaigoms ir Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojams:

1. Siekti glaudaus tarpinstitucinio bendradarbiavimo susidūrus su sudėtingais atvejais, organizuoti tarpžinybinius susitikimus, pasitarimus.
2. Svarstyti klausimą dėl reguliaraus Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojo ir socialinio darbuotojo apsilankymo paslaugų gavėjų namuose, susidūrus su sudėtingais atvejais.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Álvarez, M., Byrne, S., & Rodrigo, M. J. (2020). Patterns of individual change and program satisfaction in a positive parenting program for parents at psychosocial risk. *Child & Family Social Work*, 25(2), 230-239. DOI: <https://doi.org/10.1111/cfs.12678>
2. Avdibegović, E., & Brkić, M. (2020). Child neglect-causes and consequences. *Psychiatria Danubina*, 32(suppl. 3), 337-342. Prieiga per internetą: <https://hrcak.srce.hr/file/381812>
3. Bajoraitė, R. A. S. A., & Norvaišaitė, G. I. N. T. A. R. Ė. (2018). Socialinis darbas su šeima: atvejo vadybininkas Lietuvoje. *Teorija ir praktika: studentiškos įžvalgos theory and practice: student insights*, 84. Prieiga per internetą: https://www.kolpingokolegija.lt/en/wp-content/uploads/2019/12/LEIDINYS_2018-11-15.pdf#page=83
4. Bardauskienė, R. (2016). Socialinio darbuotojo veiklos efektyvumas ir jį ribojantys veiksniai. *Socialinis darbas*, 14(2), 162-173. Prieiga per internetą: <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=469267>
5. Barlow, J., Sembi, S., Parsons, H., Kim, S., Petrou, S., Harnett, P., & Dawe, S. (2019). A randomized controlled trial and economic evaluation of the Parents Under Pressure program for parents in substance abuse treatment. *Drug and Alcohol Dependence*, 194, 184-194. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.drugalcdep.2018.08.044>
6. Bitinas, B., Rupšienė, L., & Žydzūnaitė, V. (2008). Kokybinių tyrimų metodologija: vadovėlis vadybos ir administravimo studentams.
7. Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York: Basic Books. DOI: 10.4236/psych.2014.56065
8. Breidokienė, R., & Ignatovičienė, S. (2015). Pozityviosios tėvystės įgūdžių ugdymo. *Metodinės rekomendacijos*. Prieiga per internetą: https://sppd.lrv.lt/uploads/sppd/documents/files/all/Pozityvios_tevystes_igudziu_ugdymo_metodines_rekomendacijos.pdf
9. Burvytė, S. (2016). Tėvų, auginančių ikimokyklinio amžiaus vaikus, pozityviosios tėvystės suvokimas. *Socialinis ugdymas*, (3), 36-57. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/caf885e9-e2c7-4717-9a82-160d550bf80b/content>
10. Chen, M., & Chan, K. L. (2016). Effects of parenting programs on child maltreatment prevention: A meta-analysis. *Trauma, violence, & abuse*, 17(1), 88-104. DOI: 10.1177/1524838014566718
11. Daly, M. (2020). Children and their rights and entitlements in EU welfare states. *Journal of Social Policy*, 49(2), 343-360. Prieiga per internetą: <https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:113986ea-8698-49ca-94e5->

- b4f51b5cbe9e/download_file?safe_filename=artchildrenjspfinal.pdf&file_format=application%2Fpdf&type_of_work=Journal+article
12. Dalziel, K., Dawe, S., Harnett, P. H., & Segal, L. (2015). Cost-effectiveness analysis of the Parents under Pressure programme for methadone-maintained parents. *Child Abuse Review*, 24(5), 317-331. Prieiga per internetą: https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/89321594/UQ353981_OA-libre.pdf?1659790812=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DCost_Effectiveness_Analysis_of_the_Paren.pdf&Expires=1744557389&Signature=KzdLfws3FSXZ2A38fj7bBG2rVOqYRNKIQEN2FHuSxboE7h8~EHs~RCjkU22Z4pzRWxsTY8TWTpDpTVqEVMMOeKcT65MqNBYQ6VIeN4SUocEZDXmpoX9iQeTiiL742G5f3EUQUtjqhC5CuCKdex9MDbn3pwLORmwaYaQg4o1EJQZFdKDYMX8ihBT09zsjKtpj3zLKrjdschwSnU4hPR7EdyBhsQd5x-CCE~FxtgXoJaAaJ~6OUBpG7N9MLsVDDDB-EndkN3ix28okP2eiO9p65ps816CNa6y1L7xhUXqBiSjRLyDPm1bayMff21FaDgCU8JhYUEu7ZyMUhOyjBJ~SACQ__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA
 13. David, O. A., DiGiuseppe, R., David, O. A., & DiGiuseppe, R. (2016). *The rational positive parenting program* (pp. 15-48). Springer International Publishing. DOI: 10.1007/978-3-319-22339-1_3
 14. Dolan, P., Žegarac, N., & Arsić, J. (2020). Family support as a right of the child. *Social Work and Social Sciences Review*, 21(2), 8-26. Prieiga per internetą: <https://rfpn.fpn.bg.ac.rs/bitstream/id/555/776.pdf>
 15. Drobelenė, G. (2016). Tėvystės gebėjimų ugdymo veiksmingumo didinimo perspektyvos. *Švietimo problemas analizė*, 6(149), 1-8. Prieiga per internetą: <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2018/03/Tevystes-ugdymas.pdf>
 16. Dupont, S., Mikolajczak, M., & Roskam, I. (2022). The cult of the child: A critical examination of its consequences on parents, teachers and children. *Social Sciences*, 11(3), 141. Prieiga per internetą: <https://www.mdpi.com/2076-0760/11/3/141/pdf>
 17. Font, S. A., & Maguire-Jack, K. (2020). It's not "just poverty": Educational, social, and economic functioning among young adults exposed to childhood neglect, abuse, and poverty. *Child Abuse & Neglect*, 101, 104356. DOI: 10.1016/j.chiabu.2020.104356.
 18. Gaižauskaitė, I., & Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu: vadovėlis*. Vilnius: Registrų centras. Prieiga per internetą: <https://cris.mruni.eu/cris/bitstreams/6bc9b0c7-425b-4420-a2cd-e6ec2d12736a/download>
 19. Gandhimathi, M. (2022). Positive parenting skills. *International Journal of Pediatric Nursing IJPEN*, 25. DOI: <http://dx.doi.org/10.21088/potj.0974.5777.5119.4>

20. Goldhagen, J. L., Shenoda, S., Oberg, C., Mercer, R., Kadir, A., Raman, S., ... & Spencer, N. J. (2020). Rights, justice, and equity: A global agenda for child health and wellbeing. *The Lancet Child & Adolescent Health*, 4(1), 80-90. DOI: 0.1016/S2352-4642(19)30346-3
21. Gudžinskienė, V., & Burvytė, S. (2018). Mentorystės patirtys padedant tėvams ugdyti pozityviosios tėvystės įgūdžius vaikų dienos centruose. *Pedagogika*, 165-183. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Vida-Gudzinskiene-2/publication/323642928_Experiences_of_Children_Day_Care_Centre_Specialists_Developing_Children's_Social_Skills/links/5ea1a954458515ec3a008f8c/Experiences-of-Children-Day-Care-Centre-Specialists-Developing-Childrens-Social-Skills.pdf
22. Harnett, P., & Dawe, S. (2022). *Spaudimą patiriančių tėvų praktikos vadovas* [Guide for parents under pressure].
23. Healy, K. (2022). *Social work theories in context: Creating frameworks for practice*. Bloomsbury Publishing. DOI: 10.31265/jcsw.v1i1.23
24. Hildyard, K. L., & Wolfe, D. A. (2002). Child neglect: Developmental issues and outcomes. *Child Abuse & Neglect*, 26(6-7), 679–695. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(02\)00341-1](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(02)00341-1)
25. Holzscheiter, A., Josefsson, J., & Sandin, B. (2019). Child rights governance: An introduction. *Childhood*, 26(3), 271-288. DOI: <https://doi.org/10.1177/0907568219854518>
26. Jonynienė, J. (2010). Tėvystės įgūdžių lavinimo programų efektyvumo veiksmų apžvalga. *International Journal of Psychology: A Biopsychosocial Approach*, (5), 119-137. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstreams/506a5e82-18b6-4952-8351-5ab139edb2e0/download>
27. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja. (1989). *Vaiko teisių konvencija*. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>
28. Katiševskaja, S., & Naujanienė, R. (2021). Vaiko nepriežiūros daugialypiškumas socialinio darbo praktikos požiūriu. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 55-71. DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-5820.27.1.3>
29. Kawińska, M. (2017). Contemporary parenting in the face of social changes: Theoretical and empirical analysis. *Social Education / Socialinis Ugdimas*, 47(3), 77–88. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstreams/0f02b5f5-d7e5-4f2e-8263-f9f6c81abfac/download>
30. Lietuvių kalbos žodynas. (2022). Prieiga internetu: <http://www.lkz.lt/?zodis=t%C4%97vyst%C4%97&id=26052970000>
31. Lietuvos įmonių duomenų bazė. <https://www.scoris.lt>
32. Lietuvos Respublikos Konstitucija. (1992). Prieiga per internetą: <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>

33. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Įsakymas. Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro 2019m. gruodžio 30d. įsakymo Nr. A1-803 „Dėl Vaiko situacijos vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo (2019) . Galiojanti suvestinė 2024-11-01. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5ce006612b1311ea8f0dfdc2b5879561/asr>
34. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija. (2020). Kompleksinės paslaugos šeimai. Prieiga per internetą: <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-apsauga/kompleksines-paslaugos-seimai>
35. Lietuvos Respublikos socialinių paslaugų įstatymas. (2006). Galiojanti suvestinė 2025-01-01 - 2028-12-31. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.270342>.
36. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2019 metų veiklos ataskaita. (2020). Prieiga per internetą: <http://vtaki.lt/lt/vtaki-veiklos-sritys/veiklos-ataskaitos>
37. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2020 metų veiklos ataskaita. (2021). Prieiga per internetą: <http://vtaki.lt/lt/vtaki-veiklos-sritys/veiklos-ataskaitos>
38. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos kontrolieriaus 2024 metų veiklos ataskaita. (2025). Prieiga per internetą: <http://vtaki.lt/lt/vtaki-veiklos-sritys/veiklos-ataskaitos>
39. Lietuvos Respublikos Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. (1996). Galiojanti suvestinė 2024-11-01. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C8205E261830/asr>
40. Linhares, M. B. M., Altafim, E. R. P., Gaspardo, C. M., & de Oliveira, R. C. (2022). A personalized remote video-feedback universal parenting program: A randomized controlled trial. *Psychosocial Intervention*, 31(1), 21–32. DOI: 10.5093/pi2021a9
41. Liobikienė, T. N. (2009). Sisteminė pozityvios tėvystės raiškos ir ugdymo perspektyva. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, (4), 107-123. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstreams/2e05fccc-ef4b-4066-be14-95d289bab564/download>
42. Main, G. (2019). Money matters: A nuanced approach to understanding the relationship between household income and child subjective well-being. *Child Indicators Research*, 12(4), 1125-1145. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12187-018-9574-z>
43. Maslow, A. H. (1954). *Motivation and personality*. Harper & Row.
44. McPherson, L., Gatwiri, G., & Cameron, N. (2018). Evaluation of the treatment and care for kids program (TrACK). *Australian Childhood Foundation*. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/download/88034480/TRACK-FINAL-EVALUATION-REPORT-5march17.pdf>

45. Mulder, T. M., Kuiper, K. C., van der Put, C. E., Stams, G. J. J., & Assink, M. (2018). Risk factors for child neglect: A meta-analytic review. *Child Abuse & Neglect*, 77, 198-210. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2018.01.006>
46. Nikolajenko, E. (2019). Socialinio darbuotojo motyvacija kaip veiksmingo profesinio funkcionavimo prielaida. *Bridges/Tiltai*, 83(2). Prieiga per internetą: <https://scholar.archive.org/work/ps5dxnfv7j4na6c7hrvpdzipa/access/wayback/http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/download/2065/pdf>
47. Nikolajenko, E., & Raudytė, V. (2023). Tarpinstitucinis bendradarbiavimas atvejo vadybos procese, teikiant pagalbą socialinę riziką patiriančioms šeimoms. *Bridges/Tiltai*, 90(1). Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.15181/tbb.v90i1.2523>
48. Nomaguchi, K., & Milkie, M. A. (2020). Parenthood and well-being: A decade in review. *Journal of Marriage and Family*, 82(1), 198-223. DOI: <https://doi.org/10.1111/jomf.12646>
49. O'Connor, L. (2020). How social workers understand and use their emotions in practice: A thematic synthesis literature review. *Qualitative Social Work*, 19(4), 645-662. DOI: <https://doi.org/10.1177/1473325019843991>
50. Polivanova, K. N. (2018). Modern parenthood as a subject of research. *Russian Education & Society*, 60(4), 334-347. DOI: <https://doi.org/10.1080/10609393.2018.1473695>
51. Rachmad, Y. E., Agnesiana, B., Sukmawati, E., Ramli, A., & Zebua, R. S. Y. (2023). The analysis of parenting patterns in instilling morals of early childhood. *Journal of Childhood Development*, 3(1), 13-21. DOI: <https://doi.org/10.25217/jcd.v3i1.324>
52. Račkauskienė, S. (2018). Tėvų, patiriančių socialinę riziką, patirtys po pozityvios tėvystės mokymų. *Mokslo taikomieji tyrimai Lietuvos kolegijose*, (14), 87-97. Prieiga per internetą: <https://vb.kvk.lt/object/elaba:36037396>
53. Radzevičienė, L. (2000). Ankstyvojo amžiaus deprivuotų vaikų psichosocialinės raidos bruožai. *Pedagogika*, 92-100. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.lituanistika.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367176475716/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
54. Ruškus, J. (2022). Socialinis darbas – profesionali veikla dėl žmogaus teisių įgyvendinimo. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai = Social Work. Experience and Methods*, 30(2), 139–141. Prieiga per internetą: <https://www.vdu.lt/cris/bitstreams/ed427f33-14be-4ff9-b2b8-d3e2c00b7184/download>
55. Sanders, M. R., & Turner, K. M. (2005). Reflections on the challenges of effective dissemination of behavioural family intervention: Our experience with the Triple P–Positive Parenting Program. *Child and Adolescent Mental Health*, 10(4), 158-169. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-3588.2005.00367.x>

56. Sanders, M. R., Kirby, J. N., Tellegen, C. L., & Day, J. J. (2014). The Triple P-Positive Parenting Program: A systematic review and meta-analysis of a multi-level system of parenting support. *Clinical Psychology Review*, 34(4), 337-357. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2014.04.003>
57. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. (2022). 2021 metų veiklos ataskaita, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lrv.lt/lt/administracine-informacija/ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos/>
58. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. (2023). 2022 metų veiklos ataskaita, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lrv.lt/lt/administracine-informacija/ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos/>
59. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. (2024). 2023 metų veiklos ataskaita, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lrv.lt/lt/administracine-informacija/ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos/>
60. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. (2025). 2024 metų veiklos ataskaita, Vilnius. Prieiga per internetą: <https://vaikoteises.lrv.lt/lt/administracine-informacija/ataskaitos/metines-veiklos-ataskaitos/>
61. Vigdal, J. S., & Brønnick, K. K. (2022). A systematic review of “helicopter parenting” and its relationship with anxiety and depression. *Frontiers in Psychology*, 13, 872981. DOI: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.872981>
62. Vyšniauskytė-Rimkienė, J., & Matulevičiūtė, D. (2016). Tėvystės įgūdžių lavinimas tėvų grupėse: socialinių darbuotojų patirties refleksija. *Socialinis darbas: patirtis ir metodai*, (18), 77-91. Prieiga per internetą: <https://portalcris.vdu.lt/server/api/core/bitstreams/1c169a9e-fee7-4a9c-a47f-ad6aedfb9d9c/content>
63. Waldfogel, J. (2010). *What children need*. Harvard University Press.
64. Zbarauskaitė, A. (2011). Prieraišumas: iššūkiai ir galimybės globojant vaiką ar paauglį. Vilnius. Prieiga per internetą: https://ppi.lt/uploads/A_Zbarauskaite_Prieraisumas.pdf

SANTRAUKA

Darbo pavadinimas – Socialinių darbuotojų vaidmuo padedant tėvams ugdyti(s) tėvystės įgūdžius.

Darbo tikslas – nustatyti socialinio darbuotojo vaidmenį ugdant tėvų tėvystės įgūdžius, remiantis socialinių darbuotojų patirtimis.

Darbo uždaviniai: 1. Apibrėžti, kokius vaiko poreikius ir teises turi užtikrinti tėvai; 2. Identifikuoti vaiko poreikių nepatenkinimo pasekmes; 3. Nustatyti dėl kokių, netinkamų tėvystės įgūdžių, šeimos patenka į socialinio darbo lauką; 4. Identifikuoti kokie socialinio darbuotojo veiksmai daro įtaką sėkmingam ir nesėkmingam tėvystės įgūdžių ugdymui.

Darbo duomenų analizės metodai: siekiant įgyvendinti darbo tikslą buvo atlikta pasirinktos mokslinės literatūros ir teisės aktų analizė, taip pat, buvo atliktas kokybinis tyrimas. Kokybinis tyrimas buvo atliktas naudojantis pusiau struktūruoto interviu metodą, tyrimo dalyvių buvo klausiami iš anksto paruošti klausimai pagal sudarytą klausimyną. Kokybiniam tyrimui buvo pasirinkta tikslinė tiriamųjų apimtis – 6 socialiniai darbuotojai paslaugas teikiantys šeimoms esančioms atvejo vadybos procese, kurios susiduria su sunkumais. Tyrimui pasirinktas duomenų analizės metodas – kokybinė (Content) turinio analizė.

Empirinio tyrimo rezultatai: Tėvai Lietuvos Respublikoje auginantys vaikus turi užtikrinti visus vaiko poreikius ir teises nustatytus ratifikuotuose tarptautiniuose įstatymuose ir Lietuvoje galiojančiuose dokumentuose. Tėvai turi visapusiškai rūpintis, kad visos vaiko teisės būtų įgyvendintos, tėvams patiriant sunkumus tuo turi rūpintis valstybė. Nepatenkinus vaiko poreikių jo teisės gali būti pažeidžiamos, vaikas gali patirti neigiamas pasekmes. Tyrimo metu atskleista, kad šeimos į socialinio darbo lauką gali patekti dėl įvairių priežasčių, bet visos jo turi vieną bendrą bruožą – jose yra pažeidžiamos vaiko teisės. Tyrimo metu nustatyta, kad socialinio darbuotojo naudojami tėvystės įgūdžių ugdymo metodai turi didelę įtaką sėkmei ir nesėkmei. Socialinio darbuotojo gebėjimas sukurti ir palaikyti teigiamus santykius, žinios apie vaikų poreikius ir raidos etapus, empatiškumas šeimai, gebėjimas atlikti šeimos problemų analizę – yra būtini komponentai socialinio darbuotojo tėvų tėvystės įgūdžių ugdymui. Atlikto tyrimo metu pavyko identifikuoti priežastis, kodėl socialinio darbuotojo tėvystės įgūdžių ugdymas gali būti nesėkmingas, kaip pagrindinę priežastį socialiniai darbuotojai išskyrė tai, kad darbuotojas negeba sukurti ir palaikyti ryšio su paslaugų gavėju. Tyrimo metu nustatyta, kad socialinio darbo lauke yra susiduriama su nemotyvuotomis, nenorinčiomis keistis ir prieš socialinio darbuotojo paslaugas nusistačiusiomis šeimomis, todėl su jomis nepavykus užmegzti teigiamo ryšio, įgūdžių ugdymas tampa beveik neįmanomas.

Raktiniai žodžiai: tėvystės įgūdžių ugdymas, vaikas, socialinis darbuotojas, socialinio darbuotojo naudojami metodai.

SUMMARY

Title of the final thesis – the role of social workers in helping parents develop parenting skills.

Aim of the research – to determinate the role of a social worker in developing parents parenting skills, based on the experiences of social workers. **Objectives:** 1. Define which needs and rights of the child must be ensured by parents; 2. Identify the negative consequences of not ensuring needs of the child; 3. Determine what causes families to enter the field of social work due to inadequate parenting skills; 4. Identify which social worker actions influence successful and unsuccessful parenting skills development. **Methods of the working and data analysis methods:** To achieve the goal of the work, an analysis of selected scientific literature and legal acts was carried out, as well as a qualitative study. The qualitative study was conducted using the semi-structured interview method, the participants were asked pre-prepared questions according to the predetermined questionnaire. The target sample size for the qualitative study was selected experiences of 6 social workers, providing services to families in the case management process who are facing difficulties. The data analysis method chosen for the study was qualitative content analysis. **Empirical research results:** Parents raising children in the Republic of Lithuania must ensure all the needs and rights of the child established in ratified international laws and documents in force in Lithuania. Parents must take care that all the rights of the child are implemented, and if parents experience difficulties, the state must intervene. If the needs of the child are not met, their rights may be violated, the child may experience negative consequences. The study revealed that families may enter the field of social work for various reasons, but all of them have one common feature – the rights of the child a violated. The study found that the methods of developing parenting skills used by a social worker have a significant impact on success and failure. The ability of a social worker to create and maintain positive relationships, knowledge of children needs and stages of development, empathy for the family and the ability to analyse family problems are necessary components for a social worker to develop parenting skills in parents. The study identified the reasons why a social worker parenting skills development may be unsuccessful, with social workers identifying the main reason as the workers inability to establish and maintain a relationship with the parents. The study found that in the field of social work, families are often unmotivated, unwilling to change and opposed to the services of a social worker, so if a positive relationship cannot be established with them, skills development becomes almost impossible.

Keywords: parenting skills development, child, social worker, methods used by a social worker.

PRIEDAI

1 priedas. Interviu klausimynas

Blokas	Blokui priklausančys klausimai	Papildomi klausimai	Literatūra, kuria remiantis buvo sudaryti klausimai
Tėvystės įgūdžiai reikalingi vaiko poreikių užtikrinimui	1. Kokie tėvų įgūdžiai yra svarbūs užtikrinant vaiko teisių įgyvendinimą kūdikystėje? Kokie tėvų įgūdžiai yra svarbūs užtikrinant vaiko teisių įgyvendinimą ikimokykliniame amžiuje? Kokie tėvų įgūdžiai yra svarbūs užtikrinant vaiko teisių įgyvendinimą pradinio ugdymo laikotarpiu? Kokie tėvų įgūdžiai yra svarbūs užtikrinant vaiko teisių įgyvendinimą paauglystėje?		Waldfoegel, J. (2010). What children need; Bowlby, j. (1969). Attachment and loss. vol. 1; Vyšniauskytė-Rimkienė, J., & Matulevičiūtė, D. (2016). Tėvystės įgūdžių lavinimas tėvų grupėse: socialinių darbuotojų patirties refleksija;
Tėvystės įgūdžių trūkumų identifikavimas ir numatoma ugdymo eiga	2. Kokių tėvystės įgūdžių paprastai trūksta tėvams? (kiekvienam įgūdžiui papildomi klausimai)	Kaip trūkstamus įgūdžius ugdote? Kaip sekasi? Kokius metodus taikote? Nuo ko priklauso metodo pasirinkimas? Kiek maždaug laiko trunka įgūdžio ugdymasis?	van Weezel, E. G. (2012). <i>Socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis: metodinė medžiaga socialiniams darbuotojams.</i>
	3. Kokios priežastys (veiksniai) lemia įgūdžių trūkumą?	Kokia įtaką įgūdžių planavimo eigai turi trūkumo priežastys?	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras įsakymas (2018), Atvejo vadybos tvarkos aprašas, (2025).
	4. Kokiai problematikai vyraujant šeimoje, pozityviosios tėvystės ugdymas yra neveiksmingas (negali panaikinti problemų)?		
	5. Kaip sudaromas tėvystės įgūdžių planas?	Kas ir kaip sudaro planą? Kokie asmenys dalyvauja sudarant planą? Kada yra sudaromas planas (prieš, per ar po posėdžio)? Kokiais kriterijais / principais remiantis yra sudaromas planas?	

		Koks socialinio darbuotojo vaidmuo sudarant planą? Kaip tėvai įtraukiami į plano sudarymą? Ar plano sudaryme dalyvauja šeimoje gyvenantys vaikas / vaikai?	socialinių darbuotojų patirties refleksija;
Tėvystės įgūdžio ugdymas	6. Nuo ko priklauso tėvystės įgūdžių ugdymo sėkmė?		van Weezel, E. G. (2012). <i>Socialinis darbas su socialinės rizikos šeimomis: metodinė medžiaga socialiniams darbuotojams</i>. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras įsakymas (2018), Atvejo vadybos tvarkos aprašas, (2025). Vyšniauskytė-Rimkienė, J., & Matulevičiūtė, D. (2016). Tėvystės įgūdžių lavinimas tėvų grupėse: socialinių darbuotojų patirties refleksija.
	7. Kokie veiksniai lemia nesėkmę?	Kokie socialinio darbuotojo veiksmas turi įtakos nesėkmei? Ar su tėvais susiję veiksniai (negalia, sutrikimai ir pan.) turi įtaką nesėkmei? Ar su vaikais susiję veiksniai (negalia, sutrikimai ir pan.,) turi įtaką nesėkmei?	
	8. Kas paprastai motyvuoja tėvus ugdyti įgūdžius?		
	9. Kas paprastai demotyvuota tėvus ugdyti įgūdžius?		
	10. Su kokiais sunkumais susiduria tėvai ugdydamiesi tėvystės įgūdžius?	Kaip yra siekiama padėti tėvams išspręsti sunkumus?	
	11. Kokių veiksmų imasi socialinis darbuotojas nepavykus pašalinti trukdžių?	Kaip toliau yra organizuojamas pagalbos teikimas nepašalinus trikdžių? Kai nepavyksta pasiekti rezultato? Kai tėvai priešinasi ir nepriima pagalbos? Kai tėvai atsisako paslaugų ir teikiamos pagalbos? Kai tėvų būklė neleidžia pasiekti rezultato?	

	12. Su kokiais sunkumais susiduria socialinis darbuotojas ugdydamas tėvystės įgūdžius?	Jeigu sunkumų daugiau negu vienas – kas yra sprendžiama pirmiausia? Kas lemia tokią hierarchiją? Nepavykus išugdyti norimo įgūdžio, kiek laiko paprastai socialinis darbuotojas toliau dirba su šeima? Kokios rizikos atsiranda vaikui toliau gyvenant tokioje šeimoje?	
	13. Kaip įvertinate, kad tėvystės įgūdis yra susiformavęs?		
Pozityviosios tėvystės mokymų vaidmuo ugdant tėvų tėvystės įgūdžius	14. Kokiais atvejais šeimai yra rekomenduojami pozityviosios tėvystės mokymai?	Kaip darbas su šeima vyksta prieš ir po mokymų?	Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras įsakymas (2018), Atvejo vadybos tvarkos aprašas, (2025).
	15. Kaip dažnai tėvai yra nukreipiami į pozityviosios tėvystės mokymus?	Kiek kartų vidutiniškai tie patys asmenys (tėvas ir /ar motina) gali būti nukreipiami į pozityviosios tėvystės mokymus? Kiek kartų Jūsų praktikoje tas pats tėvas / motina buvo nukreipti į pozityvios tėvystės mokymus?	
	16. Kokiu būdu įvertinate ar mokymai padėjo išspęsti problemą?	Kokių veiksmų yra imamasi, jeigu po mokymų situaciją/įgūdis nesusiformavo?	
Pasiūlymai ir rekomendacijos	17. Kaip manote kokios kompetencijos yra reikalingos ugdant, tačiau jų trūksta socialiniams darbuotojams ugdant tėvystės įgūdžius? 18. Kokie vaiko teisių apsaugos sistemos pokyčiai būtų naudingi socialiniams darbuotojams padedant tėvams ugdyti įgūdžius? 19. Kokie vaiko teisių apsaugos sistemos pokyčiai būtų naudingi tėvams padedant ugdyti įgūdžius?		Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministras įsakymas (2018), Atvejo vadybos tvarkos aprašas, (2025).

2 priedas. Trūkstanti tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose kūdikio poreikiams patenkinti

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Tėvystės įgūdžiai vaiko fiziologinių poreikių patenkinimui	Gebėjimas užtikrinti tinkamą mitybą	„mokėjimas atliepti tuos vaiko poreikius <...> valgymas“ (I1) suprasti, ką reikia daryti, kai <...> jisai valgyti nori ... “ (I3) „gebėtų ir vaiką tinkamai ir pamaitinti... “ (I6) „labai svarbūs <...> maitinimas“ (I2) „kaip maistas“ (I4) „maitinimas“ (I5)
	Gebėjimas užtikrinti higieną	„mokėjimas atliepti tuos vaiko poreikius <...> higiena“ (I1) „labai svarbūs <...> vaiko higiena“ (I2) „kada jau laikas jo higiena pasirūpinti“ (I3) „sauskelnių keitimas“ (I5) „higienos“ (I6)
	Gebėjimas namuose užtikrinti švarą	„labai svarbūs, švara, tvarka“ (I2) „kaip <...> saugios gyvenimo sąlygos“ (I4) „bendros aplinkos palaikymas, tvarkos, švaros“ (I6)
Tėvystės įgūdžiai vaiko saugumo poreikio patenkinimui	Gebėjimas užtinti sveikatos priežiūrą	„sveikatos atliepimas“ (I3) „kreiptis į medikus, tai yra nu sveikatos užtikrinimas“ (I4) „tėvai gebėtų <...> komunikuoti su <...> sveikatos priežiūros specialistais apie vaiką, apie jo raidą, kaip jam sekasi, kas galbūt „nu jam kelia nerimą“ (I5)
	Gebėjimas užtikrinti vaiko fizinį saugumą	„būtų šalia kūdikio <...> skirtų jam daug to laiko, kad nepaliktų jo ilgai vieno <...> būtų šalia kūdikio“ (I5) „saugumą vaikui užtikrinti“ (I6) „saugios gyvenimo sąlygos“ (I4)
Tėvystės įgūdžiai vaiko emocinių poreikių patenkinimui	Gebėjimas atpažinti poreikius	„tėvai suvoktų, kaip atliepti vaiko poreikiai“ (I1) „suvokimo, kas gi vyksta su tuo mažu vaiku“ (I3)
	Gebėjimas atpažinti raidos etapą	„kad suprastų vaiko raidą <...> svarbu ir suvokti vaiko raidos tarpsnį“ (I1) „vaiko raidos supratimas“ (I4) „vaiko tą tokią raidą kūdikystėje“ (I5)
	Gebėjimas aptažinti ir valdyti savo emocijas	„Emocinis raštingumas yra labai svarbus <...> patiems tėvams susireguliuoti su savo emocijomis <...> kaip reguliuoti vaiko emocijas <...> kantrybė, labai svarbi yra, nes:: didžiąją dali klaidų tėvai padaro per nekantrumą“ (I2) „suvokimą, kad aš esu tėtis ir mama. <u>Atsakomybės jausmas</u> “ (I1)
	Gebėjimas kurti ryšį su vaiku	„ryšio kūrimas su vaiku“ (I4) „saugus prierašumas“ (I5) „yra kūdikio prierašumas prie tėvų <...> jis jaustų tą ryšį su tėvais“ (I6)

3 priedas. Trūkstanti tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose, ikimokyklinio amžiaus vaikų poreikių patenkinimui

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Tėvystės įgūdžiai vaiko psichologinės raidos poreikių patenkinimui	Gebėjimas užtikrinti socializacijos poreikių patenkinimą	„Tai, pavyzdžiui, vaiko bendravimas .hhhh vaiko ta socializacija“ (I1) „mokyti vaiką, a::: kad bendrauti su skirtingo amžiaus žmonėmis, nes::: vaikas bendrauja tik su bendraamžiais, tokiam- jau jau pradeda bendrauti su bendraamžiais, ir ir ir pradeda bendrauti su suaugusiais <...> Kad vaikai jau, jau pirmųjų, pirmųjų žinių, kurios bus reikalingos mokykloje, a::: mokyti vaiką būti grupėje“ (I2) „Aš manau, tai jau labiau eina apie socializaciją. M::: vaiką reikėtų jau socializuoti, jau“ (I4) „vaikas turėtų būti mokamas ir saugumo a:: bendravimo taip pat, komunikacijos įgūdžių“ (I6)
	Gebėjimas užtikrinti kognityvinių poreikių patenkinimą	„Čia jau daugiau galbūt reikėtų žiūrėti į vaiko pažintines u:: vaiko aplinkos pažinimą mokykliniam. Tai:: jau pradėti su dirbti, tėvams su::, su vaiko lavinimu, a:: išoriniame pasaulyje, išleisti vaikai išorinį pasaulį, darželį::: “ (I2) „Vėlgi jau svarbu, kad ge- turėtų žinių tėvai, gebėtų a::: auklėti vaiką, kad jis galėtų, tarkim, darželį ten ikimokykliniam amžiui jau:: būti savarankiškesnis, tarkim, mokėti ir pavalgyti pats, ten nežinau, nusiprausti rankas, pasinaudoti, tarkim, nežinau, tualetu tai“ (I5) „vaikas jau išeina į kitą aplinką, susiduria irgi su kitais vaikais“ (I6)
Tėvystės įgūdžiai vaiko ugdymo poreikių patenkinimui	Gebėjimas užtikrinti ugdymo įstaigos lankymą	„svarbus irgi tėvų suvokimas, ir tėvų supratimas, kad mokykla ir darželis yra labai svarbūs <...> čia yra svarbu ((pauzė)) tėvų įgūdis pasirūpinti vaiku laiku, nuvežti į darželį“ (I1) „išleisti vaikai išorinį pasaulį, darželį::: “ (I2) „prasideda ir ir darželio reikalai“ (I3) „pradėti galvoti apie ugdymo įstaigos, kaip ir parinkimą“ (I4) „vaikas pradeda lankyti darželį arba priešmokyklinę galbūt“ (I6)
	Gebėjimas bendradarbiauti su ugdymo įstaigos darbuotojais	„jau reikia jau bendradarbiauti ir su darželiais, ar ne, ir su auklėtojom, ir ir ir ten su visa ta bendruomenę tai“ (I3) „gebėti irgi su ugdymo įstaiga palaikyti kažkokį kontaktą, bendradarbiauti, a:: laikytis tam tikrų rekomendacijų, ką rekomenduoti ir kitų ugdymo įstaigų specialistai“ (I5) „turėtų jau turėt, gal daugiau tų ir socialinių įgūdžių bendraujant su išorės kažkokiais specialistais va ką paminėjau, ugdymo įstaiga“ (I6)

4 priedas. Trūkstanti tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose, pradinio amžiaus vaikų poreikių patenkinimui

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Tėvystės įgūdžiai vaiko formalaus ugdymo poreikių patenkinimui	Gebėjimas bendradarbiauti su ugdymo įstaigos darbuotojais	„bendradarbiavimo su kitų institucijų darbuotojais, ar ne?< Nes atsiranda mokytojai, kaip ir darželyje atsiranda auklėtojai, atsiranda .hhhh kažkokie galbūt būreliai .hhhh atsiranda tas reikalingumas bendrauti ir bendradarbiauti su ugdymo įstaigos specialistais“ (I1) „reikalingumas bendrauti ir bendradarbiauti su ugdymo įstaigos specialistais“ (I3) „gebėti irgi nu komunikuoti, bendradarbiauti su išorės ugdymo įstaigoms, sveikatos priežiūros įstaigoms. Ir ir tas toks komunikavimas, bendradarbiavimas“ (I5)
	Gebėjimas domėtis ugdymosi procesu	„Taip pat yra svarbu <u>domėjimasis</u> , ar ne? Na tai vėl mes galime nueiti prie to atsakingumo .hhhh ir tėvų tas domėjimasis, kaip vaikui sekasi“ (I1) „pastebėti, galbūt jeigu vaikui kažkas <u>nesiseka</u> “ (I5)
Tėvystės įgūdžiai vaiko raidos poreikių patenkinimui	Gebėjimas užtikrinti vaiko socialinių įgūdžių ugdymą	„duodant <u>daugiau</u> naujų žinių ir daugiau naujų įgūdžių plečiant vaiko ((pauzė)) įgūdžių amplitudę“ (I2) „mokyti tam dalykų, kas yra gerai, kas blogai, nežinau tokio <u>pažinimo</u> gal įvardinčiau ir nežinau apie vaiką supantį pasaulį, turėtų supažindinti <...> komunikacijos tie įgūdžiai, tie socialiniai įgūdžiai, nes vaikas irgi jau yra didesnis“ (I6)
	Gebėjimas užtikrinti saugumą	„sudarytų tam tikras saugias gyvenimo sąlygas (I4) „vėlgi užtikrinamas tas jų tiek fizinis, tiek emocinis saugumas (I5) „saugumo- ta prasme <...> kad jisai jaustųsi (I6)

5 priedas. Trūkstanti tėvystės įgūdžiai riziką patiriančiose šeimose, paauglio poreikių patenkinimui

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Tėvystės įgūdžiai vaiko asmenybės formavimosi poreikių patenkinimui	Gebėjimas su vaiku bendrauti pagarbiai	„Išlaikyti su ((pauzė)) vaikais pagarbų bendravimą, <u>nemenkinti, neteisti, nesmerkti</u> , ar ne“ (I1) „išspręsti tam tikras problemas, su tuo vaiku per pozityvią tėvystę, ne ne nebaudžiant, ne, ne, ne kažkaip“ (I4) „Jeigu ten vaikas maištauja kaip galbūt, brėžti ribas, kurti taisykles namie, turėti kažkokius susitarimus, mokėti juos kažkaip tai nu vat kartu su su su sukurti, pasirašyti“ (I5)
	Gebėjimas priimti paauglystės raidos tarpsnio specifiškumus	„Nes vis dėlto paauglys yra maištaujanti asmenybė“ (I1) „paauglystės laikotarpiu atsiranda daug iššūkių su vaiko branda“ (I2) „Mhm, paauglystė. A.: na paauglystė, kaip yra žinoma, pats sunkiausias ((juokiasi)), turbūt raidos etapas“ (I4)
	Gebėjimas ugdyti vaiko atsakomybę ir savarankiškumą	„turėtų vaikas turėti tam tikras >pareigas ir atsakomybes<, kurias turėtų jam perduoti tėvai .hhhh tos pareigos ir atsakomybės yra tam tikros irgi vaikui <u>mokytis</u> , ar ne? “ (I1) „gal tada vaikas savarankiškesnis, daugiau, pats irgi apsipir-apsipirkti, tarkim, eina į parduotuvę, gal dar tie finansinio raštingumo irgi“ (I6)
	Gebėjimas atliepti lytinio švietimo poreikius	„paauglystė yra ir tie visi tapatumo klausimai ir lytiškumo klausimai, ir ir kiti klausimai, susijusių, susiję su su su tuo augančiu paaugliu“ (I3) „koks yra iššūkis pačiam vaikui ir kaip jam irgi sunku paauglystės laikotarpiu suvokti tam tikrus dalykus apie save, <...> šviesti jį tuo pačiu, apie tuos dalykus apie jau kalbėti, apie apie daug kalbėti aš manau, reikia gebėti apie santykius su jais, su kitais su su tiek su draugais, tiek su a.: mokytojais, tiek su suaugusiais, tiek <...> su priešingos lyties, tarkim, atstovais“ (I5)
Tėvystės įgūdžiai vaiko emocinių poreikių patenkinimui	Gebėjimas užmegzti palaikyti ryšį su vaiku	„rasti būdų su vaiku pasikalbėti ir rasti būdą prie jo prieiti“ (I1) Nu, kad tėvai <u>domėtusi</u> , domėtusi, kas darosi ir kaip man dabar a.: nu būti tuo vaiku“ (I3) „Bendravimo įgūdis <...> žinoti <...> kaip prieiti prie to vaiko, turėti tam tikrų krizių atveju, kaip išspręsti tam tikras problemas, su tuo vaiku“ (I4) „tėvam trūksta tų įgūdžių a.: ir gebėjimų suprasti tą paauglį, atliepti ir <...> atrasti <...> tokių taisyklių ir ribų brėžimą kartu ne sužlugdant, o santykio su vaiku. <...> tėvams labai sunkiai pavyksta atrasti tą balansą tarp santykių kūrimo su vaiku ir kažkokių tai tikrai nu tam tikrų ribų brėžimo <...> emocinį atliepimą ir daug jau mokytį, paaiškinti ir ir būt šalia jų“ (I5)

	Gebėjimas gauti reikalingą informaciją susijusia su vaiko raida	„ypatingai reikėtų susipažinti, su su su su vaiko raida, vaiko branda, nes pas vaiką prasideda hormoniniai ir visi kiti pokyčiai ir tėvams labai sunku su jais susivaldyti“ (I2) „yra platūs labai tai tai svarbiausia, kad tėvai <u>pasidomėtų</u>, bent jau ne:: nu vat, koks yra tas raidos etapas, apie ką eina kalba <...> tėvai bent nu kažkiek nusimano ne nu vat kuo gyvena dabar, kas vyksta su tuo paaugliu“ (I3) „Vėlgi paauglystė toks <u>sunkus</u> laikotarpis, tai galbūt m:: tėvams ypatingai reikia domėtis apie paauglystę <...> paauglystėje, tai čia a::, gal daugiausia sugebėjimų tėvai turi, taip stiprinti tą savo gebėjimą, ir ir irgi turėti tų žinių“ (I5)
--	--	---

6 priedas. Tėvystės sunkumai ir jų priežastys, su kuriais susiduria šeimos, kurioms yra taikomas atvejo vadybos procesas

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Tėvų gebėjimų ir įgūdžių sunkumai	Tėvams trūksta žinių apie vaiko auklėjimą	„Kartais tėvai <u>nesupranta</u> , kaip bendrauti su tokiu vaiku ir vat jiems trūksta tų žinių“ (I1) „trūksta žinių apie vaiko raidą, irgi labai stipriai. Trūksta įgūdžių kaip lavinti vaiką“ (I2) „Bendrinių dalykų <...> nežino vaiko raidos etapų, ane, nu kaip atliepti vaiko poreikius tinkamai, netraumuojant vaiko“ (I3)
	Tėvams trūksta socialinių įgūdžių	„yra tikrai šeimos, kurios stokoja socialinių įgūdžių <...> Mūsų atveju, kai mes, m:: ((pauzė)) dirbame su šeima, tai dažnai būna, kad tėvai TIESIOG trūksta, jiems trūksta socialinių įgūdžių. Tie įgūdžiai yra elementarūs“ (I1) „Nu tai tai dažniausiai ir riziką patiriantys tev- šeimos hhhh nu jie visi stokoja socialinių įgūdžių, ar ne? Tai čia tu tokių, netgi ne kognityvinių ten, sakykime, pažinimo, bet jau tokių <u>bendrinių</u> , kur, sakykime, kiti jau <u>turi</u> tuos įgūdžius“ (I3)
	Tėvai nenori priimti pagalbos	„Kitas dalykas yra tas kategoriškumas. Kodėl lenda tie mano šeima ir man to nereikia“ (I1) „Tai pagrindinis yra <u>nebendradarbiavimas</u> <...> Nedarymas, netaikymas, nepanaudojimas to, ką pasiėmi konsultacijų metu ir nulemia dažnu atveju, kad nu nėra to progreso“ (I3) „kiti tiesiog nemato poreikio, nemato noru“ (I5) „Tai irgi gal tuo pačiu, vat pasipriešinimu kažkokių, vat nenoru išgirsti, kas yra sakoma. Kartais trūksta ir ((pauzė)) atrodo kartais tėvai ir nori priimti pagalbą“ (I6)
	Tėvai auklėja vaikus netinkamais, savo vaikystėje patirtais auklėjimo metodais	„jie neturi apskritai to tokio ((pauzė)) pavyzdžio, gero pavyzdžio <...> patys augo tokioje aplinkoje kokioje dabar augina savo vaikus“ (I1) „tėvų tėvų išmokti modeliai“ (I2) „jeigu patys tėvai, pavyzdžiui, augo tam tikros šeimoj ir turi tą pavyzdį iš savo šeimos, tai irgi buvo nemylimi, mušami, nu patiria tam tikros formos smurtą. Nu, jie tiesiog nėra matę, to tikro pavyzdžio. Turi turėtų kaip ir tikrą pavyzdį, kaip dabar turėtų auklėti savo vaikus“ (I4) „tėvų vaikystė, kaip jie augo, jų kažkoks formavimasis, galbūt irgi, nematymas tam tikro pavyzdžio, nesusiformavę kažkokie jau gebėjimai iš mažų dienų, vaikystės, kažkokios, galbūt trauminės patirtys kurios irgi neleido pamatyti, susiformuoti, galbūt išsiugdyti <...> pačių tėvų tą priešistorę vadinama, vaikystė, traumos“ (I5) „patirtis pačių tėvų, kokioje jie šeimoje užaugo, kaip su jais elgiasi tėvai, kokioje aplinkoj gyvena, tai čia, toks atsinešti gal į savo šeimą ir paskui, kartais tėvai, kaip jie patys augo tokį jie modelį ((pauzė)) tokį šeimos modelį, jie ir toliau kartais gyvena. Ir tada, negali kažkokių įgūdžių perduoti ir savo vaikams. Tai daugiausia man atrodo lemia tai, kaip jie patys gyveno, kaip jie buvo mokyti, kaip jie išmoko ir kokius įgūdžius įgavo <...>neturi tų įgūdžių iš savo, sakau kažkaip asmeninės patirties“ (I6)

	Tėvai patiria psichikos sveikatos sunkumus	„jeigu tėvai >nevartoja vaistų< ir jiems yra paūmėjimas <...> kur yra šizofrenija mama serganti nu, <u>kaip tu</u> gali jai padėti“ (I1) „trūksta a:: mentalinio sugebėjimo <...> tėvai turi tam tikras, nu kaip ir diagnozės negales <...> tu ne viską gali pasiūlyti, ne visą puokštę gali pasiūlyti tiesiog kiti tėvai, jie tiesiog patys iš savęs <u>negeba</u> to nu- ugdyti vaike, nes jie savyje to neturi ir jie, ir fiziškai, ir emociškai, ir jie <u>negali</u> tiesiog <...> turi kažkokias diagnozes <...> tėvai tiesiog patys iš savęs nesugeba suvokti gaunamos informacijos. O apie pritaikymą jau (nėra kalbos) “ (I2) „Negalia, iš tiesų, negalia, jeigu tėvai turi protinę negalią, tai vėlgi tada labai ribotas“ (I3) „jeigu tėvas turi kokią negalią, protinę negalią, ten m:: netgi gali, žmogus tiesiog gali ne nu, kaip sakoma, nesupras ko iš jo norima, netgi ta <u>fizine</u> negalia“ (I4) „Tėvų <...> tam tikri sutrikimai, negalios, ten psichikos sveikatos kažkokios ligos, kurie irgi galbūt nu tikrai užkerta tam tam kelią, kažkokia įgūdžiams formuotis, nu ir kurie, nu tiesiog turi įtakos jų jų, kurie turi įtakos jų tą galbūt fizinė emocinė būseną, faktas, tada jau ir psichologinės, kažkokios, psichologinės, psichologiniai sunkumai, kurie irgi trukdo“ (I5) „neįgalumas žmogus turi arba tarkim kažkokį didelį intelektinį, nežinau atsilikimą ar:: dar kaip būna ((pauzė)) gal tam tikros ligos irgi“ (I6)
Gyvenimo būdo sunkumai	Tėvai susiduria su laiko valdymo sunkumais	„Kitas dalykas laiko stoka, nes jie visi nori dirbti, uždirbti pinigų, gerai gyventi“ (I1) „Tai laiko stoka, nes mes vis tiek dirbam su tokiom šeimom, kurios <u>jeigu</u> tėvai dirba, tai dirba daug ir ilgai“ (I2) „Laiko stoka, turbūt irgi laikas, darbo tam krūviai, tai tikrai tie dalykai galbūt tikrai trukdo, kad nu nu nėra laiko, nuovargis, ar ir ir dėl to jie, kaip sakyt, irgi neturi galimybių“ (I5)
	Tėvai susiduria su sunkumais dėl priklausomybių	„Alkoholio vartojimas vis tiek tų problemų“ (I1) „Priklausomybė <...> tai labai sunkiai, gali eiti pernelyg, kalbėjimo apie tėvystę, nes tai nu tiesiog priklausomybė ima viršų tai:: yra visai kita problema“ (I3) „priklausomybė, tu pačių tėvų. Jų polinkis, pavyzdžiui, ten į alkoholį <...> moteris yra kopriklausoma nuo kažkokio vyro“ (I4) „priklausomybė sakyčiau, gal įdėčiau, tą patį, vat tą pačią lentyną, bet irgi trukdo“ (I5)
Tėvų ir vaikų santykių sunkumai	Tėvai negeba bendrauti su savo vaiku	„kažkam trūksta tiesiog įgūdžio bendrauti su savo vaiku. Nu tiesiog bendrauti žmogus negali <...> dažniausiai matot apie tai, kad a:: tėvai negeba kalbėti su vaiku“ (I4) „kad reikia ((pauzė)) ir ir vaikui ir tos, meilės, ir šilumos, ir kad jie turėtų tą, tokį stipresnį <u>tarpusavio</u> ryšį ir kad vaikas gautų daugiau tėvų tiesiog dėmesio bendravimo“ (I6)
	Tėvai negeba užtikrinti laisvalaikio	„vaikai neturi visiškos <u>dienotvarkės</u> ir tėvai a::, norėdami galbūt daugiau laiko praleisti sau, jie vaikams įduoda planšetes telefonus į rankas ir tiesiog išvis su vaikais, neskaito knygų nepiešia, nieko neveikia, neleidžia laisvalaikio“ (I1)

		„Jie nesupranta, kad vaikui reikia duoti <u>užimtumo</u> , jie tiesiog pradeda barti tada vaiką ir drausminti. Vietoj to, kad pa pateikti alternatyvas ką jam nuveikus“ (I2)
	Tėvai negeba užtikrinti bazinių poreikių patenkinimu	„kartais būna, kad įgūdžiai netgi reikia kojinės mokyti plauti <...> nemoka nieko, net net valgyt pasidaryti, valgydavo jį užplikomos makaronus a::: vaikai neturėjo švarių kojinių ir nuolat vaikščiodavo su purvinomis kojinėmis“ (I1) „neužtikrinamas, pavyzdžiui, jo ugdymas, medicina <...> na ta situacija tikrai gali, gali ženkliai pablogėti, kas liečia vaiko“ (I4) „Tai trūksta ((pauzė)) nu tokių, esminių <...> tvarkos ir higienos palaikymo, tarkim namuose, tai savitvarkos įgūdžiu“ (I6)
	Tėvai naudoja smurtą prieš vaikus	„kad tai galbūt yra pažeidžiamos vaiko teisės arba hhhh galbūt naudojamas smurtas prieš vaiką <...> nu ne, visi tėvai geba susitvarkyti ((pauzė)) kartais tėvai pervargsta ir jie tiesiog nori tuos vaikus ?papurtyti. Va čia ir prasideda smurtas prieš vaiką“ (I1) „patirti <u>smurtą</u> “ (I2) „gavom dėl smurto šeimą <...> bus linkęs smurtauti ir automatiškai vaikas negali gyventi tokioj aplinkoj, kur tėvai, kur tėvai yra smurtaujantys“ (I3)

7 priedas. Socialinio darbuotojo darbo metodai, ugdant sunkumus patiriančių šeimų tėvystės
įgūdžius

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Socialinio darbuotojo konsultavimas ir pagalba sprendžiant problemas	Tėvai yra konsultuojami	„galbūt su jais kalbėti apie >sveiką mitybą ar dar kažką tais< .hhhh kartais užtenka to prevencinio pokalbio mums tiems įgūdžiams ar ne, aptarti ir jie supranta <...> Kviečiame į konsultacijas“ (I1) „darbo metu, nu vis tiek bandai kažką daryti, tai:: bandai derinti u:: pasikalbi su vaiku, pasikalbi su tėvais atskirai, tada pasikalbi su visais kartu, taikai kai tam tikrus metodus“ (I2) „pagrindinis mūsų tos funkcijos yra tas informavimas, konsultavimas, būtent pokalbiai apie tai, <u>ką mes</u> stebime ar ne namuose, bandai vis tiek kalbėti“ (I6) „Dažniausiai mes eigoje darome kažkokią konsultaciją <...> mūsų darbas yra, mes nu konsultuojam <...> gali būti daug ir nuo skirtingų formatų“ (I4)
	Tėvai yra motyvuojami	„kai mes išorinę motyvaciją socialiniai darbuotojai užmotyvuojam šeimą, kažką tai <u>keisti</u> savo gyvenime“ (I1) „mes turim iš savo pusės viską padaryt, kad na, nors kažkaip motyvuoti, kad jie priimtų vis tiek mes, kaip darbuotojai darome viską, kas yra įmanoma“ (I4) „Vis tiek yra <u>bandoma</u>, kaip sakyti, motyvuoti, priimami tam tikri sprendimai“ (I5) „Vis tiek mus yra darbas, nu mes patys kaip įrankis ((juokiasi)), tai mes turim motyvuoti tėvus“ (I6)
Socialinis darbuotojas rekomenduoja tėvams įgūdžius ugdyti kitais būdais	Tėvai yra nukreipimas pas būtinus specialistus	„mano galios baigėsi, eikite į grupes“ (I1) „Nu aišku nukreipimas pas tam tikrus specialistus, kurių jiems reikia“ (I2) „Tai mes nukreipiame nu:: dar dar papildomai, bet jeigu paslaugų gavėjas, nu vis tiek neįsisąmonina ir ta situacija, <u>blogėja</u> mes iš savo pusės vis tiek turim padaryti <u>viską</u>, kas yra įmanoma <u>mūsų</u> atžvilgiu <...> Nu tada <u>vėl</u> tenka tada kreiptis pagalbos į kitas institucijas <...> tu nukreipti pas psichologą. Bendras konsultacijas. “ (I4) „labai dažnai nukreipia pas specialistus, kurie būtent a:: gali padėti ir pakonsultuoti paslaugų gavėjus šiais klausimais“ (I6)
	Tėvai yra nukreipiami dalyvauti pozityviosios tėvystės grupėse	„Tai pozityvios tėvystės mokymai rekomenduojami beveik visais atvejais, netgi jeigu yra ir skurdas, netgi ir tokiais atvejais į pagalbos planą būna įtraukiamas pozityvios tėvystės mokymai“ (I1) „Visais. Visais, nes a:: mano nuomone pozityvios tėvystės <u>įgūdžių</u> trūksta mums visiems, man teko pabaigti socialinio darbo bakalaurą, kad įgyčiau pozityvios tėvystės įgūdžius“ (I2) „Praktikoje 90 % šeimų yra rekomenduojama. Ane, gilinti pozityvios tėvystės įgūdžius“ (I3) „Jeigu matai, kad nuo tėvui tikrai trūksta įgūdžių, netgi tokių elementarių, tai žinoma, tada nukreipia į tą pozityvią

		tėvystę, kad tėvas <...> save pastiprintų įgytų, tam tikrą žinių“ (I4) „apskritai, pozityvios tėvystės mokymai, galbūt dabar yra, toks požiūris, kad visai <u>dažnai</u> rekomenduojama šeimoms ir tėvams, vien dėl to, kad kiekvienas tėvas arba mama a.: tikrai pritrūksta kartais žinių ir įgūdžių“ (I5)
	Tėvai yra nukreipiami dalyvauti pozityviosios tėvystės grupėse pakartotinai	„5 procentai“ (I2) „būna taip, kad <...> paslaugų gavėjų yra baigę pavyzdžiui, grupinius užsiėmimus, bet vis tiek nu stebina, kad m.: nu tai nepadėjo pavyzdžiui, tą pagalbą. Nu žmogus <...> nesąmonino tai ką gavo per tuos grupines, tai dažniausiai tada, mes nukreipėme į individualias konsultacijas, nes turim galimybę nukreipti ir į individualias konsultacijas pozityvios tėvystės klausimais“ (I4) „<u>pakartotinai</u> jie rekomenduoja, <u>jeigu</u>, tarkim, yra praėję labai daug laiko <...> ir tikrai pasikeitė ir ir vaiko amžius, ir ir atsirado galbūt papildomos problemos ir galbūt ta informacija jau atsinaujina tai galbūt praėjus tik kažkokiam dideliu laikotarpiui ganėtina ir tada va, tarkim, galbūt pakartotinai yra rekomenduojama pozityvios tėvystės mokymus, arba tai yra jau, kalbant apie skirtingas vaikų amžiaus grupes“ (I5) „jeigu tėvai praeina <...> bet tarkim, stebima, kad ((pauzė)) situacija šeimoje nesikeičia arba tėvai negeba vis dėlto gautų žinių pritaikyti, tai tikrai galima rekomenduoti, pavyzdžiui ir antrą kartą, dar kartą praeiti pozityviosios tėvystės įgūdžių ugdymo mokymus, atnaujinti tas turimas žinias. Tai dažniausiai vieną, du kartus“ (I6)
	Tėvams rekomenduojama literatūra ir kita papildoma ugdymosi medžiaga	„rekomenduoju literatūrą, padedu netgi apsirūpinti tą literatūrą, rekomenduoju, kur gauti. Aptarėm tą literatūrą“ (I2) „literatūra, netgi kažkiek filmai, filmukai, video medžiaga, kur irgi kartais tėvam būna daug labiau suprantamesnė“ (I5) „papildomos literatūros kartais paieškoti tėvams nunešti ją, ar kažkokį va knygą parekomenduoti, perskaityti“ (I6)
Socialinio darbuotojos nuolatinis bendravimas ir ryšio stiprinimas su tėvais	Socialinis darbuotojas bando iš naujo užmegzti kontaktą su tėvais	„Iš esmės tu esi visą laiką tokiu ((pauzė)) m.: procese, kad tu bandai sukurti ryšį su paslaugų gavėju“ (I3) „įmanomą pagalbą ((juokiasi)), ne pagalba, kaip sukurti tą ryšį“ (I4) „vis tiek bandai užmegztą tą kontaktą, vis tiek mūsų darbas yra lankytis šeimose“ (I6)
	Socialinis darbuotojas parodo naudą	„jie pamato <u>pavyzdžius</u>, kaip kiti tėvai reaguoja, ar ne, kas yra svarbu, jie pamato, kokios yra ((pauzė)) problemos sprendimo tie <u>būdai</u>, ar ne. Kaip kiti tėvai sprendžia tas problemas, kad <u>nemuša</u> vaikų“ (I1) „žmogiškas dalykas, artimas, palaikymas, taip pat naudos parodymas nu vat, ką galima ane nepasiekti tikime, jeigu <...> tėvai skaitys knygas, kiekvieną vakarą, jeigu tenais valys tuos dantis nuosekliai, <...> kad tas vaikas, pats mokės valytis dantis ane, arba- vat parodymas <u>naudos</u>, toks toks, nevertiniams, <u>palaikymas</u>, nu vat tikėjimas juo, kad tu gali, aš tikiu, kad tu gali ir ((pauzė)) ir ir va ėjimas per vaiko

		prizmę, kad nu tai vat vaikui yra naudinga, ane. Jeigu, sakykime, mes- mus išmoksime, ane ,vat, ne tai, kad išmoksime, bet panaudosime vat šitą informaciją, šitą metodą, kokią naudą vaikui“ (I2) „Taip tai, m:: ((pauzė)) iš tikrųjų per tam tikrus gal pavyzdžius“ (I5) „Tai jie irgi dalinasi, galbūt kokią naudą jie gavo, ką jie ba-, ką jau jie išbandė, kas, nu vat kas pasiteisino, kas ne“ (I6)
Socialinio darbuotojo gebėjimas įvertinti grėsmes	Socialinis darbuotojas identifikuoja šeimos problemas	„Mes, kadangi matome tuos PROBLEMAS, mes su tėvais aptarėmia, kalbamės“ (I1) „Tai, tai tada dedi fokusą į į tuos kitus dalykus, ane. Nu matai, kad dabar vat, priklausomybės sprendžiama“ (I2) „Tai tu pradžioj toks stebėtojas, tu stebi šeimą, ir po to tu matai“ (I3) „Tai iš tikrųjų bandome tikrai atliepti tą jų poreikį individualų <...> <u>klausiam</u>, kas jam yra svarbu <...> tikrai stengiamės <u>išklausti</u> tų j tą, tą poreikį, ir tada jau <u>pagal tai</u> ieškoti a:: tų paslaugų“ (I5) „socialinis darbuotojas bendrauja su atvejo vadybininku, tai:: vistiek stebim tą situaciją ir žiūrim toliau ar ne, kokie dar yra veiksniai tos šeimoj“ (I6)
	Socialinis darbuotojas pervertina šeimos situaciją	„jeigu nepažeidžia ir atsisako pagalbos, tai:::, bet tu matai, kad viskas yra gerai, jis turi socialinių įgūdžių užtikrintos vaiko teises, yra tai tu tiesiog, nu komunikuoja apie tai su su atvejo vadybininku, ane ir bandai nutraukti šeimai paslaugas, nes nu tai nėra tikslinga <...> vaikui, saugią aplinką sukurti, nu tiesiog užtikrinti saugią aplinką kitur“ (I3) „jeigu jie priešinasi, bet ta situacija, iš tikrųjų išanalizavus <...> ganėtinai stabili, kad a: tėvai tikrai nu sąmoningi, jie <u>gali</u> priimti sprendimus savarankiškai, tai tada, vėlgi priimami atitinkami sprendimai“ (I5)

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Tėvystės ugdymo sėkmė susijusi su tėvais	Tėvų artimosios aplinkos motyvacija	„tai tikriausiai prasideda tai išorinė motyvacija“ (I1) „Manychiau motyvuoja dažnai išorė <...> dažnai a:: daro didžiulę įtaką ir tikrai lemia tai, kad nu tėv- va-, tėvai, tėvai kaip pasakyti, pamato iš kitų, kad jiems <u>reikia</u> , <...> kad yra reikalinga <u>ugdyti</u> , reikalinga daugiau tų žinių“ (I5)
	Tėvų siekis gyventi geriau	„pats jų noras geriau gyventi, gražiau gyventi hhhh. Turėti ryšį su vaiku. Turėti tvarkingus namus“ (I1) „priėmimas ir ir norėjimas tą situaciją keisti“ (I3) „situacijos supratimas ir noras kažką keist. Kad jie mato dabar nu kas yra per situacija, kad na, turėtų gerinti savo įgūdžius <...> tėvai, kurie m:: įstatyminiai atstovai, kurie <...> sprendžia problemą iš esmės, tai jie supranta situacijos rimtumą, jie tai vykdo, jie taiko tam ikras- nu metodus. Tikrai jiems yra reikalinga pagalba ir jie kreipiasi kreiptis, viską vykdo.“ (I4)
	Tėvų vidinė motyvacija	„didelis mamos aktyvumas ir domėjimasis viskuo kas vyksta su jos vaiku, ir visa galima pagalba, kurią gali gauti. Tai jinai išitraukia į <u>visas</u> įmanomas veiklas <...> aš manychiau, pačio tėvo, pačių tėvų iniciatyvumas yra pats pagrindinis sėkmės faktorius“ (I2) „labai priklauso nuo pačių tėvų motyvacijos, nes jeigu tėvas tikrai yra, vienas iš tėvų yra motyvuotas tikrai atkurti tą ryšį, tai tas darbas žinot, vyksta kur kas greičiau, nes yra motyvacija“ (I4) „vienareikšmiškai priklauso nuo pačių tėvų ((juokiasi)), nuo jų tikrai, noro, nuo jų motyvacijos, tos <u>vidinės motyvacijos</u> “ (I5)
Tėvystės ugdymo sėkmė susijusi su socialinio darbuotojo veiksmais	Socialinio darbuotojos ir tėvų teigiamas ryšys	„socialinis darbuotojas ((pauzė)) turi atrasti ((pauzė)) nežinau kažkokį tai raktą į sėkmę, jiems, kas jiems yra svarbu“ (I1) „nuo šeimos ir bendradarbiavimo su specialistais. Turi būti abipusis. Šiaip vat, rezultatas geriausias yra pasiekiamas <...> kai yra abipusis bendradarbiavimas, tai ne tik tu vienas, ane dirbi, bet dirba ir <u>šeima</u> , nu yra tas išitraukimas <...> Nuo bendradarbiavimo abipusio“ (I3) „kažkaip yra mūsų tas motyvavimas, nežinau, gal tas noras, irgi, kad su- suvokia po kurio laiko, kad <u>reikėtų</u> keisti kažką ir ((pauzė)) tai tikrai nu manau, mūsų darbas irgi prie to prisideda“ (I6)
	Socialinio darbuotojo gebėjimas suprasti tėvus ir būti empatišku	„labai gal svarbu ((pauzė)) būti empatiškam socialiniam darbuotojui“ (I3) „darbuotojas irgi pasižymėtų tam tikromis savybėmis, būti empatiškas, <...> Taip pat svarbu, kad darbuotojas ir būtų bendradarbiaujantis ir nu gebėtų į pagalbą ir kitus specialistus pasitelkti jeigu tarkim ((pauzė)) matyt kad, ar ne, pačiam yra sudėtinga vien tik konsultavimo būdu kažkaip pakeisti situaciją“ (I6)

	Socialinio darbuotojo gebėjimas identifikuoti problemas	„Nu ir identifikuoti iš kokios problemos atsiranda“ (I1) „patirties įgūdis, bet turbūt jau intuityviai jau matai ir:: kuri tai šeimai kažkokią techniką, kuriai konkrečiai jau jau jų, kai tu galvoji apie šeimą, tu jau matai, ko reikia. Nu čia greičiausiai patirties klausimas, ta vat tai“ (I2)
Pokyčiai leidžiantys daryti išvadą, kad šeimoje įvyko teigiamas pokytis	Pagerėjusi vaikų emocinė būseną	„Geriausias įvertinimas yra ((pauzė)) vaiko pagerėjusi emocinė būseną“ (I1) „matosi pasikeitimai šeimoje, matosi pasikeitimai vaiko elgesyje (I2) Vaikas yra aprūpintas, tiek jo ir tie baziniai poreikiai, tiek ir socialiniai, tarkim, patenkinti, pavyzdžiui, vaikas yra ir ugdomas, ir tėvai bendradarbiauja su ugdymo įstaigoms, užtikrina jo <u>laisvalaikį</u> .“ „Vaikas turi draugų, turi gerą santykį su tėvais“ (I6)
	Pagerėję tėvų ir vaikų santykiai	„kaip tėvai bendrauja su vaikais, pagal tą visą nu, bendrą situaciją, ar ne <...> mes žiūrime, >kaip bendrauja su vaiku, kaip jaučiasi vaikas<, koks ryšys tarp tėvo ir vaiko“ (I1) „matosi pasikeitimai tėvų nuotaikoje, matosi::: m::: nu akivaizdu mano, nuomone“ (I2) „matai, ane vat, kaip tėvai bendrauja su vaikais, kaip jie kalba, kaip jie reaguoja, a:: ką jie daro, kaip jie elgiasi“ (I3)

9 priedas. Veiksniai susiję su nesėkmingu tėvystės įgūdžių ugdymu

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Tėvystės ugdymo nesėkmė susijusi su tėvais	Tėvai nenori priimti pagalbos	„kategoriškumas, šeimos, kažkoks nusistatymas, nenoras priimti tos pagalbos <...> <u>nenoras</u> priimti mūsų pagalbos ((ilga pauzė)). Nenoras priimti mūsų pagalbos ir galbūt m::: aplinka, kurioje jie gyvena, jiems atrodo, tai normalu ((ilga pauzė)). <u>Visi</u> nesitvarko <u>ir</u> <u>aš</u> nesusitvarkysiu, <u>visi</u> nesirūpina vaikais <u>ir</u> <u>aš</u> nesirūpinu“ (I1) „tam tikros situacijos nesupratimas, kas vyksta, nenorėjimas, gal netgi suprasti <...> žmogui yra patogu, jis nenori tiesiog keisti kažko“ (I4)
	Tėvai patiria psichikos sveikatos sunkumus	„ <u>psichologinės</u> problemos <...> žmogus, turėdamas psichologinių problemų, visai kitaip žiūri tas .hhhh ((pauzė)) visas rekomendacijas“ (I1) „turi kažkokį tai nestabilią emocinę būseną ir nesutinka apsilankyti pas psichiatrą, na kad įsivertinti, kokie tai yra situacija“ (I3) „tam tikros vėlgi tėvų psichologinės problemos, sutrikimai ir ir psichikos sveikatos, ir vis kažkokios sutrikimai, ar tai negalios“ (I5)
	Tėvai susiduria su daug problemų vienu metu	„yra kitos svarbesnės problemos, kurias jinai turi atliepti, a:: tada tėvystės įgūdžiai, nu yra nu, tiesiog dabar ne opcija <...>. Ne <u>pagrindinis</u> dalykas, už kurio aš čia turėčiau griebtis, tai tikriausiai <...> tai tos <u>viršų</u> imančios didesnės problemos, dėl kurių jie ir negali dabar ugdytis tėvystės įgūdžiai“ (I3) „patiriama tokia tikrai didelė ta, kaip sakyti, vadinamoji rizika ir yra daug tokių nepatenkintų bazinių tokių poreikių, tai kur tikrai yra sunkiai šeima gyvena ir yra daug tokių kompleksinių problemų susijusių, tarkim, su skurdu, su tam tikrom irgi, tėvų tarkim ir finansinėm problemom <...>. Sunku tikrai su pozityvia tėvyste, ar ar aš su tais klausimais, nes yra kiti dar poreikiai nepatenkinti ir tuomet paliekama nuošalyje, tie jau kiti klausimai“ (I5)
	Tėvai turi priklausomybę	„priklausomybę, priklausomybė tėvų, alkoholio, psichoaktyvių medžiagų priklausomybė“ (I4) „manau ir priklausomybės“ (I5) „gilesnės problemos, kas liečia priklausomybes, nu, man taip atrodo, nes a:: vis tiek žmonės, kurie vartoja alkoholį ar psichotropines medžiagas nemažai, įvardinsiu blaiviai ir ((pauzė)) labai sunku tada ugdyti tarkim tėvystės įgūdžius, kai yra dar asmeninė kažkokia problema, kurios, tarkim, mama ir tėtis, negali spręsti ir tarkim yra priklausomas“ (I6)
Tėvystės ugdymo nesėkmė susijusi su socialinio darbuotojo veiksmais	Socialinio darbuotojo žinių ir kompetencijų trūkumas	„kiek yra <...> socialinis darbuotojas prie vaiko<. Nes jeigu jisai nežino, kas yra vaikas ir nesuvokia <u>jo raidos</u> , ir niekada apie ją nėra skaitęs, yra labai blogai“ (I1) „Visų antrą žinių trūkumas“ (I2) „tikriausiai tokie dalykai kas, kas liečia kompetenciją“ (I3) „jeigu socialinis darbuotojas gal <u>pats</u> nesupranta situacijos rimtumo, tai yra <u>kompetencijų</u> stoka. Įvardinčiau taip, irgi gal tam tikros situacijos nesupratimas iš darbuotojo pusės“ (I4)

		„tam tikros m:: žinios apie vaikų galbūt raidą, tuos skirtingus amžiaus tarpsnius, nes kaip ir galbūt jau yra tokių žinių m:: bet kartais tiesiog tikrai stinga, jeigu yra sudėtingos situacijos ir galbūt reikia tikrai kartais tikrai pasigilinti“ (I5) „gali trūkti ir pačiam darbuotojui tam tik-, nu kaip pačių tėvystės įgūdžių ((juokiasi)), jeigu, tarkim, nėra mama arba tėtis pats darbuotojas, bet nu vis tiek stengiasi <...> ką galėtų perduoti paslaugų gavėjams“ (I6)
	Socialinis darbuotojas negali užmegzti ryšio su paslaugų gavėjais	„Tai visų pirma negebėjimą socialinio darbuotojo užmegzti ryšį su šeima“ (I2) „negali užmegzti ryšio su paslaugų gavėjais“ (I4)
	Socialinis darbuotojas nenori padėti šeimai	„socialinio darbuotojo galbūt a:: dirbimas .hhhh ėjimas į šeimą, buvimas su šeima, ne iš pašaukimo, o iš <u>reikalo</u>, nes tada tiesiog esi apatiškas, ar ne? Nu tau neįdomu“ (I2) „socialinis darbuotojas <...> ateina su emocija <...> tai tėvai labai jaučiami, tu turi kažkokį nusistatymą prieš juos, ar ne, toksai, nepriėmimas gal, vertinimas ane <...> kartais pastebimas kažkoks nusistatymas pačio darbuotojo, kad nu va čia, skurdas ir netvarka yra, ir kad nu aš, netvarkysiu, nevalysiu, nedarysiu.“ (I3) „labai dažnai trūksta ((pauzė)) tai yra tokio dalyko elementaraus, tai gebėjimo išklaudyti tėvus, kad suprasti, kas yra pas juos negerai, ar ne. Kartais trūksta empatijos“ (I1)

Kategorija	Subkategorija	Pagrindžiantis teiginys
Reikalingi pokyčiai socialinės ir teisinės sistemos gerinimui	Pokyčiai reikalingi Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos darbuotojams	„įvyksta, vaikų teisių pažeidimas, situacijos vertinimą atlieka vienas specialistas, posėdyje dalyvauja kitas specialistas. Ir tada atsitinka toks dalykas, .hhhh kad dalyvauja posėdyje žmogus kuris visiškai nevertino situacijos, nebuvo šeimoje ir nematė, kas ten yra“ (I1) „<...> vaiko (teisių) specialistas <...> jisai turėtų būti įtrauktas į šeimos gyvenimą. <...> jeigu paskirtas socialinis darbuotojas, atvejo vadybininkas, yra vaiko teisių apsaugos specialistas šeimai. Tai tam tikrų reguliavimų, jie turėtų tarpusavyje keistis informacija, šiuo metu vaiko teisių apsaugos sistem-, darbuotojas vaiko teisių <...> specialistas <...> šeimą pamato kartą į pusę metų, tai yra:: a::: per posėdį. Tai vis tik, jis turėtų būti įtrauktas, turėtų lankytis <u>bent jau</u> kartą į mėnesį šeimoj, mano nuomone, kad būtų, kad matytų pats savo akimis situaciją, pokytis, buvo nebuvo pokyčio, kad galėtų pateikti rekomendacijas ir vis tik reikėtų nusistatyti sistemai kryptis, kuriomis jie dirba“ (I2) „Vis tiek vaiko teisių specialistai, ((pauzė)) jeigu užtikrina vaiko teises ar ne, o tėvams gali tik patarti nuolat a:: kaip jie gali irgi užtikrinti vaiko teises.“ (I3)
	Pokyčiai reikalingi įstatyminei bazei	„ <...> vaikų teisių ta pati apsaugos sistema nu jinai tokia ((pauzė)), svyruojanti yra. Ir jeigu žiūri vienas įstatymą, gali rasti prieštaraujantį kitą įstatymą.“ (I1) „ <...> reikėtų pas mus vaiko teisės sistemą keisti, nes <...> vaiko teisės čia mano nuomone ((juokiasi)) kilnoja popierius iš stalčiaus į stalčių, vaiko teisių apsaugos tarnyba <...>“ (I2) „Apskritai galbūt to darbo krūvio perskirstymo, kad būtų galbūt mažiau šeimų ir tada daugiau laiko galima būtų skirti tam įgūdžio formavimui ir ugdymui. Čia tai tokie gal sisteminiai dalykai, kas irgi yra, jau pagal įstatymus ir mes nu, vadovaujamės jais. Tai čia gal galbūt kalbama ir apie kokybę, kokybės <u>gerinimas</u> ir ir tada nu va tas ir įeina į laiką, į krūvį, į mokymus tam tikrus specifinius kuriuos socialiniai darbuotojai lankytų, ir tada jau tada gebėtų ir ties tomis temomis tiek <...>“ (I5) „<...> įstatymuose numatyti, kad tikslingiau būtų, vat pačioj pradžioje <u>įvertinama</u>, kiek tikrai tėvams yra reikalinga, tuos įgūdžius ugdyti <...>“ (I6)
	Pokyčiai reikalingi tėvų informavimui	„<...> tėvai <u>prieš</u> tapdami tėvais turėtų dalyvauti mokymuose, kad jie suprastų, kad jie <u>bus</u> tėvai ir ką jie darys. >Labai geras dalykas yra liko poliklinikose< ar ne? Mamytės eina į kursus, nu ne mamytės turėtų eiti į kursus, taip pat turėtų eiti ir tėtis į kursus, ir kad jie būtų privalomi taip, kaip <u>santuokiniai</u> kursai, taip ir tėvystės, va tėvėlių prad- būsimų tėvėlių kursai <...> norėčiau tai, kad kiekvieniems tėvams gimus vaikui būtų duodamos tėvų pareigos ((pauzė)). Toks lankstinukas su jų pareigomis ir kad būtų apibrėžtos pasekmės <...>“ (I1) „Aš manau, kad m:: jeigu pas mus valstybei būtų kalbama <...> kad yra galimybė lankyti tos pozityvios tėvystės, aplamai per

		televiziją <...> būtų visuomenė informuota, kas nu, kas atsitinka, jeigu, pavyzdžiui <...> nesukuria to ryšio nuo vaikystės su tuo vaiku, kad gresia <...> informavimas gal tų pačių netgi tėvų apie jų pareigas, apie tai, ką jie turi- ((pauzė)). Pareigas, pasekmes <...> reikėtų <...> įgalinti tuos tėvus, informuoti apie nu, teikiamą pagalbą“ (I4)
Pokyčiai reikalingi visuomenei		„<...> tai visų pirma mūsų visuomenės atsakingumas. Ar ne? Kad jeigu mokykloje pastebėjo vaiko teisių pažeidimą ((pauzė)) kad nežinau a::, vaikas ateina alkanas, vaikas ateina žiema su kiaurais batais, ar vaikas yra mušamas, laikomas sandėliuke ir jam neduodama valgyti visą naktį ar ten visą dieną. Tai vat šitie atvejai turėtų būti, kas pastebėjo informuoti“ (I1) „<...> kiek visuomenei pasižiūri, yra tas labai vaidmuo, kad tėvai, tėvai pateisina, specialistų visuomenė bijo vaiko teisių specialistų <...>“ (I3) „<...> jeigu pas mus valstybei būtų kalbama apie aplamai, tokią m::: kalbama viešumoje apie yra, kad yra galimybė lankyti tos pozityvios tėvystės, aplamai per televiziją, per tam dar tam tikrus dalykus, nes pavyzdžiui, a:: būtų visuomenė informuota, kas nu, kas atsitinka, jeigu, pavyzdžiui, netgi tas netgi a::::, jeigu tėvai m:: nesukuria to ryšio nuo vaikystės su tuo vaiku, kad gresia, tiesiog kad informuoti m:: ((pauzė)), bet niekas ne čia gal vaiko teisių, tai gal tada labiau m:: informavimas gal tų pačių netgi tėvų apie jų pareigas <...> kažkaip informuoti, apie žinot apie tą nu, kad yra tokie kursai viešumoj, nes pavyzdžiui, ne visi naudojasi netgi, tą pačią platformą kaip feisbukas, internetas, tai jeigu tai buvo skelbiama, nežinau, kažkaip nu viešai, netgi ((juokiasi)) per televiziją“ (I4)
Pokyčiai reikalingi paslaugų prieinamumui ir didinimui		„paslaugų prieinamumas <...> prieinamumo didinimas, viešinamas, geresnės komunikacija am:: nemokamos, kad būtų paslaugos, tai turbūt tada galbūt svarbiausi“ (I5) „tų mokymų yra nemažai ir tokių paskaitų ir seminarų iš kur tėvai galėtų tų įgūdžių, ((pauzė)) bet tikrai kartais yra <u>didelės</u> eilės, ko pasakoje, tėvai na negauna tos pagalbos greitai <...> reikėtų gal daugiau, kad vyktų tie mokymai, kad jie būtų labiau prieinami A:: dažnai trūksta <u>kitomis</u> kalbomis tų mokymų, net ne visi supranta lietuvių kalba, tai, taip būna reikalingi mokymai ir kitomis kalbomis, bet labai sunku surasti kartais, būna toli mokymai, tarkim, nuo kliento gyvenamosios vietos, tai irgi ne visi būna motyvuoti vykti į kitą ((juokiasi)) miesto pusę“ (I6)